

Maskuliinisen saagan päätös

Mediaskandaalin mekanismi ja merkitys yhteiskunnan valtasuhteiden ja
kipupisteiden osoittajana

Helmi Nykänen

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Kevät 2011

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä – Author Helmi Nykänen	
Työn nimi – Title Maskuliinisen saagan päätös - Mediaskandaalin mekanismi ja merkitys yhteiskunnan valtasuhteiden ja kipupisteiden osoittajana	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kevät 2011	Sivumäärä – Number of pages 150
Tiivistelmä – Abstract <p>Pitkän poliittisen uransa huipulla ollut ulkoministeri Ilkka Kanerva joutui vuonna 2008 eroamaan skandaalin seurauksena. Kanervan kohtaloksi koituivat sadat, eroottiselle tanssijalle lähetetyt tekstiviestit.</p> <p>Audin myyntijohtaja Esko Kiesi taas menetti työnsä vuotta myöhemmin, kun hänen sovinnistisiksi tulkitut kommenttinsa naisista herättivät suuttumusta erityisesti Internetin keskustelupalstoilla.</p> <p>Yhteistä näille tapahtumille oli se, että molemmissa tapauksissa medialla oli suuri rooli kohujen käynnistämisessä. Useat tutkijat ovatkin sitä mieltä, että skandaalit viestivät poliittisen kulttuurin murroksesta Suomessa, poliitikkojen ja toimittajien valtasuhteiden muutoksesta sekä politiikan medioitumisesta. Tutkimuksen toisessa luvussa käydään läpi journalismin murroksia, jotka ovat lisänneet toimittajien vaikutusvaltaa, 1970-luvulta tähän päivään asti.</p> <p>Thompsonin skandaaliteoriaa ja draama-analyysia mukaillen tutkimuksen kohteena on skandaalien kaari, se, kuinka skandaali rakennetaan. Toimittajien kasvanut vaikutusvalta heijastui skandaalien kaareen. Kun media piti skandaaleja otsikoissa päivästä toiseen, tulkitsi tapahtumat skandaalin keskiöön joutuneelle vahingollisella tavalla ja muistutti näiden menneistä rikkeistä, ei syytetyille jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin erota. Itse rikkomus ei kummassakaan tapauksessa olisi välttämättä johtanut eroon, vaan pahinta oli julkisuus, joka johti maineen vaarantumiseen.</p>	
Asiasanat – Keywords Esko Kiesi, Ilkka Kanerva, imago, journalismi, kohu, konflikti, maine, politiikka, skandaalit, valta.	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Kohtalokkaita virheitä.....	1
1.2	Tutkimuskysymykset	4
2	MEDIA – VALLAN KAHVASSA VAI NARRIN ASEMASSA.....	5
2.1	"Toista se oli 1970-luvulla"	5
2.2	Toimittajat ja poliitikot napit vastakkain	7
2.3	Medioitunut yhteiskunta	10
2.3.1	Medioituminen siirsi valtaa medialle.....	12
2.3.2	Viihdettä ja skandaaleja	15
2.4	Lama virstanpylväänä.....	19
3	SKANDAALIN KÄRYÄ.....	25
3.1	Kätkeytyjä syntejä ja varomattomia sanoja	25
3.1.1	Skandaali moraalisenä ankkurina	29
3.1.2	Skandaalien yhteiskunta.....	31
3.2	Imagon huono maine	33
3.2.1	Televisio toi imagon politiikkaan	37
3.2.3	Skandaali on uhka maineelle.....	41
4	AINEISTO JA MENETELMÄ.....	44
4.1	Aineisto	44
4.2	Uutinen yhteisöllisyytenä.....	47
4.3	Draamasta journalistiseen draamaan	49
4.4	Draaman kaari	51
4.5	Skandaalin kaari	52
4.6	Vastavoimat	54
4.7	Analyysin vaiheet	56
5	SKANDAALIN KAARI PALJASTUKSESTA JÄLKIPYYKKIIN	60
5.1	Ekspositio: tekstiviestit aiheuttavat päänvaivaa	60
5.1.1	“Nopean toiminnan joukko” kieltää kaiken	60

5.1.2	Iltapäivälehdet aloittavat näyttävästi	62
5.2	Kehittelyvaihe: Ulkoministerin uskottavuus koetuksella	63
5.2.1	Iltapäivälehdet: Kanerva jäi kiinni valheesta	66
5.2.2	Uusia syytöksiä.....	67
5.2.3	Anteeksipyyntö tulee liian myöhään	69
5.2.4	Eroa vaaditaan ensimmäisen kerran	71
5.2.5	Mikä onkaan viestien sisältö?	73
5.2.6	Paine kasvaa	74
5.2.7	“Riiputko jo ristillä, Ilkka Kanerva?”	76
5.3.	Kliimaksi: Historiallinen ero	77
5.4	Laskeva jakso: ”Media ei lähettänyt tekstareita”	79
5.5	Helsingin Sanomat käynnistää Audi-kohun	81
5.5.1	Keskustelu kuumenee netissä.....	83
5.5.2	Kiesin kaksi puolta	84
5.5.3	Ero tulee nopeasti	86
5.5.4	Oikeusmurha vai oikea päätös?.....	89
6	TULOKSET JA POHDINTA	92
6.1	Tunnusta pahat tekosi	92
6.1.1	Poliitikot komeilevat otsikoissa.....	95
6.1.2	Taistelu kansan sydämistä.....	98
6.1.3	Sivupolkuja	101
6.1.4	Lopussa jännitys tiivistyy	103
6.2	Uskottavuus vastaan yksityisyys	104
6.3	Vääränlainen imago	108
6.4	Kiesillä ja Kanervalla paljon yhteistä	112
7	YHTEENVETOA	118
	LÄHTEET	122
	LIITE 1.....	131
	LIITE 2.....	147

1 JOHDANTO

1.1 Kohtalokkaita virheitä

Tekstiviestikohun alkaessa maaliskuun alussa 2008 ulkoministeri Ilkka Kanerva oli suosionsa huipulla. Häntä arvostettiin työnsä hyvin hoitavana ulkoministerinä ja Yhdysvaltojen ja Suomen suhteiden korjaajana. Vain päivää ennen kohun puhkeamista Kanerva oli osoittanut neuvottelijan taitonsa Suomen liittyessä Naton nopean toiminnan joukkoihin. Kaiken tämän hän pilasi sortumalla vanhoihin virheisiinsä ja povipommin suloihin. Aluksi Kanerva kiisti lähettäneensä tekstiviestejä eroottiselle tanssijalle Johanna Tukiaiselle ja myöhemmin vähätteli niiden sisältöä. Alle kuukauden kestänyt kohu päättyi viimein tekstiviestien julkaisemiseen ja ulkoministerin eroon.

Ilkka Kanervan erottaminen on ainutlaatuinen tapaus Suomen politiikan historiassa. Hän on ensimmäinen ministeri, joka on joutunut eroamaan seksiin liittyvän skandaalin takia. Turun yliopiston valtio-opin professorin Ilkka Ruostetsaaren mukaan ero viestii poliittisen kulttuurin murroksesta (Mielonen 2008).

Vielä lyhyempi oli Esko Kiesiä, tuttavallisemmin Audi-miestä, kohdannut skandaali. Helsingin Sanomien taloustoimittaja siteerasi Anna-lehden media- ja markkinointiväelle tarkoitettussa julkaisussa ollutta Kiesin haastattelua, joka sisälsi naisia väheksyviä kommentteja. Helsingin Sanomien uutinen sai aikaan raivoisan reaktion. Haastattelussa Kiesi muun muassa vertasi naisia ja autoja sanoen, että ”auton kaikki käyttöominaisuudet löytyvät naisesta”. Hänen mukaansa naiset myös pärjäävät miehiä huonommin johtajina, sillä naisilla ”tunne menee usein järjen edelle”. (katso liite 2, D1.)

Kiesi ja Anna-lehti joutuivat varsinkin verkkokeskustelijoiden hampaisiin. Erityisesti naiset loukkaantuivat Kiesin puheista. Osa keskustelijoista tosin ajatteli Kiesin olleen

vain rehellinen ja suorapuheinen ja sanoneen ääneen sen mitä monet ajattelevat. Ensimmäinen Kiesiä koskenut juttu julkaistiin Helsingin Sanomissa 1.9.2009 ja vain muutama päivä myöhemmin Kiesi joutui eroamaan anteeksipyyntöjen kera Audin myyntijohtajan paikalta.

Skandaaleja on tutkittu viime vuosina Suomessa ahkerasti. Useat tutkijat korostavat, että skandaalit viestivät poliittisen kulttuurin murroksesta Suomessa (Uimonen 2009, Niemi 2009, Juntunen & Väliverronen 2008 ja 2009, Virkkunen 2006a ja b), mikä liittyy valtasuhteiden muutokseen ja politiikan medioitumiseen. Uimosen (2009, 26–27) mukaan skandaalit ovat osoitus siitä, että suomalaiset toimittajat ovat nyt vaikutusvaltaisempia kuin koskaan ennen. Neljännen valtiovallan käsi ulottuu jo poliittisen vallan korkeimmille paikoille – tästä todisteena ovat Jäätteenmäen ja Kanervan kohtalot.

Kivioja (2008) on analysoinut myös seksiskandaaleihin usein liittyvää *kiss and tell*-ilmiötä, joka on nyt rantautunut salarakkaiden mukana myös Suomeen. Media saa ”syväkurkkujen” paljastuksista mehevän skuupin, mutta liittykö rahalla ostettuun skandaaliin myös eettisiä ongelmia? Ongelmallisinta näissä puhu ja pussaa - skandaaleissa on Kiviojan (2008, 98–100) mukaan se, että media ei voi eikä aina haluakaan tietää paljastajan motiiveja ja voi näin joutua koston välikappaleeksi. Paljastuksista saatava raha ja julkisuus voivat myös houkuttaa vääristelemään totuutta.

Yksi nykyisten skandaalien tärkeimmistä piirteistä on se, että ne leviävät nopeasti sensaatiolehdistä laatuilehtiin (esim. Niemi 2009, 181, Uimonen 2009, 52). Skandaalit lähtevät usein liikkeelle sensaatiolehdistä, mutta varsinaisia skandaaleja niistä tulee vasta sitten kun ne ylittävät perinteisen uutismedian uutiskynnyksen. Juntusen ja Väliverronen mukaan skandaalit liudentavat välineiden rajoja ja tiivistävät mediakentän keskinäisiä suhteita. (Juntunen & Väliverronen 2009, 262.)

Juntusen ja Väliverronen mukaan (emt, 262) seksiskandaaleiden yleistymisen johtuu tabloidisaatioksi kutsutusta ilmiöstä. Tabloidisaatio tarkoittaa kehitystä, jossa siirrytään yhteiskunnallisista "kovista uutisista" kohti viihteellisempää sisältöä, johon

kuuluvat esimerkiksi tekstiviestikohun kaltaiset skandaalit. Useimmiten kehityskulku nähdään uhkana demokratialle. Kriitikoiden mielestä markkinavetoinen media kohtelee kansalaisia kuluttajina ja tarjoaa tiedon sijaan pelkkää nautintoa. (Virkkunen 2006a, 26.)

Uimosen mukaan skandaalien leviäminen mediasta toiseen on esimerkki megafoni-ilmiöstä. Hänen mukaansa yhteistä niin poliitikkoja, talouselämän johtajia kuin hengellisen vallan edustajia kaataneilla skandaaleilla on se, että median megafonivaikutus on pitänyt tapausta esillä eri tiedotusvälineissä päivästä toiseen – kunnes kohun keskipisteessä ollut vaikuttaja on joutunut jättämään paikkansa.

Median megafonivaikutuksella Uimonen tarkoittaa toistoa. Samaa kohuaihetta jauhetaan kaikissa välineissä samasta kriittisestä näkökulmasta. Sama uutinen kertaantuu päivän mittaan useissa tv- ja radiolähetyksissä. Vähitellen median rummuttama näkökulma muuttuu vallitsevaksi totuudeksi, oli se sitä tai ei. Megafonin jyllinä hautaa muut aiheet ja yksittäiset äänet alleen. (Uimonen 2009, 64–67.)

Kanerva- ja Kiesi-kohujen välillä ei ensi silmäyksellä vaikuta olevan mitään muuta yhteistä kuin eroon johtanut tapahtumasarja. Molemmat joutuivat eroamaan naisiin kohdistuvan sopimattoman teon vuoksi. Ilkka Kanervan uskottavuuden vei tekstiviestittely stripparin kanssa. Vaikka tekstiviestien kohde, Johanna Tukiainen, ei pitänyt tekstiviestejä ahdistavina tai säädyttöminä, media tuomitsi Kanervan käytöksen sopimattomaksi ministerin arvolle. Kiesi taas vaaransi Audin maineen puhumalla naisista halveksivaan sävyyn. Heidän kohtalonsa kertoo niistä normeista, joita Suomessa ei rangaistuksetta saa rikkoa.

Itse rikkomus ei kummassakaan tapauksessa olisi välttämättä johtanut eroon, vaan pahinta oli julkisuus, joka johti maineen – niin kokoomuksen kuin Audin – vaarantumiseen. Se kertoo siitä, että maine ja imago ovat entistä tärkeämpiä yhteiskunnassamme. Kohuja yhdistää myös se, että medially oli suuri rooli niiden käynnistämisenä. Tekstiviestikohu alkoi Hymyn paljastuksesta ja Audi-kohu lähti liikkeelle Helsingin Sanomien uutisesta.

Niemi (2009) on artikkelissaan tutkinut Kanervan tapausta osana poliitikkojen yksityiselämään ja seksuaalisuuteen liittyviä kohuja. Hänen näkökulmansa painottuu vahvasti journalistien näkökulmaan ja heidän rooliinsa kohussa. Hän myös haastatteli toimittajia artikkeliaan varten. Kanervan historiallinen ero ansaitsee kuitenkin tutkimuksen, joka ottaa huomioon muitakin näkökulmia. Sen vuoksi otan aineistooni mukaan myös skandaaleja koskevia mielipidekirjoituksia. Toisaalta poliittisia skandaaleja tutkitaan paljon muun tyyppisten skandaalien jäädessä vähemmälle huomiolle. Siksi halusin ottaa tarkasteltavakseni Esko Kiesiä koskevan skandaalin.

1.2 Tutkimuskysymykset

Skandaalit ovat oma erityinen kommunikointimallinsa (Esser & Hartung 2004, 1040). Ne poikkeavat tavallisesta uutisvirrasta ja rutiineista. Skandaalit muodostuvat valintojen pohjalta ja ovat sosiaalisesti rakennettuja. (mm. Esser & Hartung 2004, 1042, Jacobsson & Löfmarck 2008.) Sen vuoksi haluan keskittyä skandaalin kaareen. Miten skandaali rakennetaan? Mitkä ovat sen käännekohdat ja jännityksen luomisen keinot? Tähän liittyy myös kysymys toimittajien vallasta. Toimittajat rakentavat ja kehystävät skandaaleja tietyllä tavalla. Kuten yllä todetaan, skandaalit eivät vain tapahdu, vaan välittäjän roolinsa vuoksi medialla on suuri vaikutus siihen, minkälaiseksi skandaali muodostuu.

Yksi skandaalien tärkeimmistä merkityksistä on mielestäni se, että ne paljastavat yhteiskunnan kipupisteitä, konflikteja, tabuja, yhteiskunnan yleensä ääneen lausumattomia normeja. Niissä erilaiset arvot ja mielipiteet asetetaan vastakkain ja syntyy yhteentörmäys, taistelu, jossa käydään kamppailua merkityksestä julkisuuden areenalla. (Burkhardt ja Wolf 2007, 9.) Siksi yksi tutkimustehtävistäni on selvittää, minkälaiset voimat kamppailevat tekstiviesti- ja Kiesi-kohussa. Toisin sanoen mitkä ovat ne arvot ja normit, jotka skandaalissa asettuvat vastakkain ja minkälaisia merkityksiä skandaalin päähenkilöt, media ja yleisö skandaalille antavat.

2 MEDIA – VALLAN KAHVASSA VAI NARRIN ASEMASSA

Median vallasta on viime vuosina käyty useita keskusteluja. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 11) mukaan keskustelussa on mukana kaksi ääripäätä: toisen mukaan media on tulkittu tärkeäksi vallan käyttäjäksi ja toisen mukaan medialla taas ei juuri ole itsenäistä valtaa vaan se mukailee talouden ja politiikan vaikuttajien näkemyksiä.

Käyn seuraavissa luvuissa läpi journalismin murroksia 1970-luvulta tähän päivään asti. Monien yhteiskunnallisten ja journalististen syiden vuoksi toimittajien ja valtaapitävien suhteissa on tapahtunut muutoksia. Medioitumisen myötä toimittajien sanotaan saaneen lisää valtaa, mutta toisaalta osa tutkijoista pelkää todellisten päätösten syntyvän kulissien takana sillä välin kun toimittajat keskittyvät merkityksettömiin kohuihin.

2.1 "Toista se oli 1970-luvulla"

Ilkka Kanervan eroon johtanut kohu ei olisi ollut mahdollinen Urho Kekkosen aikaan, jolloin presidentin rakastajattaret olivat julkinen salaisuus. Mikä siis vaikutti poliittisen journalismin muutokseen?

Käännekohta sijoittuu 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen. Suuri merkkipaalu, joka itsessään symboloi aikojen muuttumista, on vallanvaihto: Kekkonen luopui vallasta 1981 ja Koivisto astui ruoriin. Muutos henkilöityi Kekkoseen ja Koivistoon. (Pernaa & Railo 2006, 17–54; Virkkunen 2006a, 4–10; Holmberg 2004, 31–32; Uimonen 2009, 39–40.)

Koiviston tavoitteena oli varmistaa, että kukaan ei voisi enää nousta Suomessa yhtä mahtavaksi kuin Kekkonen oli ollut 25-vuotisen presidenttikautensa aikana.

Koiviston vaalivoitto nähtiin ulkomaisissa lehdissä paluuna parlamentaarisiin

menettelytapoihin. Koiviston virkaanastuminen vuonna 1982 koettiin Kekkonen ylenpalttista kunnioitusta ja jopa pelkoa herättäneen persoonan jälkeen ilmapiirin vapautumisena. (Salminen 2006, 15–16.)

Politiikan toimittajien rooli koki muutoksen 1980-luvulta lähtien. Välit viilenivät poliitikoihin, kriittisyys lisääntyi ja käsitys toimittajan tehtävistä muuttui. Osittain tämä voidaan selittää sukupolven vaihdoksella ja yleisellä vastareaktiolla 1970-luvun ylipolitisoituneelle ilmapiirille ja hyssyttelylle. (Holmberg 2004, 31.) Siihen tarvittiin myös ulkoisia tekijöitä, kuten Neuvostoliiton romahtaminen (Uimonen 2009, 28), jolloin toimittajien ei tarvinnut enää sensuroida itseään mahtavan naapurivaltion reaktion pelosta.

Enää toimittajan tehtäväksi ei nähty myöskään puoluepoliittisen agendan ajaminen, vaan puoluesidonnaisuus höltyi. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että maakuntalehdet alkoivat julistautua sitoutumattomiksi yksi toisensa jälkeen. (Virkkunen 2006a, 12.) Alueellisista ykköslehdistä Keskisuomalainen ilmoitti ensimmäisenä vuonna 1986, ettei se ole enää keskustan äänenkannattaja (Tommila & Salokangas 1998, 305).

Vielä 70-luvun lopussa toimittajien suhde poliitikoihin oli arvostava, kunnioittava ja etäinen. Poliitikkojen haastattelut esitettiin sanomalehdissä sellaisinaan ilman arviointeja tai kommentteja, poliitikon ei välttämättä tarvinnut vastata epämiellyttäviin kysymyksiin ja hän sai haastattelussa viimeisen sanan. Ykkösaiheita olivat hallituskysymykset ja sisäpolitiikka yksityiselämän jäädessä kirjoitusten ulkopuolelle. (Pernaa & Railo 2006, 19–20.)

Toimittajien ja poliitikkojen välit kiristyivät 1980-luvulla. Tästä on esimerkkinä muun muassa Aulan tutkimus poliitikkojen ja toimittajien suhteesta. Yleisradion politiikan toimittajia haastatteleamalla hän sai selville, että toimittajat olivat omaksuneet länsimaisen kriittisen journalismin ihanteen. Poliitikoihin haluttiin tietoisesti ottaa etäisyyttä ja pyrittiin välttämään puoluepoliittista leimautumista. Toimittajien tehtäväksi nähtiin oikean ja realistisen kuvan välittäminen yleisölle poliitikkojen oman kaunisteleavan ja yksipuolisen kuvan sijaan. (Aula 1991, x.)

Iltalehden tulo lehtimarkkinoille 1980 merkitsi uusia, henkilökohtaisempia näkökulmia politiikkaan ja räväkämpää kirjoitustyyliä. MTV:n uutislähetysten alkaminen 1981 taas mursi television puolella YLE:n uutismonopolin ja kilpailu lisääntyi sähköisen median puolella. (Pernaa & Railo 2006, 22–25; Hämäläinen 2002, 34.)

Vuonna 1981 ilmestynyt Tamminiemen pesänjakajat ilmensi uudenlaista journalismia. Siinä Kekkosen seuraajaehdokkaat ruodittiin julkisuuden henkilöinä läpikotaisin nykyjournalismille ominaisella tavalla. (Pernaa & Railo 2006, 25.) Unto Hämäläisen mukaan Tamminiemen pesänjakajien ympärillä pyörineessä vellonnassa purkautui Kekkosen yli neljännesvuosisadan mittaisen valtakauden aiheuttama paine. Pitkään jatkuneesta itsesensuurista ja salailusta johtunut turhautuneisuus sai muodon Tamminiemen pesänjakajissa. (Hämäläinen 2002, 35.)

Yhdysvalloissa Watergate-skandaali vaikutti samalla tavalla kuin Suomessa presidentti Kekkosen viime vaiheiden peittely. Se sai journalistit muuttumaan entistä kriittisemmiksi poliittisia vallankäyttäjiä kohtaan. Washington Postin toimittajien Carl Bernsteinin ja Bob Woodwardin työn tuloksena presidentti Nixon joutui eroamaan virastaan vuonna 1974 ja tutkiva journalismi nousi journalistisen sankaruuden esikuvaksi. Tapahtuma lisäsi myös toimittajien omaa vallantunnetta. (Karvonen 1999, 85.)

Juuri tällainen idealisoitu, kuvia kumartelematon sankaritoimittaja, joka paljastaa vallan väärinkäytöksiä, on osa politiikan toimittajien ja laajemmin toimittajien identiteettiä. Poliitiikan toimittajat usein korostavat työnsä tarkoitusta viittaamalla ”kansan tahtoon” ja ”kansalaisten oikeuteen tietää”. (Pitkänen 2009, 79.)

2.2 Toimittajat ja poliitikot napit vastakkain

Poliitikkojen julkinen kuva huononi, kun 1970-luvun lopulta alkaen alkoi paljastua ja alettiin tutkia päättäjien osallisuutta erilaisiin talousrikoksiin. ”Rötösherrajahtina” tunnetut kohut sijoittuvat 1980-luvun alkuvuosiin. Erityisen kuuluisa oli vuoden

1983 niin kutsuttu Noppa-juttu, jossa keskustapuolueen entistä puheenjohtajaa Johannes Virolaista ja puolueen entistä talousjohtajaa epäiltiin sekaantumisesta lahjontatapaukseen. (Pernaa & Railo 2006, 28.)

"Rötösherrajahdin" vaikutukset jäivät 1990-luvun ministerieroihin verrattuna vähäisiksi, mutta jahdin myötä poliitikkojen taloudellisten kytkösten paljastaminen tuli osaksi poliittista journalismia. (emt., 28.) Tarkoitus oli tehdä selvä pesäero 70-lukuun, joka silloisen oikeuskanslerin mukaan oli "riehaantumisen, kerskakulutuksen ja röyhähtämisen" aikaa, kun taas 1980-luvusta tulisi edellistä vuosikymmentä "puhtaampi" (Mikkonen 1998, 292).

Toimittajien valta kasvoi 1980-luvun kuluessa. Silloin jäivät pikkuhiljaa pois 1970-luvulle tyypilliset haastattelut, joissa poliitikon viesti välitettiin kansalle mahdollisimman tarkasti siten kuin poliitikko oli sen ilmaissut (Pernaa & Railo 2006, 30). Toimittajat päättivät sitaateista, sävystä, taustoittivat juttujaan ja kommentoivat poliitikon sanomisia (Holmberg 2004, 32).

Kaikki jutut eivät toki olleet kriittisiä. Varsinkin 1980-luvun iltapäivälehdissä saattoi yhdessä numerossa olla myötätuntoinen haastattelu poliitikosta, jota seuraavassa numerossa arvosteltiin ankarasti (Pernaa & Railo 2006, 33–34). Kriittisyys ei myöskään lisääntynyt tasaisesti. Vuoden 1988 presidentinvaaleissa iltapäivälehdet ja Helsingin Sanomat ylistivät jokaista ehdokasta maasta taivaaseen eikä puutteita juuri löytynyt. (emt., 44–45.)

Poliitikot eivät aina sopeutuneet uuteen julkisuusilmapiiriin. Koivisto, joka oli ollut median lemmikki vaalitaistelunsa aikana, kiisteli Yleisradion kanssa presidentin lausuntojen käyttämisestä ja siteeraamisesta (Hämäläinen 2002, 36). Hän lähetti tiedotusvälineille Kekkonen myllykirjeiden perinteen hengessä paimenkirjeen ulkopoliittikkaan liittyen, mikä herätti arvostelua ulkomaita myöten (Salminen 2006, 17). Koivisto myös antoi toimittajille uuden lempinimen "sopulit". Hänen mielestään toimittajat matkivat ja seurasivat toisiaan kritiikittömästi "sopulilaumana". (mm. Hämäläinen 2002, 36.)

Pääministeri Kalevi Sorsa puolestaan kutsui 1980-luvun puolivälin yhteiskunnallista tilannetta infokratiaksi, jolle hänen mukaansa oli ominaista epä-älyllisyys, poliittisten kysymysten kääntäminen henkilökysymyksiksi ja itsekritiikin puute (Pernaa & Railo 2006, 40–41; Hämäläinen 2002, 37).

Mielenkiintoinen on Sorsan varoittelu siitä, ettei julkinen sana saa olla kansalaisten mielipiteen ainoa oikea tulkki ja foorumi. Esimerkiksi Holmberg (2004, 33) kuvailee median olevan yhä enenevässä määrin välittäjä poliitikkojen ja kansalaisten välillä. Toimittajat ovat poliittisia toimijoita, jotka päättävät, mistä äänestäjille kerrotaan. Poliitikasta on tullut mediateatteria, jossa pääosissa ovat poliitikot, toimittajat ovat ohjaajia ja kansalle on varattu passiivisen katselijan asema vain odotella, miten näytelmässä tulee käymään.

Journalistinen murros näkyi myös tabujen heikkenemisenä. Ennen yksityisyyden suojan piiriin kuului Suomessa muun muassa poliitikkojen ja korkeiden virkamiesten alkoholinkäyttö. Vuonna 1983 presidentti Mauno Koivisto joutui erottamaan Ahti Karjalaisen Suomen Pankin pääjohtajan paikalta Helsingin Sanomien julkaistua uutisen, jossa käsiteltiin Karjalaisen juopumusta työajalla. Karjalainen oli kohtalostaan katkera. Hän valitti, että Kekkonen aikaan riitti, että hoiti työnsä eikä räikeisiin alkoholitapauksiin puututtu. (Uimonen & Ikävalko 1996, 32.) Myös Kanerva kuvaili kohteluaan epäoikeudenmukaiseksi samoin perusteluin: työ oli hoidettu hyvin ja tekstiviestien lähettäminen oli kilttiä verrattuna moniin muihin rikkeisiin.

Toimittajien itsesensuuria on esiintynyt kaikissa demokraattisissa maissa jossakin muodossa, Suomessa vaihe vain kesti pitempään kuin muissa maissa. Kenties tunnetuimpia esimerkkejä itsesensuurista ovat vuosina 1961–1963 Yhdysvaltain presidenttinä toimineen J.F. Kennedyn avioliiton ulkopuoliset suhteet ja huumausaineiden käyttö, joista amerikkalainen lehdistö yhteisestä sopimuksesta vaiken. Ranskassa poliitikkojen rakkaussuhteet ovat pitkään kuuluneet asioihin, joista mediassa ei repostella. Vasta vuonna 1994 pariisilainen lehti rikkoi tabun ja julkaisi pitkän tarinan silloisen presidentin aviottomasta lapsesta. (emt., 33–34.)

Salminen arvioi (2006, 155), että Koiviston jälkeen valtaan nousseen Martti Ahtisaaren myötä majesteettillisuus katosi presidentin virasta. Ahtisaari esimerkiksi suostui selittämään tv-ohjelma ”Hyvissä, pahoissa ja rumissa” kompurointiaan Ruotsissa järjestetyissä poliittisissa rapujuhliissa. Lisäksi hän vastasi tungetteleviin kysymyksiin esimerkiksi alkoholinkäyttötottumuksistaan. Koiviston aikana vastaava haastattelu olisi ollut mahdottomuus. (Uimonen & Ikävalko 1996, 119–120.) Ahtisaaren avoimuus saattoi olla yksi syy siihen, että toimittajat uskalsivat kysyä politiikan korkeimmiltakin edustajilta epämiellyttäviä, yksityiselämään liittyviä kysymyksiä.

Pernaa ja Railon (2006, 46–51) mukaan myös naisten esiinmarssi politiikassa vaikutti siihen, kuinka poliitikkoja käsiteltiin mediassa. Naiset pääsivät ensimmäiseksi esille iltapäivälehdissä ja naistenlehdissä 1980-luvun puolivälistä alkaen. Naispoliitikkojen henkilöesittelyissä käsiteltiin usein yksityiselämää ja politiikkaa poliitikon henkilökohtaisen kokemusmaailman kautta. Pernaa ja Railon arvelevat, että naisten tulo julkiselle areenalle politiikassa on hämärtänyt julkisen ja yksityisen rajaa.

2.3 Medioitunut yhteiskunta

Nykyaikaa voi luonnehtia mediavallan ja mediayhteiskunnan ajaksi. Kyse on Uimosen (2009, 54–55) mukaan koko yhteiskunnan medialisumisesta. Media on läsnä kaikkialla. Eri medioita seurattiin Suomessa vuonna 2007 keskimäärin lähes kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Tiedotusvälineet muokkaavat ihmisten mielikuvia ja käsitystä maailmasta sekä historiallisista tapahtumista kuten syyskuun 11. päivän terrori-iskuista tai J.F. Kennedyn murhasta (Salminen 2006, 51).

Medioituminen on suosittu termi nykyisessä mediatutkimuksessa, mutta sen määritelmästä ei vallitse yksimielisyyttä. Yleisesti termillä tarkoitetaan kehitystä, jossa on kaksi puolta. Yhtäältä medioituminen viittaa median merkityksen kasvuun. Media ei ole enää neutraali arena, jota muut valtainstituutiot voivat käyttää omien tarkoitusperiensä mukaisesti vaan media itse käyttää valtaa ja toimii oman

logiikkansa mukaan. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 48.) Toisaalta medioituneessa yhteiskunnassa mediat vaikuttavat arkemme lisäksi myös yhteiskunnallisiin instituutioihin. Ne luovat ehtoja muun muassa politiikan, kirkon ja talouselämän toiminnalle. (Nieminen 1999, 25.)

Hjarvardin (2008, 113) mukaan medioitumisen institutionaalinen prosessi on kaksipuolinen: toisaalta media itsenäistyy instituutiona ja toisaalta yhteiskunta alkaa mukautua median logiikkaan ja tulee yhä riippuvaisemmaksi mediasta.

Medialogiikalla Hjarvard viittaa median institutionaalisiin ja teknologisiin toimintoihin: materiaalin ja symbolisen aineiston jakamiseen ja median virallisten ja epävirallisten sääntöjen mukaan toimimiseen (emt. 113).

Hjarvard käyttää myös termiä *mediation* erotuksena termistä *mediatization*.

Käsitteellä *mediation* hän tarkoittaa konkreettista tekoa: kommunikointia tietyn median välityksellä tietyssä sosiaalisessa kontekstissa. Esimerkkinä hän käyttää politiikkaa, joka kommunikoi äänestäjiensä kanssa blogin välityksellä. (emt., 114.)

Strömbäck (2008, 236–237) jakaa politiikan medioitumisen neljään eri vaiheeseen sen mukaan kuinka pitkälle politiikan medioituminen on edennyt. Ensimmäisessä vaiheessa oltiin Suomessa 80-luvun tienoilla, jolloin media oli jo tärkein välittäjä kansalaisten ja poliitikkojen välillä. Toiseen vaiheeseen siirryttiin, kun lehdistö alkoi irtisanoutua puoluepoliittisista sidonnaisuuksistaan ja toimittajien ammatillistuminen vahvistui; toisin sanoen medioiden itsenäisyys kasvoi.

Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasan (2009, 64) mukaan Strömbäckin kolmatta ja neljättä vaihetta on empiirisesti vaikea erottaa toisistaan, mutta ainakin kolmas vaihe on Suomessa jo saavutettu. Tähän on päästy Ruostetsaaren (1992, 220) mukaan jo vuosia sitten. Poliittinen eliitti korosti jo 1990-luvulla joukkotiedotuksen merkitystä vaikuttamisen muotona. Ruostetsaari arvioi, että joukkotiedotuksen merkityksen korostuminen on todiste politiikan medioitumisesta.

Medialla on yliote eikä kukaan johtavaan poliittiseen asemaan mielivä voi olla ottamatta sitä huomioon. Median logiikka vaikuttaa jo poliittiseen toimintaan siten,

että poliittiset tapahtumat esitetään mediaa kiinnostavassa muodossa: henkilöiden ja konfliktien kautta. Kolmannessa vaiheessa media ja sen logiikka nähdään kuitenkin vielä politiikan ulkopuolisena voimana, kun taas viimeisessä vaiheessa median logiikka, uutisarvoisuus, on jo sisäistetty politiikkaan itseensä ja sen prosesseihin. (Strömbäck 2008, 238–240.) Tällä tavoin media ottaa valtaansa politiikan: poliittinen todellisuus itsessään räätälöidään median odotusten, sen rutiinien ja tarpeiden mukaan (Meyer 2002, 58).

Meyerin, ja Meyeria mukailleen Strömbäckin käsitys medioitumisesta on negatiivinen. Poliitiikan ja median logiikka nähdään toisilleen vastakkaisina. Median logiikka samastetaan markkinalogiikkaan. (Strömbäck 2008, 234.) Kunelius, Noppari ja Reunanen (2009, 63) tulkitsevat vastakkainasettelulla tarkoitettavan sitä, että markkinalogiikka rapauttaa politiikan julkisuuden näytösluonteiseksi. Heidän mukaansa medioitumis-käsitteen tulee olla ei-normatiivinen kuten Hjarvadilla.

Hjarvadin (2008, 114) mukaan medioitumista ei pidä määritellä myönteiseksi tai kielteiseksi ilmiöksi yleisellä tasolla, vaan tämä voi tapahtua vain yksittäistapausten tutkimisen kautta. Tällöinkin on täsmennettävä ne normatiiviset lähtökohdat, joiden kautta ilmiötä voi kuvata joko negatiiviseksi tai positiiviseksi.

2.3.1 Medioituminen siirsi valtaa medialle

Lehdistöstä on puhuttu jo 1800-luvulta lähtien neljäntenä valtiomahtina. Valtakeskustelu kiihtyi Euroopan suuren murroksen, Berliinin muurin ja Neuvostoliiton sorruttua 1990-luvulle tultaessa. Mediavallan ilmentymiä olivat globaalit, kaupalliset mediajätit ja niiden omistajat kuten Rupert Murdoch ja Silvio Berlusconi. Mediateknologian nopea kehitys lisäsi kritiikkiä pian ylivoimaisesta mediavallasta. (Salminen 2006, 51–54.)

Mihin median valta sitten perustuu? Ruostetsaaren (2003) mukaan modernissa yhteiskunnassa vallan ja julkisuuden yhteys on siinä, kenen todellisuus pääsee esille. Media käyttää valtaa päättäessään, ketkä pääsevät julkisuuteen ja mitä pidetään

tärkeinä ongelmina. Ruostetsaaren (2003, 276–298) valtaeliittejä käsittelevän tutkimuksen mukaan valtaeliittien ja kansalaisten välinen etäisyys on kasvanut. Kansa ja vallan kahvassa olevat ovat eri mieltä siitä, mitkä ovat tärkeitä ongelmia. Koska mediaeliitti on osa muuta eliittirakennetta (emt., 307), on suuri vaara, että eliitin tärkeinä pitämät ongelmat saavat julkisuudessa suurimman painoarvon.

Holmbergin (2004, 32–33) mukaan politiikan medioituminen on siirtänyt valtaa poliitikoilta medialle. Kun tiedotusvälineet keskittyvät entistä enemmän henkilöihin ja konfliktitilanteisiin, on politiikankin ollut pakko muuttua. Puolue henkilöityy entistä voimakkaammin puheenjohtajaansa, jonka tehtävänä on edustaa puoluettaan ja hankkia sille myönteistä julkisuutta. Puoluekokoukset ovat nykyään mediatapahtumia, näytelmiä, joiden tarkoituksena on antaa puolueesta siloteltu ja yhtenäinen kuva ulospäin. (Ruostetsaari 2003, 90.)

Media määrittelee pitkälti poliittisen agendan eli sen mikä milloinkin nousee tärkeimmäksi aiheeksi (Holmberg 2004, 31). Juuri aiheita valitessaan toimittaja käyttää suurinta valtaa: hän päättää päivän pääaiheet ja uutiset. Toimittajan työ on Huovilan mukaan yhteiskunnallista vallan käyttöä. Se perustuu tietoihin, joita hän saa ja joita hän julkaisee. Toimittajalla on tiedon muokkaajana ja julkaisijana tietty määrä yhteiskunnan potentiaalisesta vallasta. Jos tätä valtaa ei käytä, se siirtyy jonkun muun haltuun. Toisin sanoen, jos toimittaja salaa tärkeinä pitämiään tietoja, hän pelaa jonkun muun yhteiskunnallisen vallankäyttäjän pussiin. (Huovila 2005, 167.)

Tiedotusvälineiden valtaa on myös kyseenalaistettu. Osmo A. Wiion mukaan joukkoviestinnän vaikutusta on liioiteltu. Wiionkin mukaan tiedotusvälineet määrittävät päivittäiset puheenaiheet, mutta niiden suorat vaikutukset ovat sen sijaan harvinaisia. Päiväjärjestyksen hajautuminen, kanavien lisääntyminen, kansainvälistyminen sekä ihmisten jatkuva altistuminen eri medioille ovat vähentäneet joukkoviestintien vaikutusmahdollisuuksia. (katso Wiio 1992; 1975, 148–152, 1977, 248.)

Ruostetsaaren mukaan (2003, 126) vallan vahtikoiran tehtävä voi epäonnistua myös sen vuoksi, että media menee liian lähelle muita valtainstituutioita. Toimittajat ovat työssään paljon tekemisissä lähteinään käyttämiensä politiikan, kulttuurin ja taloudellisen vallan edustajien kanssa ja voivat näin samastua heihin. Mediaa on usein syytetty siitä, että se myötäilee kulloisiakin valtaapitäviä niin politiikan kuin taloudenkin kentällä.

Toisaalta poliitikot väittävät usein median käsittelevän heitä julkisuudessa ylikriittisesti, jopa pahansuovasti. Median ja muiden valtaapitävien välit ovatkin jännitteiset, sillä toisaalta ne ovat toistensa vastustajia ja toisaalta riippuvaisia toisistaan. (Ruostetsaari 2003, 126; Salminen 2006, 52–59.)

Poliitikot ja toimittajat kiistelevät usein siitä, kumpi edustaa kansaa (Salminen 2006, 58; Holmberg 2004, 31). Median valta on siinä, että sen katsotaan kertovan puolueeton totuus asioista ja ihmisistä (Salminen 2006, 67). Toisaalta sensaatiojournalismi, iltapäivälehtien liioittelevat lööpit ja politiikasta tuttu likasankojournalismi ovat heikentäneet kaikkialla länsimaissa toimittajien uskottavuutta ja arvostusta (emt. 64).

Pitkän toimittajauran tehnyt Paavo Kähkölä analysoi vuoden 1994 vaalien jälkeen Journalistissa 10/1994 median valtaa. Hänen mukaansa poliittinen menestys oli 1994 entistäkin enemmän mahdollista ainoastaan median avulla. Keskeistä hänen mukaansa on, suhtautuvatko toimittajat ehdokkaaseen suosiollisesti vai eivät. Siinä kiteytyy mediavallan ydin. Poliitikot tarvitsevat myönteisen imagon luomiseen heille myötämielisiä toimittajia ja toimittajat puolestaan tarvitsevat sisäpiirin tietoa politiikasta. Tässä piilee Kähkösen mukaan korruptiosuhteen vaara. (Salminen 2006, 133–135.)

Poliittinen valta on menettänyt tuntuvasti arvoaan myös kansalaisten moniselitteisten vaatimusten vuoksi. Poliitikkojen pitäisi olla paitsi tavallisia ihmisiä, myös pystyviä, työteliäitä ja luotettavia. Valtaa on näin ollen siirtynyt politiikasta markkinavoimille, virkamieskunnalle – ja medialle. (Ruostetsaari 2003, 314.)

2.3.2 Viihdettä ja skandaaleja

Joukkoviestintien merkitys vahvistui 1980-luvulta lähtien niin poliittisten, journalismiin liittyvien kuin viestintäjärjestelmän muutosten vuoksi (esim. Virkkunen 2006a, 12). Poliitiikan henkilöityminen ja viihteellistyminen liittyy toisaalta mediakentän kaupallistumiseen, uusien televisiokanavien syntyyn ja iltapäivälehtien vahvistumiseen päivälehtien kustannuksella (emt., 11–12).

Presidentin valitsemisen suoralla kansanvaalilla, hallitusvallan parlamentarisoitumisen ja päätöksenteon avoimuuden lisääntymisen vuoksi julkisuus oli uudella tavalla poliitikoille tärkeää (Holmberg 2004, 32). Koska media on pääasiallinen areena, jolla poliitikot ja äänestäjät kohtaavat, lisäsi julkisuuden tarve myös viestimien valtaa. Ammattimaistuneet ja länsimaiset journalismin normit ja ihanteet omaksuneet toimittajat ottivat etäisyyttä poliitikkoihin ja näkivät tehtäväkseen vallan vahtimisen ja totuuden paljastamisen.

Mitä enemmän media teki pesäeroa poliitikkoihin ja itsenäistyi puoluepolitiikasta, sitä riippuvaisemmaksi se tuli kaupallisista voimista. Itsenäistyminen politiikasta merkitsi siis samalla median kasvavaa kaupallistumista. Tämä on itseään vahvistava kehä. Median kaupallistuminen vahvistaa politiikan medioitumisen prosessia. (Strömbäck 2008, 241.)

Aslaman ja Kivikurun (2002, 38–41) mukaan ideologinen ilmasto muuttui vähitellen deregulaation seurauksena, kun yleisradiotoiminnan monopolia alettiin purkaa 1980-luvun puolivälistä alkaen. Kansallinen julkisen palvelun ideaali demokraattisesta, monitahoisesta ja tasapuolisesta tiedon tuottamisesta on saanut väistyä samalla kun kaupallisen kilpailun periaate voimistuu. Monissa maissa kaupallisilla kanavilla on suurimmat katsojaluvut ja kilpailu yleisöstä on saanut myös Yleisradion mukautumaan kaupalliseen logiikkaan ja seuraamaan katsojatilastoja. (Hallin & Mancini 2004, 274–275.)

Kilpailu koveni kaikilla median sektoreilla ja pakotti myös laatu-lehdistön kilpailemaan yleisöistä entistä viihteellisemmällä sisällöllä. (Virkkunen 2006a, 4–

18.) Kilpailu ulottui myös sähköiselle puolelle, joka panosti erityisesti uutistoimintansa nopeuteen (Aslama & Kivikuru 2002, 37).

1990-luvulla media ja politiikka alkoivat markkinoitua, katse suuntautui idän sijasta länteen ja sähköinen viestintä kehittyi huimaavaa vauhtia. Internetin aikakaudella uutisia päivitetään jatkuvasti ja uutisvoitot ovat kiinni sekunneista. Sisällöt kevenivät, henkilöityivät ja otsikot suurenivat. Ilmiötä kutsutaan nimellä tabloidisaatio. (Virkkunen 2006b, 128–129.)

Niemisen ja Pantin mukaan tabloidisaation muutosprosessi tapahtuu kolmella eri tasolla. Mediaorganisaation tasolla sisältöjen painopiste siirtyy julkiselta alueelta kohti yksityisyyden sfääriä, journalismin tasolla viihteellisyys syrjäyttää vakavat eli julkiset aiheet ja mediakulttuurissa muutos näkyy esimerkiksi esitystapojen uudistumisena sekä eri lajityyppien välisten rajojen hämärtymisena. Tällä laajimmalla tasolla muutos vaikuttaa myös arvoihin eli siihen, mistä voidaan puhua. (Nieminen & Pantti 2004, 94–95.) Juuri tästä on kyse, kun poliitikkojen yksityiselämän paljastuksista on 2000-luvulla tullut hyväksytyjä aiheita niin päivä- kuin iltapäivälehdissä.

Juntunen ja Väliverronen (2009, 262) paneutuivat artikkelissaan Matti Vanhasen yksityiselämään liittyvään kirjoitteluun vuosina 2005–2009. Heidän mukaansa Vanhasen tapaus toi uusia piirteitä suomalaiseen journalismiin. Poliitikon yksityiselämän teot ovat yhä enenevässä määrin tiedotusvälineiden arvioinnin kohteena. Toimittajat perustelevat kirjoitteluaan Vanhasen toimintakyvyn, uskottavuuden ja luotettavuuden arvioinnilla sekä mahdollisilla poliittisilla vaikutuksilla (emt. 273–274).

Samat argumentit olivat käytössä myös Kanervan tapauksessa. Tässä ilmapiirissä on ymmärrettävää, että poliitikot ovat huolissaan yksityisyytensä kapenemisesta. Matti Vanhanen koetteli yksityisyydensuojansa rajoja oikeudessa asti.

Kaupallistumisen vuoksi kiinnostavuudesta on tullut yhä tärkeämpi uutiskriteeri myös laatulehdissä, vaikka tätä media ei aina suostu myöntämään (Pitkänen, Perna

& Niemi 2009; Juntunen & Väliverronen 2009). Vaikka skandaalihakuista journalismia on aina ollut olemassa, uutta on, että myös perinteinen vakava journalismi on omaksunut ennen vain keltaiselle lehdistölle tyypillisen tyylin ja otteen. (Aslama & Kivikuru 2002, 41.)

Kilpailun kiristyminen ja uusien teknologioiden luomat mahdollisuudet ovat merkinneet paitsi sisältöjen viihteellistymistä, myös niiden yksipuolistumista (Ruostetsaari 2003, 124). Vaikka tiedotusvälineet etsivät kiivaasti skuppeja, uutisia, joita muut eivät ole vielä julkaisseet, ne samaan aikaan seuraavat silmä kovana toistensa tekemisiä. Kilpailevan välineen jymyjuttu pyritään julkaisemaan mahdollisimman nopeasti, mielellään omalla kärjellä ja omin lisätiedoin. Näin esimerkiksi skandaali leviää ja paisuu mediassa kulovalkean tavoin. (Thompson 2000, 83–84.)

Poliitikkojen on myös pakko reagoida median nostattamiin julkisuuskohuihin, sillä ne vaarantavat puolueiden uskottavuutta ja saattavat vaikuttaa äänestystuloksiin. Poliitiikan korkeimmille viroille ei ole nykyisin mitään asiaa ilman mediaosaamista, taitoa esiintyä mediassa. Poliitikot pyrkivät muokkaamaan viestinsä median tarpeita ajatellen lyhyiksi, myyviksi ja huomiota herättäviksi iskulauseiksi. (Virkkunen 2006a.) Esiintymiskyvyn korostuminen johtuu julkisuuden merkityksen korostumisesta päätöksenteossa. 2000-luvun poliittiset skandaalit viittaavat siihen, että poliitikkojen riippuvuus julkisesta mielipiteestä on lisääntynyt. (Ruostetsaari 2003, 203 ja 309–310.)

Virkkusen mukaan ei ole sattumaa, että ensimmäinen ministerin eron aiheuttanut julkisuuskohu tapahtui 1990-luvun alussa. Thompson (2000) luettelee kolme ehtoa poliittisten skandaalien synnylle: median taloudellisen voiman ja teknologisen kehityksen, median poliittisen riippumattomuuden lisääntymisen ja journalismin ammattimaistumisen. Näistä kaksi viimeksi mainittua alkoivat Suomessa vahvistua jo 1970-luvun lopulta alkaen. 1990-luvulla tultiin siihen pisteeseen, että median taloudellisen mahdin, keskinäisen kilpailun ja teknologian kehityksen ansiosta poliittisen skandaalin synty oli mahdollinen. (Virkkunen 2006b, 128.)

Toisaalta Salminen (2006, 63) väittää, että mitä pidemmälle liikutaan viihteen suuntaan, sitä kiltimmin poliitikkoja kohdellaan, koska lehtiä myyviä poliitikkoja ei haluta suututtaa. Tämä on kuitenkin totta vain niin pitkään, kunnes vastaan tulee negatiivinen jymyjuttu. Kovassa kilpailussa mikään väline ei jätä julkaisematta kohu-uutista välien poikkimenemisenkään uhalla.

Skandaalit eivät uhanneet kuitenkaan vain poliittista eliittiä vaan myös muita yhteiskunnan johtohenkilöitä. Ensimmäinen suuri skandaali koskikin poliitikon sijaan talouselämän vaikuttajaa. Vuonna 1991 Kansallis-Osake-Pankin KOP:n pääjohtaja joutui eroamaan sotkuisen ja riitaisen skandaalin seurauksena. Helsingin Sanomat ja Suomen Kuvalehti alkoivat tutkia niin sanottuja Kouri-kauppoja, jotka olivat tuottaneet KOP:lle raskaita tappioita. Kävi ilmi, että kaupat liikkuvat liikepankkilain harmaalla alueella ja näin Lassila ja KOP nousivat otsikoihin ja saivat osakseen runsaasti negatiivista julkisuutta. Lassila yritti taistella kirjoittelua vastaan median ja oikeuslaitoksen avulla, mutta hävisi molemmilla rintamilla. (Uimonen 2009, 102–110.)

Poliitikkojen ja talousvaikuttajien eroihin päättyneet skandaalit ovat tähän asti liittyneet joko rahaan tai vallan väärinkäyttöksiin. 1990-luvusta tulee ensimmäisenä mieleen lama. Virkkusen (2006b) mukaan talous hallitsi keskustelua, joten ei liene yllätys, että kaikki vuosikymmenen ministerierot liittyvät rahaan.

Ensimmäisenä poliitikkona paikastaan joutui luopumaan vuonna 1992 keskustan Kauko Juhantalo, silloinen kauppa- ja teollisuusministeri, miljoonaluokan velkojensa ja epäilyttävien bisnestensä vuoksi (Uimonen 2009, 110–114). Seuraavana vuorossa oli II valtiovarainministeri Arja Alho (sd) vuonna 1997. Myös Alhon ero liittyi rahaan. Alhon kohtalokkaaksi virheeksi koitui ex-pankinjohtaja Ulf Sundqvistin vahingonkorvausten kohtuullistaminen. Kokoomuksen liikenneministeri Matti Aura erosi kaksi vuotta Alhon tapauksen jälkeen. Hänet kaatoi Soneran osakesotku. (Virkkunen 2006b, 130–141.)

2000-luvulla ministerieroja ovat aiheuttaneet muotovirheet, salaisten tietojen käyttäminen vaalikamppailussa ja viimein eroottiset tekstiviestit. Kulttuuriministeri

Suvi Lindén joutui eroamaan harvinaisen suoraviivaisen ja lyhyen skandaalin seurauksena vuonna 2002: Lindén myönsi olleensa jäävi antamaan avustusta golfkentälle, jossa hän itse oli osakkaana ja erosi (emt., 143–144).

Anneli Jäätteenmäen ero vuonna 2003 on puolestaan ehkä suurin skandaali kaikkien siihenastisten ministerierojen joukossa. Historiallinen ensimmäinen naispääministeri joutui eroamaan vain kaksi kuukautta valtaan nousunsa jälkeen. Pekka Ervasti (2004, 9–11) kutsuu Jäätteenmäen poliittista skandaalia lisänimellä Irakgate, koska sen sotkuiset vaiheet muistuttavat Watergate-skandaalia.

Jäätteenmäki käytti Irakin sotaa koskevia luottamuksellisia muistioita aseenaan vaalitaistelussa, mutta asiasta valehtelu koitui ehkä salaisia papereitakin suuremmaksi virheeksi. Yhden dramaattisen päivän aikana tapahtui monta nopeaa käännöstä ja televisioitu jännitysnäytelmä huipentui viimein pääministerin eroilmoitukseen, joka samalla tarkoitti koko hallituksen eroa. (Virkkunen 2006b, 143–149; Uimonen 2009, 185–195.)

2.4 Lama virstanpylväänä

1990-luvun lama muutti monin tavoin suomalaista yhteiskuntaa. Syvimmin lama koski niitä satoja tuhansia, jotka menettivät työnsä tai yrityksensä. Ennen tuntemattomasta pitkäaikaistyöttömyydestä kehittyi vakava ongelma yhteiskunnalle. Laman häviäjiä olivat heikoimmin ansaitsevat yhteiskuntaluokat, jotka köyhtyivät entisestään ja voittajia suurituloisimmat, joiden omaisuustulot kasvoivat pääomatulojen verotuksen keventyessä. Kuilu köyhien ja rikkaiden välillä syveni. (Ruostetsaari 2003, 13–14.) Työttömyyden ohella pahimmaksi ongelmaksi muodostui myös Suomen ulkomainen velka, joka kasvoi rajusti laman aikana (Huovila 2003, 130).

Lama toi muutoksia myös mediakenttään. Parhaiten lamavuosista selvisivät lehdistön puolella paikallis- sekä iltapäivälehdet, joiden levikin kasvua lama ei pysäyttänyt. Muiden lehtien levikit laskivat. Laman aikana Suomeen syntyi kaksi ilmiötä,

levikkikierre ja jo edelle esitelty tabloidisaatio. Levikkikierre vahvisti jo alueensa suurimman lehden asemaa. Kun mainosrahoja oli käytettävissä vähemmän, ne keskitettiin yhteen lehteen, joka tulojensa vuoksi pystyi panostamaan laatuun, mikä toi lisää lukijoita, ja tämä taas puolestaan lisäsi mainostuloja. (Aslama & Kivikuru 2002, 31; 37.)

Media ei pystynyt ennustamaan 1990-luvun syvää lamaa. Tosin siitä eivät myöskään olleet varoittaneet talouselämän asiantuntijat eikä valtiovalta. Mediaa arvosteltiin siitä, että 1980-luvun noususuhdanne ja sen optimismi vaikuttivat journalistisiin sisältöihin. Viihdeluontoinen viestintä syrjäytti vakavat aiheet. Monimutkaiset talousasiat yksinkertaistettiin myyviksi jutuiksi sekä erilaisten kiistojen kuvauksiksi, ja uutisissa kerrottiin vain yrityskaupoista ja nurkanvaltauksista. Syitä ja seurauksia ei selvitetty. (Salminen 2006, 103–106.) Nousukauden huumassa kriittisiä äänenpainoja ei sallittu. Arvostelijat olisi leimattu ilonpilaajiksi. (Huovila 2003, 133.)

Tiedotusvälineiden sinisilmäisyyttä voidaan osaksi selittää sillä, että talousjournalismin perinne on Suomessa lyhyt. Talous nousi vasta lamavuosien aikana etusivun uutiseksi asti. Vielä vuonna 1990 Helsingin Sanomien etusivujen lähtöjutuiksi pääsivät useammin ulkomaan kuin talouden uutiset. Käännös talouden hyväksi tapahtui vuonna 1993. (Luostarinen & Uskali 2006, 183.) Taloustoimittajia alettiin palkata toimituksiin vasta 1970-luvulla kun taas esimerkiksi The Times palkkasi ensimmäisen taloustoimittajansa jo 1800-luvun alussa. Talouselämän päättäjät olivat lisäksi herkkiä kritiikille. Toimittajia yritettiin pelotella hiljaisiksi. (Salminen 2006, 107.)

Talouselämän päättäjistä uutisointia leimasi sama auktoriteettien kunnioitus kuin poliitikkojenkin. Talousjournalismia kirjoitettiin pitkään yritysten omilla ehdoilla: yritysten vuosikertomuksia lyhennettiin, mutta niihin ei liitetty toimittajien omia kommentteja tai johtopäätöksiä. Talouden juttumäärät olivat pieniä aina 1980-luvulle saakka, jolloin talousjuttujen määrä kaksinkertaistui vuodesta 1974 vuoteen 1988. (Huovila 2003, 69; 115.)

Myös laman aikana pohdittiin median valtaa. Perinteisen näkemyksen mukaan medialle ei kuulunut tapahtumien analysoiminen saati ennustaminen vaan ainoastaan tiedon välittäminen ja kritiikin esittäminen (Salminen 2006, 110).

Pääomamarkkinoiden vapauttamisesta 1980-luvulla ei juuri mediassa keskusteltu (Luostarinen & Uskali 2006, 184).

Toisaalta esimerkiksi päätoimittajien vuoden 1993 mielipidevaikuttajaksi valitsema Martin Saarikangas totesi Suomen lehdistölle antamassaan haastattelussa, että Suomen tiedotusvälineet olivat liian kilttejä. Ne eivät osanneet kertoa yleisölleen, että maassa johdettiin asioita väärin. Myös teollisuuden ja työnantajien edustaja Arto Ojala peräänkuulutti median vastuuta. Median olisi pitänyt saada kansa käsittämään talouskriisin vakavuus muun muassa useiden talouteen keskittyvien ohjelmien avulla. Sen sijaan televisiossa näytettiin liikaa viihdettä. (Salminen 2006, 110–111.)

Ehkä media otti kritiikistä vaarin. Tiedotusvälineet alkoivat 1990-luvun alun talouskriisissä verikoiran tavoin vainota entisiä rahavallan sankareita, joita se oli erehtynyt kutsumaan suurmiehiksi (Mikkonen 1998, 275).

Suomen talouden syöksykierre syntyi pääomien vapauttamiseen liittyvänä pankkikriisinä. Talous kasvoi ensin 1980-luvulla hurjaa vauhtia, pankit ottivat halpaa lainaa ulkomailta ja myös myönsivät sitä asiakkailleen liian avokätisesti. (Kantola 2002, 93–94.)

Näin ollen ei ole yllättävää, että juuri pankkien ja pankinjohtajien päälle satoi kuraa, kun kupla puhkesi. Se voisi selittää, miksi talouselämää ja sen johtajia yleensä myötäillen Kauppalehden päätoimittaja Lauri Helve käänsi selkänsä Kansallis-Osake-Pankin KOP:in pääjohtaja Jaakko Lassilalle ja ehdotti, että tämän kannattaisi erota. (Uimonen & Ikävalko 1996, 30.)

Lassila edusti uutta sukupolvea yritysjohtajissa, joiden suhde julkisuuteen oli myönteinen. 1980-luvun nousukauden alkaessa erityisesti pankinjohtajat suorastaan haikailivat paikkaa salamavalojen välkkeessä. Sen sijaan monet vanhemman polven yritysjohtajat ylenkatsoivat julkisuutta ja kokivat siitä olevan enemmän haittaa kuin

hyötyä. Julkisuuden varjopuolet tulivat tutuiksi myös nuoren polven johtajille, jotka antoivat lehdistölle haastatteluja ilomielin. Skopin pääjohtaja Christopher Wegelius sai 1980-luvulla osakseen sekä suitsutusta että kovaa kritiikkiä. Hymy-lehden raivokas, ilkeämielinen kirjoittelu kohdistui myös hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa. (Mikkonen 1998, 269–271.)

Kuten Lassilan, myös vuonna 1993 Sdp:n puheenjohtajan paikasta luopuneen Ulf Sundqvistin ja postipankin pääjohtajan Seppo Lindblomin potkut liittyvät pankkisotkuihin. Kaikkia yhdisti paitsi pankkitoimintaan liittyvät väärinkäytökset, myös väitteet syyttömyydestä ja median ajojahdista. Ennen Lassilaa yhteiskunnan valtaapitävät eivät olleet joutuneet eroamaan mediakohun vuoksi. Vallitseva maan tapa oli ollut, että ero tuli kyseeseen vasta oikeuden tuomion jälkeen. (Uimonen & Ikävalko 1996, 27–38.)

Median ajojahdista ei kuitenkaan ollut kyse, eivätkä miehet suinkaan olleet puhtaita pulmusia. Tiedotusvälineiden tiedot pitivät paikkaansa ja Sundqvist, Lindblom ja Lassila todettiin syyllisiksi myös oikeudessa. Media noudatti vain länsimaisen journalismin ihanteita kirjoittaessaan kohuista. (emt. 30–31.)

Kuten politiikasta, myös talouselämästä uutisointi henkilöityi. Yrityksen julkisuuskuva rakentui entistä selvemmin johtajan persoonan ympärille ja johtajan imago alkoi tarkoittaa samaa kuin yrityksen imago (Uimonen & Ikävalko 1996, 150–156). Tähän liittyy riskinsä. Samalla tavoin kuin johtajan myönteiset ominaisuudet liitettiin yritykseen, myös tämän epäonnistumiset, jopa yksityiselämä, vaikuttavat yrityksen maineeseen (Lehtonen 2002, 73). Sen vuoksi Esko Kiesi ei voinut pitää paikkaansa varomattomien lausuntojensa jälkeen. Hänestä tuli taakka ja riskitekijä edustamansa yrityksen maineelle.

1990-luvun lama on Kantolan mukaan vaikuttanut myös siihen, että puoluepoliittiset erot ja aatteellisuus ovat heikentyneet. Kriisi pakotti yksittäiset päättäjät sopeuttamaan vanhat poliittiset aatteensa yhdenmukaiseen uuteen ajatteluun, jonka johtotähtenä on kyseenalaistamaton taloudellinen järki. (Kantola 2002, 280.)

Nykyäänhän kaikkien puolueiden, niin vasemmalla kuin oikealla, tärkein tavoite on talouskasvu ja Suomen kilpailukyvyn parantaminen.

Näin puolueet yhdenmukaistuvat ja poliitikoista tulee ennemminkin yhtenäisen eliitin kuin oman puolueensa edustajia. Samalla päättäjät yksilöllistyvät, kun ryhmäsidonnaisuus höltyy. Kriisissä erimielisyydet ja epäonnistumiset sitoutuvat enemmän henkilöön ja eliitistä pudotaan yksi kerrallaan. (emt. 280–281.)

Kun aatteet ovat hämärtyneet eikä puolueita juuri erota toisistaan, nousevat persoonaan liittyvät seikat keskiöön. Poliitikkojen persoonan esille tuominen tarjoaa äänestäjille samastumispintaa ja voi tuntua riskittömältä poliittisiin kannanottoihin verrattuna, jotka saattavat jakaa mielipiteitä ja herättää suuttumusta (Niemi 2006, 229–230). Toisaalta poliitikot myös menettävät paikkansa entistä helpommin persoonaan liittyvien syiden vuoksi, kuten Kanervalle kävi.

Kantolan mukaan (2002, 320) poliittiset päätökset nojautuvat asiantuntijoiden tuottamiin lukuihin ja tilastoihin, joita käsitellään kiistämättöminä tosiasioina, tulee päätösten vastustamisesta irrationaalista. Näin ollen ainoa debatti mitä politiikassa voidaan käydä, on poliitikkojen moraali, uskottavuus ja persoona.

Hän (emt., 321) on huolissaan myös siitä, että julkisuuden keskittyessä poliitikkojen yksityiselämään ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, varsinainen päätöksenteko tapahtuu kulissien takana asiantuntijoiden voimin. Samasta asiasta on huolissaan myös yksityisyyttä mediassa tutkinut Ollila. Hän pelkää, että yksityiselämän paljastuksista muodostuu ”savuverho”, joka kätkee taakseen todellisen politiikan ja vallankäytön. Samalla media muuttuisi vallan kriitikosta vallan käyttäjäksi. (Ollila 2006, 28.)

Median kasvanut valta olisi tämän käsityksen mukaan näennäistä. Vaikka media voisikin tiputtaa eliitin jäseniä valtaistuimiltaan heidän moraalisten kömmähdystensä vuoksi, olisi todellisiin päätöksiin vaikuttaminen median vaikutusvallan ulkopuolella. Näin kansalaiset jäisivät vain skandaalinkäryisten sirkushuvien seuraajiksi ja vaille

tietoa heidän elämäänsä koskevista päätöksistä ja täten kyvyttöminä myöskään vaikuttamaan niihin.

Ruostetsaaren (1992, 301–302) mukaan yhteiskuntapoliittisesti merkittävistä asioista päätetään edelleen kansan mielipiteitä kyselemättä. Esimerkkinä hän mainitsee, kuinka Suomen Pankki sai vapaasti ja ilman poliittisista keskustelua toteuttaa lamaan johtaneen rahamarkkinoiden vapauttamisen ja valuuttasäännöstelyn lopettamisen eli Suomen sitomisen kansainvälisiin rahamarkkinoihin.

Ruostetsaaren (2003, 317) mielestä muita Pohjoismaita ohuempi julkisen keskustelun periaate on vielä nykyäänkin hyvin toimivan demokratian esteenä. Suomelle tyypillinen konsensuspolitiikka ja pelko ”veneen keikuttamisesta” hillitsevät edelleen yhteiskunnallista keskustelua. ”Keskustelu on tyypillisesti ollut ’ennenaikaista aina siihen saakka kun se on jo myöhäistä’”, Ruostetsaari kirjoittaa ja peräänkuuluttaa median roolia suomalaisen poliittisen kulttuurin ja yhteiskunnallisen keskustelun elvyttäjänä.

3 SKANDAALIN KÄRYÄ

3.1 Kätkeytyjä syntejä ja varomattomia sanoja

Kanervan eroon johtanutta tekstiviestittelyä on kutsuttu myös tekstiviestiskandaaliksi tai -kohuksi. Myös Esko Kiesin lyhyeksi jäänyttä aikaa median huomion keskipisteenä nimitettiin skandaaliksi. Mutta mikä tekee jostakin tapahtumasta skandaalin? Voiko niinkin erilaisia asioita kuin Kanervan lankeamista eroottiseen tanssijaan ja Kiesin epäkorrekteja mielipiteitä naisista määritellä skandaaleiksi?

Kreikankielinen sana skandalon tarkoittaa ansaa, estettä ja moraalisen kompuroinnin syytä. John B. Thompson (2000, 13) määrittelee skandaalin modernissa merkityksessään näin: “Skandaali viittaa tapahtumiin tai tekoihin, joihin liittyy tietynlaisia sääntöjen rikkomuksia, jotka tulevat muiden ihmisten tietoon ja ovat tarpeeksi vakavia saadakseen aikaan julkisen reaktion.” Esser ja Hartung (2004, 1041) muistuttavat, että rikkomus ei välttämättä ole todellinen. Skandaalissa ei useinkaan selviä, mitä todella tapahtui, vaan tapahtumien ylle jää leijumaan epävarmuus.

Myös yritysten mainetta tutkinut Charles J. Fombrun painottaa, että skandaaleissa ei välttämättä ole kyse totuudesta, vaan erilaisista havainnoista ja tulkinnoista. Kun arvostettu tietokonesiruja valmistava yritys Intel joutui keskelle skandaalia, se keskittyi viestinnässään todistamaan, että sen siruissa havaittu virhe oli niin pieni, ettei sitä huomaisi lainkaan tietokoneen tavanomaisessa, jokapäiväisessä käytössä. Asiakkaat näkivät ongelman kuitenkin toisin. He tulkitsivat yhtiön viestinnän yrityksenä lakaista virhe maton alle ja vältellä vastuuta. Puhe tavallisista käyttäjistä, joihin sirun virhe ei vaikuttaisi, koettiin ylimielisenä. (Fombrun 1996, 388–391.)

Thompson (2000, 13–14) selventää edelleen, että skandaalissa 1) rikotaan tiettyjä arvoja, normeja tai moraalikoodeja, 2) rikkomus pyritään salaamaan, mutta muutkin kuin asianosaiset tietävät tai uskovat vahvasti rikkomukseen, 3) ulkopuoliset

paheksuvat tekoa ja 4) ilmaisevat paheksuntansa julkisesti sekä 5) rikkomuksen paljastuminen vaarantaa asianosaisten maineen. Thompson jakaa edelleen skandaalit kolmeen kategoriaan: seksiskandaaleihin, rahaskandaaleihin ja valtaskandaaleihin.

Lull ja Hinerman (1997, 11) luettelevat pitkän listan vaatimuksia, jotka tapahtumien tulee täyttää, ennen kuin niitä voidaan luonnehtia skandaaleiksi. Moraalisen koodin rikkominen on heilläkin ensimmäinen, ehdoton kriteeri, mutta he korostavat myös, että rikkoja täytyy skandaalissa selkeästi identifioida todellisiin henkilöihin. Näin esimerkiksi Fombrunin Intel-kriisi ei välttämättä olisikaan skandaali, ellei sitä yhdistettäisi esimerkiksi yhtiön toimitusjohtajaan. Lull ja Hinerman painottavat lisäksi, että teon täytyy olla tahallinen ja harkittu tai johtua varomattomasta tai yltyöpäisestä käyttäytymisestä. Tätäkään kriteeriä Intelin tapaus ei näyttäisi täyttävän. Siruissa ilmennyt virhe saattoi hyvinkin olla puhdas vahinko.

Entäpä Kanervan ja Kiesin tapaukset? Täyttävätkö ne Thompsonin sekä Lullin ja Hinermanin kriteerit? Ensimmäinen, ehdoton kriteeri täyttyy. Sovinistisilta vaikuttavat mielipiteet naisista ja avoliitossa elävän ulkoministerin sadat tekstiviestit ovat moraalisesti paheksuttavia tekoja, ainakin joidenkin ihmisten mielestä. Nämä tapaukset ovat selvästi tahallisia ja vastuulliset henkilöt on helppo nimetä. Molemmista tapauksista käytiin myös kiivasta keskustelua julkisuudessa. Keskustelu alkoi kuitenkin vasta, kun media oli nostanut tapaukset esiin ja täten käynnistänyt keskustelun.

Kanervan tapaus toteuttaa myös Thompsonin toisen kriteerin. Hän pyrki viimeiseen asti salaamaan lähettämänsä tekstiviestit ja ilmaisi julkaistussa viestissä olevansa huolissaan viestien mahdollisesta paljastumisesta. Kiesin kohdalla salailua ei ollut. Kiesi joutui myrskynsilmään puheistaan, jotka hän lausui julkisuudessa, Anna-lehden haastattelussa. Voiko kyseessä siis olla skandaali, kun paheksuntaa herättäviä tekoja ei pyritty salaamaan?

Ekströmin ja Johanssonin (2008, 62) mukaan Kiesin tapauksessa on kyse Thompsonin unohtamasta, neljännestä poliittisen skandaalin tyypistä, puheskandaalista (*talk scandal*). Puheskandaalin ydin koostuu nimensä mukaisesti

median näyttämöllä tapahtuvista puheakteista. Mikä tahansa Thompsonin muista skandaalin tyypeistä voi myös muuttua puheskandaaliksi toisen asteen rikkomuksen myötä, jolloin skandaalin keskiöön nousevat väitteet, esimerkiksi valehtelu, ja itse teko jää toisarvoiseen asemaan.

Kiesin tapaus eroaa Kanervan klassisesta skandaalista siis siten, että hänen tekonsa ei tapahtunut suljettujen verhojen takana, yksityisyyden piirissä, vaan julkisesti, median valokeilassa. Muuten hänenkin tapauksessaan kyse on teosta, joka herätti tarpeeksi monissa ihmisissä moraalista närkästystä. Hänen tapauksessaan kysymys kuuluu, mitä tietyssä asemassa olevat ihmiset saavat julkisuudessa sanoa ja miten käyttäytyä. (emt. 63–64.)

Kiesin ja Kanervan tapauksissa kohun käynnistäneet rikkomukset olivat melko vähäpätöisiä moraalisia lipsahduksia. Thompsonin (2000, 14) mukaan skandaalia ei synnykään liian vakavasta muttei toisaalta liian mitättömästä teosta. Poliitikon parkkisakko tuskin aiheuttaisi skandaalia. Skandaali-sana ei myöskään sovellu käytettäväksi holokaustin kauheuksien yhteydessä. Skandaali kuvaakin parhaiten keskitason rikkomuksia, mutta tarkkoja rajoja on vaikea määrittää. Mikä toisessa maassa aiheuttaa suuren skandaalin, ei jossakin muualla noteerattaisi lainkaan.

Esimerkiksi Ruotsin Nannygate-skandaali, jossa ministerit jäivät kiinni maksamattomista tv-luvista ja pimeän työvoiman käytöstä, ei todennäköisesti olisi saanut skandaalia aikaan Italiassa. Edes Italian pääministerin Silvio Berlusconin epäillyt mafiyhteydet ja korruptiosyytteet eivät ole saaneet suurinta osaa kansasta vaatimaan pääministeriä tilille teoistaan.

Myös Tomlinson (1997, 67–68) kuvaa skandaaleja keskiasteen moraalisisina tapahtumina (*middle-order moral events*). Skandaalien moraaliset rikkomukset ovat kohtalaisen paheksuttavia, jossakin täysin mitättömän ja vakavan välimaastossa. Liian vakavilla ja etäisillä tapahtumilla ei ole kosketuspintaa tavallisen länsimaalaisen elämään. Sen vuoksi esimerkiksi Afrikan nälänhätä ei välttämättä herätä vahvaa tunnereaktiota ja tarinat nälkiintyneistä lapsista unohtuvat nopeasti.

Skandaaleihin taas on helppo samaistua, sillä ne tarjoavat tilaisuuden ihmisille peilata omaa elämäänsä ja omia tekojaan julkisen rikkojan tekoihin. Skandaaleilla on näin ollen rooli yhteisön moraalisen koodin jäsentäjänä, vahvistajina ja muokkaajina. Skandaalien viehätyks selittyy osaksi sillä, että ne käsittelevät kaikkia koskevia inhimillisiä heikkouksia. Ne tarjoavat mahdollisuuden eräänlaiseen katharsikseen, jossa ihmiset voivat työstää häpeän tunteita omista rikkomuksistaan tarkkailemalla, puhumalla ja analysoimalla muiden julkisia, vääriä tekoja. (Tomlinson 1997, 68–69; Lull & Hinerman 1997, 27.)

Mikä tahansa tai kenen tahansa rikkomus ei kehity skandaaliksi asti, vaan tietyt asiat ja ihmiset ovat skandaaliherkempiä kuin toiset. Thompsonin (2000, 15–16) mukaan seksiin, rahaan ja valtaan liittyvät rikkomukset ovat erityisen herkkiä aiheuttamaan skandaalin. Skandaali koskettaa usein vain julkisuuden henkilöitä, jotka asemansa tai ammattinsa vuoksi esiintyvät jatkuvasti mediassa.

Jacobsson ja Löfmarck (2008, 212) lisäävät, että erityisesti poliitikot ovat vaarassa ajautua skandaaleihin, sillä he eivät ole vain julkisuuden henkilöitä, vaan myös moraalisia edustajia monessakin mielessä. He edustavat hallitusta ministereinä, puoluettaan ja jopa yhteiskuntaluokkaansa tai sukupuoltaan. Yhteiskunnallisella asemalla oli suuri merkitys myös Kanervan ja Kiesin tapauksissa. Erityisen alttiita skandaaleille ovat yksilöt, jotka asemansa vuoksi edustavat tiettyjä arvoja kuten papit tai poliitikot. Tällöin näiden arvojen rikkomiseen liittyy tekopyhyys, joka on omiaan voimistamaan skandaalia. (Thompson, 2000, 16.)

Moniin skandaaleihin liittyy Thompsonin (emt., 17) mukaan “*second-order transgressions*” eli toisen luokan rikkomus. Tällä tarkoitetaan yritystä peitellä ensimmäistä rikkomusta, esimerkiksi tekstiviestejä stripparille, valehtelemalla, välttelyllä ja tapauksen selvittämisen jarruttamisella. Toisen luokan rikkomuksesta tulee helposti jopa ensimmäistä vakavampi virhe. Juuri tällaisessa tapauksessa Ekströmin ja Johanssonin (2008, 62) mielestä skandaali muuttuu puheskandaaliksi. Toisen luokan rikkomus usein vain saa skandaalin paisumaan ja voi johtaa väitteiden ja vastaväitteiden kierteeseen (Thompson 2000, 17). Näin kävi myös Ilkka Kanervan tapauksessa.

Mediaskandaalit ovat Burkhardtin ja Wolfen (2007, 4) mukaan kuin journalistisia pommeja, jotka sytyttävät yleisön raivon ja paheksunnan, räjähdysten. Thompson (2000, 19) painottaa, että julkinen paheksunta, reaktio, ei ole seurausta skandaalista vaan tärkeä osa itse skandaalia. Moraalikoodeja rikkova teko itsessään ei voi olla skandaali ellei se tule julki ja elleivät sitä joku tai jotkut julkisesti paheksu. Tämän vuoksi tiedotusvälineet julkaisevat usein näyttävästi kommentit ja mielipiteet, joissa paljastunutta rikettä moititaan.

Juntusen ja Väliverroksen (2009, 277–278) mukaan media pakoilee vastuutaan skandaalien synnyttämisessä ja ylläpitämisessä. Laatumedia pyrki pysyttelemään sensaatirolehtien yläpuolella vetoamalla Susan Ruusun -kohuun yksittäistapauksen sijaan ilmiönä, joka on yhteiskunnallisesti merkittävä. Tämä johti kehäpäätelmään: uutisointia perusteltiin sillä, että median luoman ilmiön täytyy olla yhteiskunnallisesti merkittävä, koska media on siitä kiinnostunut. Näin annetaan ymmärtää, että skandaalit syntyvät itsestään ja media vain raportoi tapahtumista osallistumatta lainkaan niiden kulkuun, vaikka todellisuudessa median rooli skandaalien katalysaattorina on merkittävä.

3.1.1 Skandaali moraalisenä ankkurina

Nykyajan ihmisillä ei enää ole kaikille yhteisiä arvoja, normeja ja moraalikoodeja. Näin ollen rikkomus, esimerkiksi aviorikos, ei herätä suuttumusta kuin pienessä osassa ihmisiä. Täten skandaalissa ei ole kyse vain tiettyjen moraalisaäntöjen rikkomisesta vaan myös moralisaatioprosessista, jossa tiettyjä arvoja pidetään yllä ja vahvistetaan. (Thompson 2000, 16.) Lullin ja Hinermanin (1997, 2) mukaan skandaali on nyky-yhteiskunnan moraalinen ankkuri. Moniarvoisessa, monimutkaisessa ja epävarmassa postmodernissa yhteiskunnassamme skandaali peilaa yhteiskunnan arvoja.

Ruotsin Nannygate-skandaalia tutkineiden Jacobssonin ja Löfmarckin (2008, 204–206) mukaan skandaali paljastaa yhteiskunnan taustalla olevat moraaliset normit.

Normit voi löytää vain tutkimalla normien rikkomisesta seuraavaa reaktiota. Skandaali loukkaa kollektiivista omatuntoa eli moraalista järjestystä, joka on yksilön yläpuolella, osa ryhmän identiteettiä. Se on sitova ja sen loukkaaminen aiheuttaa sanktioita. Toisaalta Thompsonin (2000, 19–20) mukaan skandaalit loukkaavat usein vain näennäisiä tai symbolisia arvoja, jotka ovat menettäneet merkityksensä ihmisten tavallisessa arjessa, eivätkä vaikuta heidän valintoihinsa. Tämän tosin myöntävät myös Jacobsson ja Löfmarck (2008, 206): kollektiivinen omatuntoakaan ei tarkoita kaikkia.

Skandaaleihin liittyy Jacobssonin ja Löfmarckin (emt, 207–208) mukaan rituaali ja sosiaalinen draama: ennustettava käytösmalli, johon liittyy symbolisia ja ilmaisevia ulottuvuuksia. Normin rikkojat symbolisoivat tapoja rikkoa normeja. Rikkojien rangaistus, oli se ihmisten reaktio tai jotakin vakavampaa, saa heidän mukaansa aikaan kollektiivisen puhdistumisen ja synninpäästön.

Jacobssonin ja Löfmarckin käyttämät termit tuovat mieleen kreikkalaisen tragedian katharsiksen ja uskonnolliset rituaalit. Ehkä skandaalin katharsis muistuttaa tragedian katharsista siinäkin, että se liittyy skandaalin käsitteeseen riippumatta siitä, kokeeko joku todellinen henkilö katharsiksen vai ei (Kinnunen 1985, 166). Totta kuitenkin on, että ainakin Kanervan tekstiviestikohussa oli käytössä runsaasti syntiin ja uskontoon liittyvää symboliikkaa. Kanervan osallistuminen Turun Tuomas-messuun noteerattiin mediassa laajasti.

Monet muut skandaalitutkijat pysyvät lähempänä maallisia asioita pohtiessaan skandaalien luonnetta ja niiden merkitystä. Burkhardtin ja Wolfin mukaan skandaalien taustalla on moderneja tarinoita sankareista ja antisankareista hyvä vastaan paha -asetelmineen. Skandaalissa pyritään etsimään ja paljastamaan moraalilakeja rikkovat ja estämään epätoivottua käyttäytymistä. Heidän mukaansa mediaskandaaleihin liittyy tärkeänä osana taistelu merkityksestä, symbolisesta vallasta, poliittisesta vaikutusvallasta ja julkisesta moraalista. (Burkhardt & Wolf 2007.) Skandaalissa neuvotellaan symbolisella tasolla, missä menee raja sopivan ja sopimattoman käytöksen välillä. (Lull & Hinerman 1997, 3).

Näin ollen skandaaleja voisi pitää moraliteetteina, opettavaisina tarinoina siitä, mikä on sallittua yhteiskunnassa. Lullin ja Hinermanin mukaan media heijastaa valtaapitävien näkemyksiä ja edustaa konservatiivisia voimia. Mediaskandaalien avulla yleisöön juurrutetaan kuviteltu, idealisoitu sosiaalisen käytöksen normi. (emt., 5.)

Yleisön paheksuva tai jopa vihainen reaktio skandaaliin ei ole itsestäänselvyys. Moraalikoodit eivät ole pysyviä eivätkä kaikille samoja (emt., 3). Nyky-yhteiskunnan moniarvoisessa ilmapiirissä harva skandaali herättää voimakkaita tunteita yleisössä. Vaikka media rummuttaisi samaa aihetta päivästä toiseen, yleisö reagoi harvoin voimakkaasti. Tämä johtuu Tumberin ja Waisbordin (2004, 1031–32) mukaan siitä, että yleisö on turtunut jatkuviin skandaaleihin ja löytää yhä vähemmän syitä tyrmistystä. Skandaalit ovat heidän mukaansa enemmän sääntö kuin poikkeus.

Esser ja Hartung (2004, 1057) ovat eri mieltä. Heidän mukaansa skandaalit, erityisesti suuren luokan skandaalit, ovat poikkeustilanteita. Ero tutkijoiden välillä johtunee maakohtaisista eroista. Esserin ja Hartungin käsittelemässä Saksassa skandaalit ovat edelleen poikkeuksia, mediatapahtumia, jotka eroavat päivittäisestä uutisvirrasta. Tumberin ja Waisbordin (2004, 1031) mukaan muun muassa Yhdysvallat ja Italia ovat jatkuvassa skandaalin tilassa.

3.1.2 Skandaalien yhteiskunta

Skandaalit eivät ole uusi asia. Erilaisia skandaaleja on puhjennut historiassa jo vuosisatojen ajan. Ennen skandaalit olivat paikallisia, niitä puitiin kasvokkain ja ne levisivät huhuina suusta suuhun. Skandaalin osapuolet olivat tuttuja toisilleen henkilökohtaisesti: naapureita, ystäviä tai sukulaisia. (Thompson 2000, 31.)

Nykyään skandaalit ovat mediaskandaaleja (*mediated scandals*). Niiden vaikutukset ja laajuus ovat aivan eri luokkaa paikallisiin skandaaleihin verrattuna. Skandaalit eivät ole mediaskandaaleja vain siksi, että media raportoi niistä, vaan myös siitä syystä, että media muokkaa skandaaleja. (emt., 31.) Skandaaleista tuli

mediaskandaaleja painotekniikan keksimisen ja paranemisen myötä. Vuodesta 1789 alkaen skandaalit alkoivat hitaasti kehittyä nykyiseen muotoonsa, journalistisiksi tuotteiksi. (Burkhardt ja Wolf 2007, 3.)

Mediaskandaalien synty edellytti viestintäteknologioiden kehittymistä, kirjapainon keksimistä, lehdistöä ja lukutaidon yleistymistä. Tabloidilehdistö kilpaili yleisöstä tarjoamalla lukijoilleen sensaatiotarinoita ”synnistä ja korruptiosta”. Ensimmäiset mediaskandaalit näkivät päivänvalon länsimaissa 1800-luvulla. Mediasta tuli kirkon ja valtion ohella kolmas instituutio, joka tuotti moraalista diskurssia. (Lull & Hinerman 1997, 7–8.) Koska muut moraaliauktoriteetit, kuten kirkko, ovat menettämässä vaikutustaan ihmisten elämässä, medialla on yhä suurempi rooli yhteisön moraalisen koodin tuottajana (Tomlinson 1997, 68–69).

Mediaskandaalien syntyyn vaikuttaa myös jo kauan sitten alkanut näkyvyyden muutos. Teknologian kehittyessä ensin kirjapainon, rautateiden, sanomalehtien, radion, television ja viimein Internetin kautta maailma pieneni. Kanssakäyminen ei enää ollut ajasta ja paikasta riippuvainen, vaan sekä sanomat että ihmiset saattoivat liikkua paikasta toiseen hyvinkin nopeasti. Julkisten hahmojen näkyvyys ja julkinen tila laajenivat. Televisio tarjosi poliitikoille uudenlaisen edun. He saattoivat esiintyä ja tulla tutuksi laajemmalle yleisölle kuin koskaan aiemmin. Televisio esitti heidät intiimisti kasvon ilmeitä ja elekieltä myöten, mikä oli ennen ollut mahdollista vain kasvokkain kommunikoitaessa. Tämä loi poliitikoille mahdollisuuden tulla tunnetuksi henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, ei enää ainoastaan poliittisten saavutustensa kautta. (Thompson 2000, 33–41.)

Poliitikkojen kannalta asiassa oli riski. Henkilökohtaisista ominaisuuksista tuli täten myös kritiikin kohde. Mediasta tuli niin laaja, monimutkainen ja monikanavainen, että yksittäisten poliitikkojen oli mahdotonta kontrolloida julkisuuttaan (Thompson 1997, 50).

Samalla julkisen ja yksityisen raja muuttui häilyväksi. Skandaalit vetävät verhon yksityisyyden edestä ja paljastavat salattuja tekoja, joita ei ole tarkoitettu muiden kuin asianomaisten tietoon. (Lull & Hinerman 1997, 1; 8.) Yksityiseen puoleen

ennen kuuluneista asioista tuli merkittäviä myös julkisuudessa. Skandaali on kuin näyttämö, jossa julkisen henkilön yksityiselämä esitetään yleisölle elävän, joskus raa'ankin avoimesti. Skandaalien taustalla on ajatus, että vaikka julkisuuden henkilö yrittääkin näyttää yleisölle parhaat puolensa ja esittää moitteetonta, ovat myös korkeilla paikoilla istuvat alttiita samoille houkutuksille ja heikkouksille kuin tavalliset kuolevaiset. (Thompson 1997, 55.)

Uskonto, puolueet ja ammattiliitot eivät enää hallitse ihmisten sosiaalista elämää ja käyttäytymistä kuten ennen. Poliitiikka järjestyi monissa Euroopan maissa vielä pitkälle 1900-luvulle saakka ideologioiden mukaan. Äänestyskäyttäytyminen riippui ihmisten sosiaalisesta luokasta ja uskontokunnasta. Moderni yhteiskunta kuitenkin muutti tilannetta. Läntisessä maailmassa yhteiskunta on fragmentoitunut ja yksilöllistynyt, luokkajako on lähes kadonnut ja henkilökohtainen menestys painaa ryhmän etuja enemmän. (Hallin & Mancini 2004, 263–266.)

Skandaalit yleistyivät tämän kehityksen seurauksena. Ideologioiden väistyessä poliitikkoja äänestetään nykyään enemmän yksilöinä kuin puolueensa jäseninä. (Tumber & Waisbord 2004, 1036.) Poliitikot myös kääntyvät konsulttien puoleen vaalien alla saadakseen apua imagonsa kohottamiseen (Tumber 2004, 1122). Skandaalien tärkeimmäksi tehtäväksi tuli osoittaa valtaapitävien konsulttien avulla rakentama kuva itsestään valheeksi. Akseli totuus–valhe muodostui skandaalin kerronnalliseksi pohjaksi. (Burkhardt & Wolf 2007, 4.)

Täten maine ja poliittinen uskottavuus ovat entistä tärkeämmässä asemassa ja monen skandaalin keskiössä. Maineen ja uskottavuuden menetyksellä voi olla kohtalokkaita seurauksia – kuten Kanervan ja Kiesin tapaukset todistavat.

3.2 Imagon huono maine

Imagon ja maineen käsitteet ovat tärkeitä, kun yritetään ymmärtää, miksi Kanerva ja Kiesi joutuivat eroamaan. Skandaalissa salattu rikkomus tulee julkiseksi – tai julkinen lausuma aiheuttaa paheksuntaa, mikä vaarantaa rikkomuksen tehneen

maineen tai aiheuttaa tahran hänen imagoonsa. Mutta mitä maine ja imago tarkoittavat? Ja miksi niistä on tullut niin tärkeitä poliitikoille ja toisaalta markkinoilla toimiville yrityksille?

Yhdysvalloissa termiä image alettiin käyttää säännöllisesti akateemisissa, poliittisissa analyyseissä jo 1950-luvun puolivälistä ja vuoden 1960 alusta alkaen (Nimmo & Savage 1976, 7–8). Samaan aikaan Suomessa sanan imago tunsivat vain hyönteistutkijat, sillä se tarkoitti 1951–1961 ilmestyneen Nykysuomen sanakirjan mukaan perhosen viimeisintä kehitysmuotoa (Karvonen 1997, 17).

Yhdysvallat oli 1950-luvulla jo siirtynyt myöhäiskapitalismin aikaan. Markkinointilogiikka, vaihtoarvo ja myyminen olivat levinneet kaupan piiristä kaikkialle yhteiskuntaan. Kuvaavaa on, että vuonna 1953 presidentinvaalit voittanut Eisenhower oli ensimmäinen televisiomainoksilla kansalle myyty presidentti. Imago onkin Karvosen mukaan termi, joka viittaa juuri markkinoimiseen. (emt. 17.) Yhdysvallat oli ja on edelleen poliittisen markkinoinnin johtava maa, josta muiden maiden päättäjät hakevat mallia (Uimonen & Ikävalko 1996, 57).

Suomessa imago-sana nykyisessä merkityksessään maineen, mielikuvan ja kuvan synonyymina ilmestyi Nykysuomen sanakirjaan vuonna 1970. Imago-sanan käyttö yleistyi kuitenkin vasta 1980-luvulla, jolloin talouden säännöstelyä purettiin ja elettiin nousukauden ja kasinotalouden huumaavia aikoja. (Karvonen 1997, 16–18.)

Samaan aikaan Suomi siirtyi asiakaskeskeiseen markkinointiin, jossa yritysten toiminta ohjautuu yksinomaan asiakkaiden tarpeiden mukaan (Lampikoski, Suvanto & Vahvaselkä 1990, 25). Tavaroiden symbolisesta, viestinnällisestä ulottuvuudesta alkoi tulla yhä merkittävämpi peruste tuotteen ostolle kuluttajien valinnanmahdollisuuksien kasvaessa, heidän vaatimustensa lisääntyessä sekä arvomaailman ja elämäntapojen pirstaloituessa (Lahtinen, Isoviita & Ihamäki 1987, 12–14).

Karvonen (1999, 39) käyttää rinnakkain termejä maine, imago ja mielikuva, jotka ovat merkitykseltään hyvin lähellä toisiaan. Imagolla on journalismissa huono kaiku.

Se yhdistetään valheelliseen kuvaan, jota yritys tai henkilö yrittää itsestään antaa ja joka peittää alleen todellisuuden. Imagon määritelmään sisältyykin yhtenä osana yrityksen tai henkilön antama kuva itsestään.

Boorstin (1964, 182–188) näkee imagon keinotekoisena; se on synteettinen, suunniteltu ja tehty tiettyä tarkoitusta varten. Imagon vastakohta on hänen mukaansa ideaali. Ideaalit ovat arvoja, joita kohti on ponnisteltava niiden itsensä vuoksi, vaikkei niitä koskaan voi täysin saavuttaa. Imagon rakentaminen puolestaan on Boortinin mukaan passiivista. Yrityksen täytyy vain sopia sille laadittuun imagoon, ei pyrkiä sitä kohti. Pahinta Boorstinin mukaan on se, että imagolla on nykyisin suurempi merkitys yrityksille kuin niiden todellisella tilalla.

Samoilla linjoilla on myös Donald Lowe, jonka mukaan sähköisen median kautta tuotetut kuvat ovat kääntäneet kuvien ja todellisuuden suhteen pääläelleen. Ennen kuva oli riippuvainen sen esittämästä kohteesta, referentistä, mutta television taukoamattoman kuvavirran myötä imagoista, kuvista, on tullut osa jokapäiväistä todellisuutta ja sen myötä kuvien ja todellisuuden suhde on hämärtynyt. Kuvasta on tullut arvo sinänsä, se ei enää viittaa itsensä ulkopuolelle, vain itseensä. Kuvista on tullut totuutta tärkeämpiä. Yksi todiste tästä on Lowen mukaan se, että tuotteita ostetaan niiden imagoarvon eikä käyttöarvon vuoksi. (Lowe 1982, 135–139.)

Uimosenkin (1992, 22) käsitys imagosta vaikuttaa melkoisen kielteiseltä. Hänen mukaansa imagonrakennus on sukua manipulaatiolle, sillä se on tehokkainta silloin, kun kohde ei huomaa vaikutusyritystä. Imagonrakennuksen takana on Uimosen (1996, 23) mukaan suuri määrä rahaa ja imagoon erikoistuneita ammattilaisia, jotka yrittävät löytää heikkoja kohtia journalismin suojaanssarisista saadakseen aikaan haluamansa vaikutelman. Julkisuuden henkilöt koulitaan kuin näyttelijät omiin imagoerooleihinsa, minkä vuoksi mediajulkisuus on kuin näytelmää.

Toisaalta imago ei ole koskaan aivan sellainen kuin yritys tai poliitikko haluaisi, ja myös monet arvaamattomat ja hallitsemattomat tekijät vaikuttavat imagon muodostumiseen. Ihmiset eivät purematta niele yrityksen tai poliitikon tarjoamaa kuvaa itsestään, vaan vertaavat sitä omiin kokemuksiinsa ja muualta saamiinsa

tietoihin. Näin ollen imago tarkoittaa myös ihmisten omassa mielessään luomaa kuvaa yrityksestä tai henkilöstä eli mielikuvaa yrityksestä. Kyse on siis kaksinaismerkityksestä, jossa imagolla tarkoitetaan toisaalta ulkoista, viestinnällistä ja visuaalista sekä toisaalta ihmismielen sisäistä asiaa. (Karvonen 1999, 39–40.)

Myös Nimmo ja Savage korostavat imagon syntymisen vuorovaikutuksellista puolta. Lopullinen imago syntyy heidän mukaansa ihmisten mielissä, subjektiivisena tietorakenteena. Siihen vaikuttavat yhtä lailla ihmisen omat subjektiiviset pelot, toiveet ja tarpeet kuin kohteesta ulkopuolelta saatu tieto sekä vallitseva yhteiskunnallinen tilanne ja ilmapiiri. (Nimmo & Savage 1976, 8.)

Fombrun (1996, 277) erottaa toisistaan yrityksen sisäisen käsityksen, jota hän kutsuu yrityksen identiteetiksi ja sen, miltä yritys näyttää ulospäin eli imagon. Ehkä hän haluaa erottelullaan painottaa sitä, että joskus yrityksen oma identiteetti ja yleisön näkemys siitä eli imago voivat olla hyvin kaukana toisistaan.

Fombrun käyttää termiä maine kuvaamaan yrityksen identiteetin ja imagon vuorovaikutusta. Hän painottaa, että maine syntyy yrityksen identiteetistä ja sen täytyy pohjautua konkreettisiin tosiasioihin; hyviin toimintatapoihin, hyvään tuotteeseen ja palvelualltiuteen. (emt. 11; 59–60.) Uimonen (1992, 19) puolestaan puhuu projisoidusta eli heijastetusta imagosta, jolla hän tarkoittaa mielikuvaa, jonka poliitikko haluaa itsestään luoda erotuksena varsinaisesta imagosta.

Karvonenkin (1999, 47) suosii maine-sanankäyttöä imagon synonyymina. Maineseen ei hänen mukaansa liity samanlaisia negatiivisia konnotaatioita kuin imagoon eikä se myöskään käsitteenä ole yhtä epämääräinen ja monimerkityksellinen. Maineen käsitteen erityisenä vahvuutena imagoon verrattuna on se, että sen katsotaan kumpuavan yrityksen tai henkilön todellisesta toiminnasta.

Myös Uimonen korostaa omassa imagokäsityksessään, että vaikka imago ei olekaan peilikuva vaan lähinnä ”retusoitu valokuva” (1992, 21), todellisuus on jokaisen imagon ja yrityskuvan olennaisin elementti (1996, 161). Jos imago ja todellisuus ovat kaukana toisistaan, huijaus paljastuu todennäköisesti nopeasti. Tiedotusvälineiden

tehtävä on kurkistaa pinnan alle ja julkisivun taakse, jolloin paljastuu, kuinka lähellä todellisuutta imago on (Uimonen 1992, 21).

Imago on visuaalinen metafora kun taas maine viittaa puhumiseen ja kuulemiseen. Mainneessa on kyse siitä, mitä jostakin henkilöstä tai yrityksestä puhutaan, kerrotaan ja esitetään. Mainne on yhteiskunnallista kierrätystä kuvaava käsite. Ennen maine kiersi ihmisten keskuudessa suusta suuhun, mutta nyt medially on tärkeä rooli maineen muokkauksessa, vahvistamisessa ja muuntamisessa. (Karvonen 1999, 49.)

3.2.1 Televisio toi imagon politiikkaan

Karvosen (1999, 17) mukaan mielikuvalliset seikat ovat nyky-yhteiskunnassa keskeinen menestystekijä mille tahansa organisaatiolle, asialle tai henkilölle. Media välittää vaikutelmia ja mielikuvia. Sanomalehdistä silmäillään otsikot, televisiota katsellaan sivusilmällä ja radio soi taustalla. Ihmisten mieliin tästä tarttuvat vain mielikuvat (Uimonen & Ikävalko 1996, 18–19, myös Uimonen 2009). Mielikuvat ovat osa yhteiskunnallista todellisuutta ja niiden vaikutukset voivat olla yhtä tyrmääviä kuin fyysinen todellisuuskin (Karvonen 1999, 18), kuten Kiesin ja Kanervan kohut osoittavat.

Media etsii Lehtosen (2002, 62) mukaan skandaaleita. Yrityksistä kerrotaan kernaasti huonoja uutisia, mutta positiivinen tieto suodattuu usein pois. Ihmisiä kiinnostavat enemmän rikokset ja skandaalit kuin tieto siitä, että kaikki on hyvin.

Ihmisten saama informaatio on nykyisin suurimmaksi osaksi median välittämää (Karvonen 1999, 51). Jo vuonna 1996 Uimonen kirjoitti, että elämme median välittämässä todellisuudessa. Joukkoviestimet välittävät joka puolelta maailmaa reaaliaikaista elämysvirtaa katkeamattomasti ja tavoittavat lähes jokaisen suomalaisen aikuisen päivittäin. Medially on merkittävä rooli ihmisten tiedollisen ja asenteellisen maailmankuvan rakentamisessa. (Uimonen & Ikävalko 1996, 13–14.)

Salminen määrittelee imagon jopa pelkästään median kautta: hänen mukaansa imagolla tarkoitetaan ”poliitikosta syntyvää mielikuvaa; niitä ominaisuuksia, joiden avulla media on asianomaista luonnehtinut.” (Salminen 2006, 16). Myös McNair (2003, 12) korostaa median merkitystä. Poliitikot tarvitsevat mediaa viestinsä välittämiseksi yleisölle.

Erytyisesti television tulo kotitalouksiin vuodesta 1950 lähtien muutti poliittista kommunikointia (McNair 2003, 23). Kuvaruutu edellyttää lyhyitä, selkeitä iskulauseita ja viihdyttävää otsikkotyylistä ilmaisua (Uimonen & Ikävalko 1996, 47). Imago-käsitteen käyttö sopii hyvin televisioon, jolloin kyse todella on visuaalisesta mielikuvasta. Televisiossa keskustelu käydään suurelta osin kuvilla, ei sanoilla (Postman 1985, 11).

Televisio on hyvä tunteiden välittäjä, mutta samalla se on epäanalyttinen väline. Mielikuvat voittavat televisiossa sanoman. (Uimonen 1992, 30–31.) Uimosen mukaan juuri siksi televisio osoittautui todelliseksi imagonrakentajaksi. Hänen mukaansa poliitikot tajusivat tv-kuvan propaganda-arvon, mikä mullisti poliittisen julkisuuden. Alkoi imagonrakentamisen aikakausi. (emt., 25.)

Vaikka en tutkikaan televisiota, sen vaikutus ulottuu myös printtimediaan. Televisio ja laajemmin medioituminen on muuttanut politiikan tekemisen ehtoja. Vuonna 1960 John. F. Kennedy voitti Richard Nixonin kenties nimenomaan television ansiosta. Kennedy näytti kuuluisassa, televisiossa ja radiossa esitetyssä väittelyssä nuorekkaalta, raikkaalta ja terveeltä kun taas väsynyt ja sairas Nixon oli parransäkinen kuin ilmetty Hollywood-elokuvien konna. Televisiosta väittelyä seuranneet pitivät puoluekantaan katsomatta Kennedyä väittelyn voittajana kun taas radiossa Nixonin ääni vakuutti enemmän. (Karvonen 1999, 34; 189–190.)

Profeetaksikin julistettu Marshall McLuhan ennusti Kennedyn voittoa juuri television vuoksi. Hänen mukaansa Kennedyn ”epätarkka, pörheä” rakenne sopi televisioon Nixonin terävää ja voimakasta henkilökuvaa paremmin (McLuhan 1964, 363).

McNairin mukaan poliitikko on esiintyjä ja yleisö arvioi häntä, ainakin osaksi, hänen esiintymisensä perusteella. Toisaalta vasemmiston kannattaja saattoi ihailla Ronald Reaganin kykyä esiintyä eikä se silti vaikuttanut hänen äänestyskäyttäytymiseensä. Vaikka poliitikko voikin hioa esiintymistään ja muotoilla viestinsä mahdollisimman huolellisesti, hän ei silti voi vaikuttaa siihen, missä yhteydessä hänen viestinsä esitetään ja kuinka sitä tulkitaan. (McNair 2003, 37–38.)

Neil Postmanin mukaan televisio on muovannut amerikkalaista kulttuuria siten, että viihteestä on tullut luonnollinen tapa välittää kokemuksia. Julkinen keskustelu käydään viihteen muodossa, jolloin se rappeutuu ja muuttuu showbisnekseksi. Television logiikka ja sen suosimat näkökulmat ovat hänen mukaansa tunkeutuneet kaikkialle yhteiskuntaan. Väittelyssä tyyli, nokkeluus, hymy ja ulkonäkö ovat television vuoksi tärkeämpiä kuin ajatuksen sisältö. Vaikutelma totuudesta ja kertojan uskottavuus nousee itse totuutta tärkeämmäksi. (Postman 1985.)

Karvonen ei anna televisiolle yhtä suurta painoarvoa. Hänen mukaansa viihteellistymistä selittää pikemminkin kaupallistuminen ja kapitalistisen kilpailun logiikka. Yhdysvalloissa on vain kaupallisia televisioverkkoja, joiden toiminta on mainosrahoitteista ja joille katsojaluvut ovat menestyksen mittari. Viihteelliset, sensaationhakuiset ohjelmat houkuttelevat katsojia ja kapitalistisen ansaita-logiikan mukaan niitä on siis tuotettava. (Karvonen 1997, 187.)

Meyrowitzin (1985, 278–304) mukaan sähköinen media korostaa tunnetta, ulkonäköä ja mielikuvaa ideoiden kustannuksella. Totuutta koskevat kysymykset korvautuvat kysymyksillä, miltä joku näyttää ja miltä se tuntuu. Tämä ei Meyrowitzin mielestä, kuten Postman väittää, johdu välttämättä siitä, että nykyinen kulttuuri suosisi keinotekoista ja ulkoista totuuden ja todellisuuden sijaan. Sähköisessä mediassa ne, jotka yrittävät esittää todellisuuden sen moninaisuudessa ja kompleksisuudessa, joutuvat häviölle, sillä televisio suosii yksinkertaisuutta ja toistoa. Televisiossa pärjäävät parhaiten ne, jotka omaksuvat keskialueen (middle region) tyylin, johon mahdollisimman moni voi samaistua.

Sitä juuri McLuhan tarkoitti puhuessaan Kennedyn epätarkasta ja pörheästä kuvasta. Kennedy sopi televisioon, sillä hänen imagonsa oli sopivan epämääräinen ja vaikeasti luokiteltava. Näin katsoja saattoi heijastaa hänen haluamiaansa ominaisuuksia. (McLuhan 1964, 363–364.)

Samoilla jäljillä on Boorstin kuvaillessaan, minkälainen on hyvä imago. American Management Associationin järjestämällä, tehokasta mainontaa koskevilla luennoilla erään yrityksen edustaja vannoi neutraalin imagon olevan positiivista parempi. Hänen mukaansa positiivinen ei koskaan tarkoita samaa kaikille ihmisille, jolloin liian selvärajainen ja tarkka positiivinen imago vain vahingoittaisi yritystä. Neutraali imago taas on avoin, puolueeton ja monitulkintainen eikä loukkaa ketään. Sen voivat hyväksyä kaikki ja jokainen löytää siitä jotakin itselleen. (Boorstin 1964, 184–185.)

Ehkä tämä kultaisen keskitien -ohje, jota monet kirjoittajat painottavat, selittää Kanervan ja Kiesin kohtalot. Kanervan naistenmiehen imago oli liian voimakas ja selvärajainen, ja sellaisena loukkasi joitakuita ja sulki liian monia ihmisiä ulkopuolelleen. Sama pätee Kiesin sovinnistisiksi tulkittuihin lausuntoihin.

Nimmo ja Savage (1976, 9) eivät kuitenkaan pidä imagoa erityisesti television aikakauden tuotteena. Heidän mukaansa myös sellaisilla poliitikoilla on imago, jotka välittelevät televisioesiintymisiä. Karvonkin (1997, 18) myöntää, että on kenties vain sattumaa, että television yleistymisen ja imago-sanankäytön kasvu ovat kulkeneet käsi kädessä. Näyttää kuitenkin selvältä, että television myötä imagon merkitys vahvistui. Kuvan eli englanniksi imagen merkitys viestinnässä korostui.

Poliitikoista ja puolueista on tullut merkkituotteita, joita ei erota toisistaan enää aate, vaan mielikuvat ja tarkkaan harkittu imago (Uimonen & Ikävalko 1996, 22). Esimerkiksi huolellinen imagon rakentaja Ronald Reagan oli parempi näyttelijä kuin presidentti. Hänen suuruutensa piili hänen taidossaan esittää yksinkertainen poliittinen sanoma tavalla, joka vetosi äänestäjiin. Monet kirjoittajat ovatkin huolissaan siitä, että nykyajan julkisuuspelissä ei valita enää soveliainta ja pätevintä vaan se, jolla on oikealla hetkellä vetovoimaisin ja ajan henkeen sopivin imago. (katso esim. Salminen 2006, 30, McNair 2003, 39.)

3.2.3 Skandaali on uhka maineelle

Maine ei politiikassa ole vain arvokas etu, vaan poliittisen vallankäytön ehto. Skandaali, joka uhkaa poliitikon mainetta, voi heikentää merkittävästi hänen kykyään toimia tehokkaasti poliittisella kentällä, koska poliitikon uskottavuus ja luottamus hänen sanoihinsa ja toimintaansa ovat hänen vallankäyttönsä perusta ja sen oikeutus. Skandaalit horjuttavat tätä perustaa. (Thompson 2000, 102–103.)

Tämä selittää skandaaleissa usein esiin nostetun kysymyksen kohun keskelle joutuneen poliitikon toimintakyvystä: vaikuttaako skandaali jo poliitikon työhön niin, ettei hän kykene siitä suoriutumaan? Kysymys esitettiin myös tekstiviestikohun yhteydessä.

Hyvä maine on kullanarvoinen. Kirjaimellisesti. Fombrun (1996, 81–108) puhuu maineesta pääomana, rahassa mitattavana lisäarvona tuotteelle tai yritykselle. Maineen tuoman lisäarvon vuoksi olemme valmiita maksamaan kovemman hinnan tuotteesta, joka ei muutoin ole kilpailijoitaan parempi (emt. 9).

Esimerkkinä Karvonen (1999, 19) mainitsee Coca-Colan, joka sai kilpailijaansa Pepsiä huonommat arviot sokkotestissä, mutta kun tuotemerkit olivat näkyvissä, Coca-Cola voitti kisan kirkkaasti. Tämä todistaa sen, että maine voi olla jopa itse tuotteen laatuakin tärkeämpi asia.

Yrityksen mainetta kolhivat skandaalit taas tuottavat tappioita. Coca-Cola joutui kesällä 1999 skandaalin kouriin, kun joukko belgialaisnuoria joutui sairaalaan juotuaan Coca-Colaa. Yhtiö reagoi asiaan vetämällä suuren erän virvoitusjuomapulloja markkinoilta, mutta kieltäytyi tekemästä yhteistyötä Belgian terveysviranomaisten kanssa ja antamasta selvitystä aineista, jotka johtivat nuorten sairastumiseen. Lisäksi yhtiö syytti sairastumisista muita ja tiedotti, ettei ole voitu todistaa, että sairastumiset johtuivat Coca-Colan tuotteista. Vähättely, vastuun vältteleminen ja ylimielisyys johtivat siihen, että Coca-Cola menetti tuloksensa heikkenemisen ja osakkeen arvon laskun vuoksi 100 000 miljoonaa dollaria. (Lehtonen 2002, 50–54.)

Hyvä maine on elintärkeä myös poliitikoille, sillä se näkyy poliitikon äänisaaliissa. Yksittäisen poliitikon maineeseen vaikuttavat lisäksi puolueen maine ja politiikan imago kokonaisuutena. Yhdysvaltalaisiin vaaleihin kuuluva loanheitto ei vahingoita siis vain vastustajaa, vaan koko poliittista kenttää. (Karvonen 1999, 20.)

Poliitikoille maine on väline. Thompsonin (2000, 98) mukaan poliitikot tarvitsevat symbolista valtaa säilyttääkseen asemansa. Symbolisen vallan avulla pyritään vaikuttamaan ihmisten tekoihin ja uskomuksiin sekä tapahtumien kulkuun symboleja tuottamalla ja lähettämällä. Tämä voi tarkoittaa puoluekokouksessa käytettävää puheenvuoroa, torilla tapahtuvaa keskustelua äänestäjien kanssa tai median välittämää presidentin puhetta.

Uimosen (1996, 23) mukaan mielikuvien ja maineen avulla haetaan poliittista valtaa, vaikutetaan yhteiskunnalliseen kehitykseen ja ihmisten asenteisiin, ajetaan omia etuja, voitetaan markkinaosuuksia sekä tehdään rahaa. Päätöksenteon perustelu on tärkeämpää kuin itse päätöksenteko (Uimonen 1992, 18).

Itse asiassa Thompsonin mukaan päätöksentekoa ja sen perustelua ei voi erottaa toisistaan. Jotta poliitikko voisi tehokkaasti käyttää poliittista valtaa, päättää jokaista meitä koskevista asioista, hän tarvitsee symbolista valtaa, jotta usko vallan oikeutukseen ja laillisuuteen säilyy. Demokraattisissa valtioissa poliitikko joutuu perustelemaan päätöksensä ja puolustamaan niitä yleisön, puolueensa ja muiden puolueiden edessä. (Thompson 2000, 97–98.)

Poliitikot kuuluvat poliittiseen kenttään, jonka alaluokkia ovat muun muassa puolue, hallitus ja eduskunta. Kansanedustajina ja ministereinä he ovat vastuussa puolueilleen, liittolaisilleen ja hallitukselle. Toisaalta he ovat vastuussa äänestäjilleen, joiden tuesta ja suosioista heidän asemansa ja valtansa riippuu. (Thompson 1997, 47–48.) Myös Ilkka Kanerva vetosi skandaalinsa aikana moneen kertaan kokoomuksen puoluejohtajan Jyrki Kataisen ja äänestäjien tukeen.

Maine liittyy vahvasti symboliseen vallankäyttöön. Kuten Fombrunkin (1996, 3; 72) korostaa hyvä maine lisää yrityksen uskottavuutta ja luotettavuutta. Sama pätee poliitikkoihin. Maine on tärkeä osa symbolista pääomaa, resurssi, jota voi hyödyntää symbolisessa vallankäytössä ja josta viesti saa painoarvoa (Thompson 2000, 98).

Imagon noustua yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä niin politiikassa kuin liiketoiminnassa on mediaskandaaleihin reagoitava nopeasti. Poliitikko tai liikemies ei edusta vain itseään esiintyessään julkisuudessa vaan muokkaa ja luo samalla kuvaa myös taustayhteisöstään (Uimonen & Ikävalko 1996, 18). Usein skandaalin keskiöön joutunut poliitikko joutuu luopumaan paikastaan, jos skandaali uhkaa puoluetta (esim. Virkkunen 2006a ja 2006b, Thompson 2000).

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Aineisto

Tekstiviestikohu sai alkunsa Hymyssä julkaistusta jutusta 7.3.2008 ja iltapäivälehtien otsikoihin tarina päättyi seuraavana päivänä, Helsingin Sanomiin päivää myöhemmin. Kanervan eroilmoitus uutisoitiin 2.4.2008. Skandaalin kaari on siis lähes kuukauden mittainen ja analysoimissani lehdissä, Helsingin Sanomissa ja kahdessa iltapäivälehdessä, Iltalehdessä ja Ilta-Sanomissa, juttuja on yhteensä 303 kappaletta. Täytyy kuitenkin muistaa, että varsinkin iltapäivälehdissä kuvat veivät paljon tilaa ja uutiset olivat usein lyhyitä. Iltapäivälehdissä käytettiin myös usein toistoa, kun uusia tietoja tai halukkaita kommentoijia ei löytynyt.

Näiden lehtien yleisönosastolla julkaistiin myös muutamia täysin identtisiä mielipidekirjoituksia, jotka otin huomioon ainoastaan kerran. Toimittajien omaa mielipidettä kuvaavat näkökulmat ja kolumnit ovat aineistossa omina otsikoinaan. Vaikka uutiskokonaisuuksien yhteydessä olisi ollut useampia otsikoita, niputin kainalojutut ja taustat pääuutisen yhteyteen yhden otsikon alle.

Tämä oli välillä hankalaa ja tulkinnanvaraista, sillä varsinkin iltapäivälehdissä ei aina selvästi käynyt ilmi, mitkä jutut kuuluvat yhteen. Sen vuoksi Iltalehden suurempi juttumäärä Ilta-Sanomiin verrattuna johtuu siitä, että viimeksi mainitun aineiston osalta juttujen yhdistäminen saman otsikon alle oli helpompaa. Jaottelu ei kuitenkaan vaikuta analyysiini millään lailla ja sen tarkoitus oli ainoastaan helpottaa laajan aineiston käsittelyä.

Kiesin tapauksessa juttujen määrä ei aiheuttanut ongelmia, sillä kohu oli hyvin lyhyt. Yhteensä juttuja on 47. Helsingin Sanomissa kohu alkoi 1.9.2009 ja muissa analyysini lehdissä, jo mainituissa iltapäivälehdissä ja Aamulehdessä päivää myöhemmin. Kiesi erosi kuitenkin jo varsin pian. Erosta uutisoitiin lehdissä

4.9.2009. Koska Kiesi-kohu jäi näinkin lyhyeksi, keskityn skandaalin kaaren analyysissä lähinnä tekstiviestikohuun. Otan kuitenkin tuloksiin sijoittamassani skandaalin kaaren analyysin yhteenvedossa huomioon myös Kiesi-kohun kerronnan.

Kaikkiaan aineistossa on juttuja yhteensä 350 ja ne jakautuvat juttutyypin mukaan tekstiviestikohussa seuraavasti

Juttutyyppi	HS	IL	IS
pääkirjoitus	2	3	5
kommentti	7	13	8
kolumni	9	10	6
uutinen	39	62	61
mielipide	16	22	13
gallup	4	9	2
muu	7	4	1
yhteensä	84	123	96

ja Audi-kohussa:

Juttutyyppi	HS	AL	IS	IL
pääkirjoitus	0	2	0	1
kommentti	1	1	3	2
kolumni	1	2	2	3
uutinen	4	2	6	5
mielipide	5	1	1	1
gallup	1	0	0	1
muu	0	1	1	0
yhteensä	12	9	13	13

Suurin osa jutuista on uutisia. Muu-osioon laitoin selvästi toisentyypiset, vapaamuotoisemmat jutut, joita oli varsinkin Helsingin Sanomien D- ja C-osissa. Karkeasti ottaen luokittelu meni siten, että uutisiksi laskin Helsingin Sanomien A-osion ja iltapäivälehtien uutisosion jutut, jotka eivät kuuluneet muihin kategorioihin.

Pääkirjoitukset, kolumnit ja kommentit ovat selvästi oma lajityypinsä. Tosin kommenttia kutsuttiin välillä myös näkökulmaksi ja kommentteiksi laskin myös lyhyet uutisanalyysit, jotka olivat uutisten yhteydessä. Kolumneiksi luokittelin myös esimerkiksi Iltalehden Meilin päässä -juttutyypin, jossa päätoimittaja ottaa kolumnin muodossa kantaa asioihin, joita lukijat ovat häneltä kysyneet. Gallup-kategoriaan laitoin myös lehtien lukijoillaan teettämät verkkokyselyt.

Analysoitavien juttujen määrää nostivat mielipiteet, jotka halusin ottaa mukaan aineistooni saadakseni kansalaisten äänen mukaan. Näin ollen analyysissäni on mukana myös kohuja koskevat mielipidekirjoitukset. Yleisön mielipide on kohussa tärkeä, onhan yleisön suhtautuminen skandaaliin yksi sen tärkeimpiä tunnusmerkkejä (mm. Thompson 2000, 19).

En myöskään voinut rajata aineistoani lehden osastojen mukaan, sillä kohujen kannalta kiinnostavia juttuja oli esimerkiksi Helsingin Sanomissa myös D-osastossa. Silti aineistoni jutut painottuvat lehtien uutisiosioon. Rajasin aineistostani pois kuitenkin lehtien erilaiset liitteet.

Valitsin analysoitavien lehtien joukkoon Helsingin Sanomat, sillä molemmissa skandaaleissa sen osuus on ollut merkittävä. Erityisesti Kiesi-kohussa Helsingin Sanomien rooli oli suuri. Ilman sitä koko kohua tuskin olisi edes syntynyt. Helsingin Sanomat on lisäksi Suomen johtava, laadukkaana ja luotettavana pidetty päivälehti, jota luetaan koko maassa.

Helsingin Sanomien uutisointi on suhteellisen neutraalia iltapäivälehtien räväkämpään tyyliin verrattuna. Iltapäivä- ja juorulehtien voi olettaakin kirjoittelevan ahkerasti tekstiviestikohun ja Audi-skandaalin tyyppisistä aiheista, mutta Helsingin Sanomien kaltaisen laatulehden päätös nostaa kohut vahvasti esiin on yllättävämpää. Sen vuoksi Niemisen ja Pantin (2004, 95–96) määritelmän mukaan tabloidilehtinä pidetyt Ilta-Sanomat ja Iltalehti toimivat vastapainona ja vertailukohtana niin sanottujen laatulehtien Helsingin Sanomien ja Aamulehden uutisoinnille. Tabloid-lehdet myös usein aloittavat skandaalista uutisoinnista, mutta skandaalia ei voi syntyä ennen kuin laatulehdet tarttuvat aiheeseen (Tumber 2004, 1124–25).

Yhtenä valintakriteerinäni oli myös valtakunnallisuus ja laajalevikkisyys. Vuoden 2009 levikintarkistuksen mukaan Helsingin Sanomien levikki oli 397 838, Aamulehden 135 293, Ilta-Sanomien 152 948 ja Iltalehden 112 778 tehden näistä Suomen suurimmat sanomalehdet.

Viittaan myöhemmin aineistoni juttuihin kirjainkoodilla ja numerolla. Näitä koodeja vastaavat jutut löytyvät liitteistä 1 ja 2. Tekstiviestikohussa Helsingin Sanomien jutut on merkitty A:lla, Iltalehden B:llä ja Ilta-Sanomien C:llä. Näin ollen Helsingin Sanomien ensimmäinen juttu 9.3. on analyysissäni A1 ja viimeinen 4.4. A84. Vastaavasti Audi-kohussa Helsingin Sanomien juttuihin viitataan D:llä, Aamulehden E:llä, Ilta-Sanomien F:llä ja Iltalehden G:llä.

Käytän tutkimuksessani sekä määrällistä että laadullista menetelmää. Laadullisen menetelmäni, draama-analyysin, esittelen seuraavissa luvuissa. Skandaalien lankakerämäisen ja uusia käännteitä tarjoavan luonteen ansiosta draaman teoria soveltuu hyvin niiden tulkittamiseen. Tämän vuoksi pyrin selvittämään tutkimusongelmaani skandaaliteoriaa ja draama-analyysia hyödyntävän tutkimusmenetelmäni avulla.

Media ei jätä käyttämättä tilaisuutta kuvailla yhteiskunnan valtaapitävien eroja tunteisiin vetoavasti, mikä Virkkusen mukaan on vain vuosi vuodelta lisääntynyt viihteellistymisen vuoksi. Hänen mukaansa politiikkaa esitetään nykyisin henkilöiden kautta, jotka saavat jopa myyttisiä piirteitä. Tarinat noudattelevat draaman kaavaa, sisältävät arkkityypisiä hahmoja ja narratiiveja, kamppailuja ja konflikteja. Poliitikasta on hänen mielestään tullut mediasirkusta, politiikan ja viihteen sekoitusta. (Virkkunen, 2006a, 21.)

4.2 Uutinen yhteisöllisyytenä

Viestintää voi tarkastella kahdesta näkökulmasta: siirtona tai yhteisöllisyytenä. Viestinnän ymmärtäminen siirtona korostaa viestin sisältöä, informaation välittämistä ja lähettäjän valtaa, kun taas yhteisöllinen ajattelutapa korostaa viestinnän

ylläpitävän, uusintavan ja tuottavan identiteettiä, valtasuhteita ja yhteisyyden tunnetta. (Kunelius 2003, 10–15.)

Jotta uutista edes voisi tarkastella draaman näkökulmasta, on pitänyt kulkea pitkä matka. Uutinen syntyi positivismin aikakaudella 1800-luvun puolivälissä ja pitkään uskottiin, että tietoa voitaisiin välittää lähettäjältä vastaanottajalle sellaisenaan, objektiivisesti ja arvovapaasti (Kantola 1996, 158–159). Käsitys heijastuu vieläkin toimittajan työhön, vaikka tasapuolisuuden vaatimus on poistettu uusista journalistin ohjeista (2005): "Journalistin on pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen".

Totuudenmukaisuutta on luonnollisesti edelleen tavoiteltava, mutta totuus sinänsä on kiistanalainen asia. Onko olemassa vain yhtä totuutta? Voimmeko tavoittaa puhtaan, objektiivisen tiedon vai onko kaikki tieto kulttuurisidonnaista ja aina jostakin näkökulmasta tuotettua?

Kysymykset liittyvät kahteen tietoteoriaan, käsitykseen todellisuudesta ja tietämisen mahdollisuuksista. Kuneliuksen (2003, 16) mukaan realismin edustajat uskovat, että todellisuus on ihmisestä itsestään riippumaton asia ja että on mahdollista ainakin lähestyä oikeaa käsitystä siitä, mitä todellisuus itsessään on. Konstruktivistit puolestaan ajattelevat, että tieto on aina rakennettu jostakin näkökulmasta ja on aina jossain suhteessa subjektiivista. Emme koskaan voi selvittää, mitä todellisuus itsessään on, sillä emme pääse oman itsemme, käsityksiemme ja kulttuurimme ulkopuolelle.

Lähestyn uutista konstruktivismin näkökulmasta. Uutinen, vaikka kertookin todellisista tapahtumista, on itse osa todellisuutta ja osallistuu todellisuuden muokkaamiseen. Uutinen on kertomus maailmasta, jossa elämme, "modernin nuotiotarina" kuten Kantola (1996, 159) sitä artikkelissaan nimittää.

Yhteisöllinen käsitys viestinnästä on synnyttänyt myös ajatuksen viestinnän rituaalisuudesta. Rituaali on yhteisön kulttimeno tai seremonia, joka liittyy usein elämän käännekohtiin ja suuriin tapahtumiin. Antiikin draama sai alkunsa rituaalista, Dionysos-jumalan kunniaksi järjestetyistä kulttimenoista, joihin liittyi ilmeinen, eleinen,

huudoin ja musiikin kera tanssien esitettyjä palvontamenoja. (Esslin 1980, 149; Virtapohja 1998a, 129.) Careyn rituaalimallissa uutisia tarkastellaan draamallisena toimintana, jossa tärkeimmällä sijalla ei ole tiedon välitys vaan kamppailevien voimien maailma, johon yleisö voi tempautua mukaan kuin draamaan (Carey 1989, 18–21).

Yhteisöllisyyden ja rituaalimallin valossa maine voidaan nähdä organisaatiosta tai henkilöstä kerrottujen tarinoiden joukkona, prosessina, jossa kohdetta koskevia käsityksiä tuotetaan ja uusinnetaan. Jos huono käsitys saa tarinoissa etusijan ja alkaa uusiintua, henkilön tai yrityksen toiminta vaikeutuu. (Karvonen 1999, 49.)

4.3 Draamasta journalistiseen draamaan

Aristoteleelle draama oli mimeettistä toimintaa, jäljittelyä. Hänen käsityksensä mukaan draaman keskiössä eivät olleet niinkään näyttelijät kuin toiminta (15). Toiminnan jäljittely tapahtui juonessa, eli tapahtumien sommittelussa. Juoni oli draaman tärkein osatekijä. (11–15.)

Venäläiset formalistit tekivät erottelun käsitteiden fabula ja sjuzet välille. Fabula eli tarina vastaa kysymykseen mistä kertomuksessa kerrotaan, sjuzet eli juoni taas siihen missä järjestyksessä tapahtumat esitetään. (Ikonen 2001, 185). Proppista lähtien satujen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita juuri juonesta (Apo, 1986, 37).

Kertomusten ytimessä on usein taitavasti rakennettu juoni, jonka avulla yleisön mielenkiinto pyritään herättämään (Kantola 1998, 125). Näytelmissä toiminnan täytyy edetä kohti päämääräänsä, mutta sitä ei saa täysin saavuttaa ennen kuin vasta aivan lopussa (Esslin 1980, 47).

Uutinen rakentuu aivan toisin. Heti alkuun kerrotaan suoraan, kiertelemättä ja mahdollisimman selvästi mitä on tapahtunut eikä yleisöä pidetä jännityksessä (Kantola 1998, 126). Voidaanko uutista siis pitää draamana, kun se kertoo kaiken jo alkumetreillä? Kertomuksissakin juonia on useita erilaisia. Monesti jännitys ei muodostukaan kysymyksestä mitä sitten tapahtuu vaan miten se tapahtuu (Esslin

1980, 48). Sofokleen yleisö tunsi tarkkaan Oidipuksen tarinan, joten jo alussa tiedettiin, miten näytelmä päättyy. Tarinan jännite ja kiinnostavuus eivät siis voi olla yksin kiinni tapahtumien järjestyksestä.

Virtapohja (1998b, 84–85) määrittelee väitöskirjassaan journalistisen draaman jännitteeksi, joka saa yleisön kiinnostumaan jostakin uutisaiheesta ja onnistuu imaisemaan yleisön osaksi mediaspektaakkelia. Journalistinen draama on vuorovaikutusta yleisön ja uutistekstin välillä. Jännitteet syntyvät hänen mukaansa journalistisessa draamassa kolmesta peruselementistä; henkilöistä, heidän teoistaan ja vastakkainasetteluista.

Toisaalta Kantolan mukaan uutisessa jännitettä luo yksinkertainen kysymys siitä, mitä on tapahtunut (Kantola 1998, 126–127). Jo tapahtuma sinänsä voi olla tarpeeksi suuri, esimerkiksi useita kuolonuhreja vaatinut onnettomuus. Uutisdraaman kiinnostavuus piilee sen jatkuvuudessa, realistisuudessa ja ratkeamattomuudessa (Kantola, 1996, 160).

Pitempikestoista prosesseista uutisoitaessa myös kysymys, mitä seuraavaksi tapahtuu, pitää yleisöä otteessaan. Tällaisesta jännitteestä on kyse myös tekstiviestikohussa. Uutiset antavat vastaukset tiettyihin kysymyksiin, mutta toisaalta herätetään uusia kysymyksiä. Tekstiviestikohun uutisoinnissa saatiin heti alkumetreillä vastaus kysymykseen lähettikö Kanerva tekstiviestejä, mutta tekstiviestien sisältöjä jouduttiin arvuuttelemaan pidempään.

Millä tahansa tavalla jännitystä luodaankin, jokaisen draaman on herätettävä jo varhain yleisön mielessä kysymys tai ongelma, johon draamassa etsitään ratkaisua. (Esslin 1980, 48; Kinnunen 1985, 98). Kantolan mukaan tämä perusasetelma soveltuu myös uutistoimintaan, jossa toimittaja pyrkii löytämään ratkaisun alussa esitelmäänsä ongelmaan. Aina ratkaisua ei löydy, mutta ongelmaa on kuitenkin käsitelty monesta eri näkökulmasta ja se on tehty yleisölle tutuksi. Uutisen katharsis tai tyydytys ei synny uudesta tiedosta vaan siitä, että uutisen herättämä kysymys on saanut vastauksensa eli kertonut mistä ongelmassa on kyse. (Kantola 1996, 160).

Samalla tavalla kuin draamassa, jossa tarina alkaa siitä kun elämän rauhallinen pinta särjetään, kun tapahtuu jotakin uutta (Rosma 1984, 78), on uutistyönkin ydin muutoksessa: vasta kun tasaisena, samanlaisena jatkuneeseen tilaan tulee muutos, siitä uutisoidaan (esim. Lippman 1997, 338–339).

4.4 Draaman kaari

Keskeinen väline tutkimuksessani on draaman kaari. Jo Aristoteles määritteli draaman kaaren Runousopissaan alkuun, keskikohtaan ja loppuun (27). Freytagin kaavan mukaan draaman toiminta muodostaa pyramidirakenteen, joka ponnistaa nousuun esittelyjaksolla, ekspositiolla, jatkuu konfliktin eli ristiriidan jo tultua esiin juonen kehittelyllä ja kääntyy laskevaan jaksoon kliimaksin, käännekohdan tai Aristoteleen termein peripetian jälkeen. Kaaren päätepysäkki on loppuratkaisu. (Esslin 1980, 136–137.)

Ongelma tai ristiriita, joka asetetaan jo ekspositiossa kestää koko draaman ajan, ja täten synnyttää draaman (Kinnunen 1985, 100). Näin ollen tärkeintä kysymystäni siitä, mitkä ovat ne arvot ja normit, jotka vaikuttavat skandaalien taustalla, ei voida selvittää tutkimatta juttujen kokonaisuuden muodostamaa kaarta.

Draaman kaaren jako soveltuu myös journalistiseen draamaan, tosin journalistisessa draamassa juonenkehittelyt saattavat venyä jopa useisiin kuukausiin (Virtapohja 1998a, 133). Kantolan (1998, 127) mukaan uutisen dramaturgiaa voi verrata saippuaopperan dramaturgiaan, jossa on alati laajeneva keskiosa kuten Virta sen määrittelee (1994, 13).

Usein uutisissa tilanne jää avoimeksi. Lopullista ratkaisua ei koskaan saada ja tarinat jatkuvat vuodesta toiseen, näyttelijät vain vaihtuvat. Tiettyjä tapahtumasarjoja on kuitenkin mahdollista nostaa omiksi pieniksi kokonaisuuksikseen.

Myös skandaaleilla on usein avoin loppu. Vain jälkikäteen voimme rakentaa skandaalille sen kaaren ja löytää skandaaleista yhteneviä piirteitä. Kun skandaali on

käynnissä, kukaan ei voi ennustaa sen lopputulosta. (Thompson 2000, 73.) Tämä on yksi jännitystä lisäävä tekijä. Katsoja seuraa skandaalia kuin hyvää elokuvaa pohtien, kuinka se päättyy.

Peripetia eli käännekohta merkitsee toiminnan suunnan kääntymistä vastakkaiseksi (Aristoteles, 35). Uutistarinoissa käänteet ovat Kantolan (1998, 166–167) mukaan yleisiä. Uutisprosesseissa käänteet liittyvät usein uuteen tietoon. Kun ilmiöstä saadaan lisätietoa, uutistarina lähtee uuteen, joskus täysin päinvastaiseen suuntaan.

Kantola (emt., 166–167) selittää ilmiötä journalististen ihanteiden kautta. Uutisessa moniulotteinen todellisuus pyritään tiivistämään yksikärtkiseen muotoon. Varmuus on valttia, joten mitä varmemman väitelauseen uutinen sisältää, sen parempi ja kovempi se on. Näin epävarmoja ja monikerroksisia asioita yksinkertaistetaan ja vieläpä välitetään nopeasti eteenpäin. Kun monimutkaista asiaa, esimerkiksi ympäristöongelmia, selvitetään enemmän, joudutaan aikaisempia väitteitä korjaamaan ja jopa kääntämään päinvastaisiksi.

Virtapohjan (1998a, 138) mukaan tarinan lopun lähestyessä jännitys kasvaa. Tunne loppuratkaisun läheisyydestä tuo mukanaan oman jännitteensä, joka heijastuu myös uutisointiin: valokuvaajat kokoontuvat usein juoksukilpailuissa maalilinjan tuntumaan. Myös tekstiviestikohun uutisointi lisääntyi ratkaisun kynnyksellä.

Loppuun liittyy myös kliimaksi eli draaman kaaren huippukohta, jossa konflikti ratkeaa (Esslin 1980, 143). Journalistinen draama on vaikuttavimmillaan silloin, kun lopputulos on selkeä ja tarjoaa vain kaksi mahdollista vaihtoehtoa (Virtapohja 1998a, 138–139).

4.5 Skandaalin kaari

Skandaalilla itsellään on Thompsonin (2000, 72–73) mukaan jaksottainen luonne, joka vastaa draaman kaaren eri vaiheita. Ensin on skandaalia edeltävä vaihe, jossa paljastusta ei ole vielä tapahtunut, mutta huhut kiertävät ja toimittajat tai

viranomaiset tekevät tutkimuksiaan. Skandaalia edeltävä vaihe voidaan laajentaa koskemaan koko kontekstia, tilannetta, jossa draama tapahtuu tai olosuhteita, joissa se esitetään, kulttuurista kontekstia (Kantola 1998, 128). Juuri tämän vuoksi on ollut tärkeää käydä läpi edellisissä luvuissa Suomessa tapahtunutta median ja valtaapitävien suhteiden muutosta ja imagon esiinmarssia julkisuuden näyttämölle.

Seuraava skandaalin vaihe vastaa draaman kaaren ekspositiota, tilannetta, jossa ristiriita tulee esiin. Skandaali alkaa julkisella paheksuttavien tekojen tai tapahtumien paljastumisella, mikä käynnistää mediaskandaalille tyypillisen prosessin väitteistä ja vastaväitteistä. Tässä journalistinen draama eroaa tavallisesta draamasta. Draamassa tapahtumat käynnistävä konflikti voi olla myös henkilön sisäinen ristiriita. Journalistinen draama taas on aina julkinen. Sitä ei voi syntyä ellei rikkomus tai puheskandaalin puheakti tule yleisön tietoon median välityksellä.

Tähän alkujaksoon Thompson lukee mukaan myös draaman kehittälyvaiheen. Tämä jakso sisältää vastavoimien taistelun, jossa toinen puoli pyrkii usein salaamaan ja kieltämään teot ja toinen puoli taas yrittää kaivaa esiin lisää tietoa. (Thompson 2000, 74.) Tälle jaksolle on tyypillistä se, että kohun keskipisteeseen joutuneesta pyritään kertomaan kaikki mahdollinen, koko hänen historiansa ja entiset pahat tekonsa (Lull & Hinerman 1997, 16–17). Näin tapahtui Ilkka Kanervalle, jonka entiset naisasiat nostettiin taas esiin ja lisäsyttöksi tuotiin päivänvaloon.

Burkhardt ja Wolf (2007, 15) jakavat tämän vaiheen kahteen osaan, jonka ensimmäisessä osassa päähenkilöt ja päätapahtumat esitellään ja toisessa syvennetään kerrontaa kontekstuoimalla tapahtumat. Jako muistuttaa enemmän Esslinin (1980, 136) Freytagilta mukaileman jaottelun esittelyvaihetta ja juonen kehittälyä.

Kolmas jakso on tarinan käännekohta ja kulminoituminen, jolloin aiheen uutisointi kiihtyy ja pyritään löytämään lopullinen ratkaisu skandaalille (Burkhardt & Wolf 2007, 16). Skandaali voi kulminoitua Kanervan ja Kiesin tavoin kohun keskipisteenä olevan henkilön eroon, syllisyyden tunnustamiseen, rikossyytteeseen tai sitten skandaalin kuivumiseen kokoon.

Neljäs ja viimeinen vaihe vastaa kliimaksin jälkeistä laskevaa vaihetta, loppua. Tässä vaiheessa toimittajat, poliitikot ja yleisö pohtivat tapahtumien merkitystä. Mediassa, joka on usein ollut käynnistämässä skandaalia, käydään myös suurin osa skandaalin jälkipuinnista. (Thompson 2000, 75–76.) Skandaalilla voi olla vaikutusta poliittisen kulttuurin muutokseen, kuten monissa rahaan liittyvissä poliittisissa skandaaleissa, joiden jälkimainingeissa perustetaan komiteoita ja luodaan uusia säännöksiä, joilla väärinkäytöksiä pyritään estämään (emt. 76). Burkhardt ja Wolf (2007, 15–16) lisäävät kaareen vielä viimeisen, arvon palauttamisvaiheen (*rehabilitation*), jossa uutisointi vähenee ja tilanne muuttuu taas normaaliksi.

4.6 Vastavoimat

Skandaali eroaa tavallisesta uutisesta, sillä tarinalla, joka skandaalista muodostuu, on erityinen tarkoitus ihmisten elämässä. Se on tarina, joka auttaa ihmisiä muodostamaan maailmankuvansa ja ihanteensa sekä pohtimaan, minkälainen maailma on ja minkälainen sen pitäisi olla. (Bird 1997, 102.) Skandaalissa tyypillistä on kertoa tapahtumista henkilön kautta, jolloin tarinaan ja sen moraaliseen ongelmaan on helpompi samaistua. Samalla tarinan vaikutus on kulttuurisidonnainen, sillä moraalimme on läheisyyden moraalialia. Jotta moraalinen ongelma kiinnostaisi meitä, sillä on oltava yhtymäkohtia omaan elämäämme. (Tomlinson 1997, 73–77.)

Skandaalit jatkavat Birdin mukaan (1997, 105–111) kansantarinoiden perinnettä, jossa kuulijoille opetetaan yhteisön arvoja ja sopivaa käyttäytymistä. Mediaskandaaleissa esitetään kansantarinoiden tapaan vastaparit hyvä ja paha sekä oikea ja väärä selvinä, mutta yleisöllä on silti mahdollisuus keskustella niistä ja kyseenalaistaa median luoma kuva moraalista. Yleisö ottaa osaa neuvotteluun arvoista ja normeista käymällä läpi tarinaa ja miettimällä omaa toimintaansa ja tekojaan.

Mielenkiintoisin on Birdin (emt., 113) mukaan sellainen skandaali, joka herättää useita ja vastakkaisia mielipiteitä ja näkemyksiä ja joka jää perimmältään avoimeksi: kuka oikeastaan oli oikeassa ja kuka väärässä, kuka tarinan sankari ja kuka konna.

Journalistisessa draamassa jännite luodaan ongelma/ratkaisu -parin lisäksi myös vastakkainasettelulla. Tyypillisesti uutiseen luodaan tilanne, jossa kaksi eri näkemystä asetetaan vastakkain. Esimerkkinä tästä voisi olla ympäristöuutinen, jossa luonnonsuojelijat ja teollisuus edustavat kahta eri näkemystä samasta asiasta (hakkuu). Vastakkainasettelu on sitä mielenkiintoisempi mitä suurempi ero kahden vastapoolin välillä on, kuten Goljatin ja Daavidin taistelussa. (Virtapohja 1998a, 133.)

Skandaaleissa erilaiset merkityksellistämisen tavat taistelevat. Skandaali on siis taistelua vallasta, siitä kenen näkemys skandaalin merkityksestä saa voiton muista tulkinnoista. (Burkhardt ja Wolf 2007, 9–11.) Vaikka voittajaksi selviytynyt normi ainakin tilapäisesti vahvistuu, on epäselvää, minkälainen vaikutus skandaaleilla on yhteiskunnan moraaliseen järjestykseen pitkällä aikavälillä (Jacobsson & Löfmarck, 2008, 211). Yksilön elämään skandaalilla voi olla selvä vaikutus, kuten Kiesin ja Kanervan tapauksissa. Kuten taistelussa, myös skandaalissa on todellisia ideologisia, kulttuurisia ja materiaalisia voittajia ja häviäjiä (Lull & Hinerman 1997, 6).

Vastakkainasettelu liittyy usein voimakkaasti arvoihin kuten ympäristöuutista koskevassa esimerkissäni. Koska skandaaleissa tapahtumasarjan käynnistää juuri moraalinen rikkomus (katso esim. Thompson 2000, 13), ovat tämän rikkomuksen taustalla vaikuttavat arvot ja normit tärkeitä tutkimuksen kohteita. Vastavoimien tutkimisen kautta avautuu mahdollisuus päästä käsiksi näitä vastapoleja edustavien näkemyksiin ja arvomaailmaan.

Kantolan (1998, 134) mukaan kertomuksen arvot ja normit tiivistyvät tarinan pääjännitteessä, joka Rosman (1984, 80) mukaan luodaan jo tarinan alussa, kehittyä huippuunsa kohtaus kohtaukselta ja laukeaa tarinan lopussa. Pääjännite liittyy vastavoimien toimintaan, joko todellisten henkilöiden, henkilön omien sisäisten ristiriitojen tai laajempien kokonaisuuksien muodostamaan tahtojen törmäykseen.

Draaman keskeinen elementti on henkilöiden toiminta. Kun henkilön toiminta kohtaa vastustusta, syntyy törmäys ja konflikti: jännite. (Esslin 1980; Rosma 1984, 70.)

Siksi arvojen ja normien löytämiseksi kannattaakin keskittyä koko draaman kaareen ja henkilöiden toiminnan ja toiminnan perustelujen tutkimiseen.

4.7 Analyysin vaiheet

Jaan analyysini Thompsonia, Burkhardtia ja Wolfia sekä draaman kaarta mukaillen neljään osaan eli ekspositioon, kehittelyjaksoon, klimaksiin, jossa lopullinen ratkaisu tapahtuu ja laskevaan jaksoon, loppuun. Eri vaiheita erottaa käännekohta, kun saadaan uutta merkittävää tietoa, joka kiihdyttää uutisointia, tai päähenkilön tai muiden keskeisten henkilöiden toiminta muuttaa tapahtumien kulkua.

Kaksi tutkimuskysymystäni, mitkä ovat näiden skandaalien taustalla vaikuttavat arvot ja normit sekä kuinka näiden skandaalien kaari jännitteineen ja käännekohtineen muodostuu, liittyvät toisiinsa. Käännekohtien kohdalla juttujen määrässä näkyy piikki (katso Kuvio 1), sillä uusi tieto kiihdyttää uutisointia.

Käymällä läpi huolellisesti kaikki näitä skandaaleja koskevat uutiset, toimittajien kolumnit ja yleisönosastokirjoitukset sekä kiinnittämällä huomiota erityisesti tiettyihin piirteisiin pyrin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini. Analyysiluvussa selvitän skandaalien suuret linjat ja käännekohdat, niiden tarinan kulun edellä esittelemäni jaon mukaan. Tulokset-osiossa annetaan vastaukset tutkimuskysymyksiin ja syvennytään erityisesti skandaaleissa vastakkain asettuviin arvoihin ja normeihin.

Mediaskandaaleissa vaikuttavat erilaiset ryhmät, joiden intressit ja arvot kohtaavat. Näitä ovat skandaalin päähenkilöt, toimijat, jotka ovat skandaalissa osallisina ja joita se suoraan koskettaa. Lisäksi skandaalin kannalta tärkeitä ovat toimittajat ja laajemmin koko mediakenttä, skandaaliin reagoiva yleisö sekä päähenkilöiden yhteisö, kuten muut poliitikot tai yritys, jota henkilö edustaa. (Esim. Thompson

2000.) Eri ryhmien toimia tarkkailemalla, tässä tapauksessa heidän sanomisiaan analysoimalla, selviää mitä merkityksiä he skandaalille antavat ja mitä puolia korostavat.

Ekströmin ja Johanssonin mukaan (2008, 72) skandaali ei ole vain jotakin, joka paljastetaan. Se on myös jotakin, joka näytetään, josta raportoidaan, joka esitetään tietyllä tavalla ja jota pidetään käynnissä päivästä toiseen. Heidän mukaansa medialla on tietty tapa esittää ja lainata tapahtumia, mikä muodostaa skandaaleille tyypillisen kerronnan.

Skandaaleissa on tavanomaista viitata auktoriteetteihin ja kansan mielipiteisiin, mitä skandaalin käännekohtien tutkiminen ei välttämättä paljasta. Tässä käytän määrällistä tutkimusta selvittääkseni kuinka usein eri toimijat nousevat tutkimieni kohujen uutisotsikoihin. Tutkin määrällisessä analyysissäni vain otsikoita, sillä juuri otsikoihin pääsy kertoo arvostuksesta. Kenen mielipide ja tulkinta skandaalista koetaan uutisoinnissa niin tärkeäksi, että se nostetaan otsikkoon? Toisaalta skandaaliuutisointi perustuu pitkälti skandaalin eri toimijoiden mielipiteisiin ja tulkintoihin, mikä heijastuu myös otsikoihin. Siksi mielestäni jo otsikoiden tutkiminen riittää kertomaan viittausten yleisyydestä.

Auktoriteetteihin kuuluvat tekstiviestikohussa *poliittiset toimijat* eli poliitikot ja eduskuntaryhmät, *asiantuntijat* kuten tutkijat ja professorit sekä *viranomaiset*, poliisi ja oikeuskansleri. Kansaan taas kuuluvat tavalliset ihmiset, joihin viitataan yleisönä, lukijoina ja äänestäjinä.

Audi-kohun sidosryhmä on erilainen, joten politiikka-luokan korvaa *Audin edustajat* eli esimerkiksi Esko Kiesin esimies ja Saksan Audi. Toinen uusi luokka on Audi-kohussa usein otsikoihin nousseet ja auktoriteettiasemassa haastatellut *julkisuuden henkilöt*, joihin kuuluvat muun muassa poliitikot ja kirjailijat.

Otan määrälliseen luokitteluuni mukaan kaikki otsikot (Liite 1 ja 2), myös kainalojutut, jotka juttumäärissä kuuluvat samaan kokonaisuuteen pääuutisensa kanssa. Tämä siksi, että esimerkiksi auktoriteeteistä tutkijat pääsevät otsikkoon juuri

kainalojutuissa, kun taas poliitikot valtaavat pääotsikot. Kansakin huomioidaan usein vain kuvatekstien ja kainalojuttujen otsikoissa. Lasken otsikon viittaavan toimijaan, jos se mainitsee toimijan otsikossaan (esimerkiksi Katainen Kanervasta: ”Pikkaisen kysii”, A4), jos otsikko on toimijan sitaatti (esimerkiksi ”Hän on hyvä mies” keskustan puoluesihteerin Jarmo Korhosen lausahdus) tai jos se viittaa suoraan toimijan sanoihin (Kohu vahingoittaa Suomea, lukijoiden arvio Ilta-Sanomien kyselyn perusteella, C74).

Keskityn tekstiviestikohun laadullisessa analyysissäni skandaalin kaaren käännekohtiin, jolloin juttumäärissä näkyy piikki (katso Kuvio 1). Koska Audi-kohu oli hyvin erityyppinen, lyhyt tapahtuma, jossa ero pysäytti uutisoinnin hyvin pian, käyn sen läpi päivä päivältä. Tarkastelen lähiluvun avulla lisäksi skandaalia ylläpitäviä ja eteenpäin vieviä kerrontamuotoja, joita on määritelty aiemmissä tutkimuksissa.

Virkkunen (2006a) on lisensointityönsä löytänyt yhteisiä piirteitä viidessä tutkimuksessaan ministerieroihin johtaneissa skandaaleissa. Alussa julkisuuskriisit käynnistyvät auktoriteettien reagoitua uutiseen. Täysimittaisiksi skandaaleiksi ne kehittyvät Virkkusen (emt., 84) mukaan aiheeseen liittyvien sivujuonteiden, sekaannuksien, salailun ja sotkujen vuoksi. Skandaalin voi pysäyttää vain, jos skandaalin kouriin joutunut onnistuu heti avoimesti selittämään tekonsa – tai eroaa, kuten Kiesi, joka sai näin uutisvirran pysäytettyä nopeasti. Kanerva taas valitsi toisen tien, kuten seuraavissa luvuissa tulemme huomaamaan.

Auktoriteetteja, tutkijoita ja poliitikkoja, mutta myös yleisöä käytetään mediaskandaaleissa alun lisäksi myös kohun edetessä perustelemaan uutisointia ja tuomaan niihin objektiivisuuden auran (Ekström & Johansson 2008, 74). Pysin analyysissäni selvittämään, tapahtuiko näin myös Kiesin ja Kanervan tapauksissa.

Skandaalissa ”syytetyn” katumus on tärkeä osa skandaalin kertomusta. Skandaalissa vaaditaan nöyryyttä, avoimuutta ja anteeksipyyntöä (Ekström & Johansson 2008, 73). Suomessa ministerin kohdalla anteeksipyyntö on ollut harvinaista, mutta vuosien

kuluessa ministerit ovat Virkkusen (2006a, 144–145) mukaan oppineet nöyremmiksi, käyttäytymään siis skandaaleissa vaaditun roolin mukaisesti.

Ero on skandaalien kulminaatio, kliimaksi, johon skandaali päättyy ja joka nostaa uutisoinnin usein huippuunsa (emt., 98). Sen vuoksi eroon liittyvä uutisointi ansaitsee huomiota myös analyysissäni. Myös eroon liittyvä spekulointi ja sen ennakointi liittyy oleellisena osana sellaiseen mediaskandaaliin, jossa ero on odotettu (emt., 125). Toisaalta spekulointi on tyypillistä skandaalille muutenkin. Thompsonin (2000, 73) mukaan skandaaleissa on usein useita avoimia kysymyksiä ja epävarmuustekijöitä, joiden avulla voidaan pitää skandaalia seuraavan yleisön mielenkiintoa yllä. Ne antavat lupauksen lisäpaljastuksista ja uusista juonenkäänteistä.

Eron jälkeen uutisointi vähenee rajusti ja hiipuu kokonaan. Virkkusen mukaan jälkipuinnissa keskitytään politiikan moraaliin ja eron merkitykseen sekä esitetään arvioita ministerin toiminnasta ja eron vaikutuksesta tulevaisuuteen (Virkkunen 2006a, 139).

Käytän toisten tutkijoiden selvittämää, skandaalille ominaista kerrontaa ohjenuoranani, jonka varaan rakennan analyysini, mutta toisaalta jokainen skandaali on omanlaisensa kokonaisuus. Pysin ottamaan huomioon myös näiden skandaalien yksilölliset piirteet. Kiinnitän analyysissäni huomiota myös tarinan käännekohtiin, keskeisiin jännitteisiin, tekstistä nouseviin erilaisiin vastavoimiin ja siihen, ketkä näitä voimia edustavat.

5 SKANDAALIN KAARI PALJASTUKSESTA JÄLKIPYYKKIIN

5.1 Ekspositio: tekstiviestit aiheuttavat päänvaivaa

Draaman lähtökohtana on konflikti, ongelma, joka sysää liikkeelle toiminnan. Jännite draamassa syntyy siitä, että toiminnalle asetetaan esteitä, vastuksia, jotka aiheuttavat törmäyksen ja ristiriitoja. (Esim. Kantola 1998, 125.) Draaman alussa konflikti järkyttää asioiden tasapainoa. Julkisessa draamassa, mediaskandaalissa, kaiken lähtökohtana on se, että rikkomus julkistetaan. Tässä tapauksessa Hymyn tekstiviestipaljastus aiheuttaa päänvaivaa päähenkilölle, Ilkka Kanervalle.

5.1.1 “Nopean toiminnan joukko” kieltää kaiken

Ensimmäisessä Helsingin Sanomien (HS) tekstiviestejä käsittelevässä uutisessa 9. maaliskuuta kerrotaan lyhyesti, että ulkoministeri Ilkka Kanervan väitetään lähettäneen tekstiviestejä eroottiselle tanssijalle, jonka nimeä ei tekstissä vielä mainita. Kahden palstan uutisessa korostetaan, että vastuu tietojen oikeellisuudesta on iltapäivälehdillä ja Hymyllä. Kuvassakin on vain Ilta-Sanomien tekstiviestejä käsittelevä aukeama. Lähteenä tiedoille mainitaan Hymy ja iltapäivälehdet. Uutisen kärki ei ole kuitenkaan tekstiviesteissä, vaan tekstiviestikohun Liisa Jaakonsaarella aiheuttamassa (sd) hämmennyksessä. (A1.)

Kanerva itse ei tässä vaiheessa vielä suostu kommentoimaan kohua, vaan hänen toimintaansa arvioivat toiset poliitikot. Keskustan puoluesihteerin Jarmo Korhonen ei halua ottaa kantaa asiaan, mutta toteaa Kanervan olevan ”hyvä mies”. Poliitikot, Jaakonsaarta lukuun ottamatta, ovat vielä niukkasanaisia, mutta jo tästä pienestä uutisesta voi nähdä minkälaisia argumentteja ja vasta-argumentteja jopa liittyä.

Toisaalta kohu on hämmentävä ja hieman naurettava (Jaakonsaari), toisaalta se kuvaa kehitystä, jossa henkilökohtaiset asiat ylittävät poliittiset teemat (Jaakonsaari ja

SDP:n silloinen puheenjohtaja Eero Heinäluoma). Kokoomuksen kansanedustaja Tuulikki Ukkola yhdistää kohun pääministeri Matti Vanhasen yksityisyydensuojasta käytävään oikeudenkäyntiin: Kanerva ei ainakaan jutun takia ryhdy käräjöimään. (A1.)

Ilkka Kanervan kanta kerrotaan avustajan ja Ylen ruotsinkielisten uutisten kautta. Avustaja ilmoittaa, ettei Kanerva kommentoi ”kohujuttuja” ja Ylen uutisille ulkoministeri oli sanonut jo aikaisemmin, ettei jutussa ole perää. Tämä väite kyseenalaistetaan, sillä viimeisellä rivillä kerrotaan, että Kanervalta tekstiviestejä saanut nainen voi todistaa väitteensä. (A1.)

Seuraavassa 10.3. julkaistussa yhden palstan STT:n uutisessa Kanervan historia tuodaan esille epämääräisesti: ”Kolme vuotta sitten Katainen kävi Kanervan kanssa neuvonpitoa vähän samantapaisen asian ympärillä”. Kokoomuksen puheenjohtajan Jyrki Kataisen tunteet ja toiminta ovat epävarmoja: hän on hämmentynyt eikä osaa sanoa, aikooko ottaa asian puheeksi Kanervan kanssa. Katainen toivoo Kanervalta lisää harkintaa, mutta korostaa samalla, ettei mitään laitonta ole tapahtunut. (A2.)

Alku on laatulehdessä hyvin varovainen. Johanna Tukiaisen nimeä ei vielä kerrota vaan häntä kuvaillaan ”nuorena naistanssijana” tai sanotaan, että iltapäivälehdet esittelevät hänet ”eroottisena tanssijana”. (A1 ja A2.)

Alun varovaisuus johtuu todennäköisesti siitä, että tapauksen todenperäisyys vaikuttaa vielä hyvin epävarmalta. Viittaamalla iltapäivälehtiin uutisten lähteinä HS sysää vastuun tietojen paikkansapitävyydestä niiden harteille.

Tukeutuminen auktoriteetteihin uutisten kärkenä toimii myös objektiivisuuden ja totuudenmukaisuuden varmistajana. Tällöin uutisessa siteerattu auktoriteetti on itse vastuussa sanoistaan. Tapahtuman faktataustaa ei tarvitse tarkistaa, kun uutisen kärkenä on vain väitettyyn tapahtumaan liittyvät tunteet.

5.1.2 Iltapäivälehdet aloittavat näyttävästi

Ilkka Kanerva ja Johanna Tukiainen ovat 8.–9.3. ilmestyneessä Iltalehdessä (IL) päässeet etusivulle, jonka otsikossa Tukiaista kutsutaan ”nakumalliksi”. Ilta-Sanomat (IS) julistaa suoraan kysymyksen, joka luo jännitteen kohun tässä vaiheessa ja johon palataan myös myöhemmin: Kuka puhuu totta? Ilta-Sanomat muistuttaa monisanaisesti ja kuvien kera Kanervan menneisyydestä: hänen kerrotaan lähetelleen viestejä useille uhkeille kaunottarille vuosina 2000–2005. Viimeisin kohu oli vuonna 2005, jolloin Kanerva katui ja pyysi anteeksi sekä lupasi ”ottaa itseään niskasta kiinni” (C3).

Molemmissa lehdissä kerrotaan tapauksen taustatarina, josta Helsingin Sanomat vaikenee. Tukiainen ja Kanerva tapasivat vuoden 2008 tammikuussa lentokoneessa matkalla Lappiin, Saarijärvelle. Tukiainen kertoo Kanervan ostaneen tanssiryhmä Dollsin kalenterin ja juoneen samppanjaa Tukiaisen mökissä. (B1 & C2.) IL:n toimittajan näkökulmasta poliitikon persoonan arvioiminen kuuluu demokratiaan, joten poliitikon yksityiselämällä on merkitystä hänen työnsä kannalta:

Lain mukaan poliitikon yksityiselämästä saa kertoa enemmän kuin tavallisesta kansalaisesta, koska poliitikon persoonan arvioiminen on tärkeä osa kansanvaltaa. Tämän Vanhanen on halunnut kiistää--Olisiko niin, että julkisuudessa on parempi käsitellä sitä, millainen poliitikko on ja mitä hän tekee, kuin sitä, millainen poliitikko haluaisi muiden silmissä olla? (B2.)

10.3. molemmat lehdet ovat nostaneet kokoomuksen puheenjohtajan Jyrki Kataisen sitaatin otsikoksi. Katainen ei halua ottaa kantaa kohuun, vaan sysää vastuun kohun kommentoinnista Kanervalle: ”eiköhän iso mies osaa jo hoitaa hommansa itse” (B5).

Katainen korostaa, että Kanervalla on kokoomusjohdon luottamus ja että kyse on Kanervan yksityisasiasta. Tämä on tyypillinen kriisiviestinnän keino. Vaikka poliitikot itse olisivat vapaaehtoisesti kertoneet yksityiselämäänsä liittyvistä seikoista, kriisitilanteessa palautetaan jyrkkä jako julkisen ja yksityisen välille. Kriiseissä pyritään esiintymään mediassa rivit tiivistäen ja yhdessä rintamassa yhtenäisin lausunnoin. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 358–359.) Kokoomuksen kriisiviestintä kuitenkin epäonnistuu, kun sen rivit alkavat myöhemmin rakoilla.

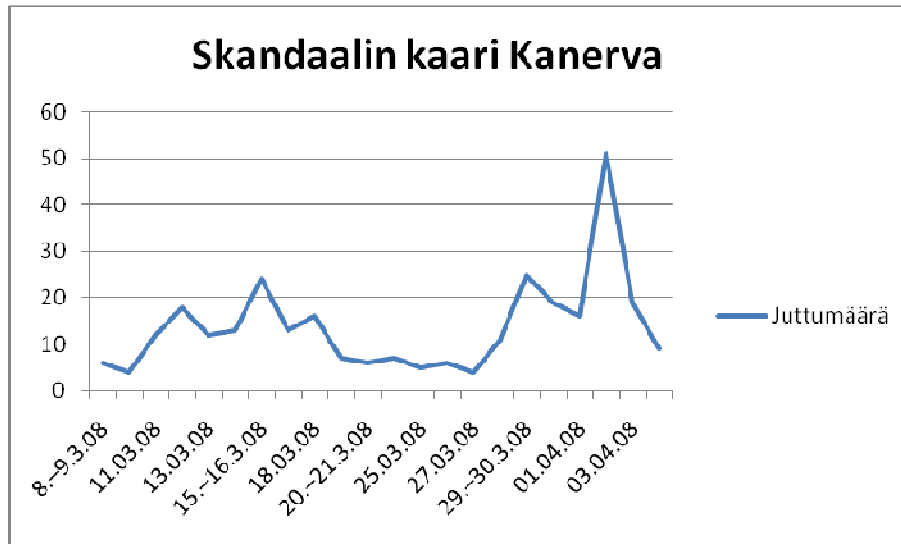
5.2 Kehittelyvaihe: Ulkoministerin uskottavuus koetuksella

Siirryn käsittelemään tarinan pisintä osaa, juonen kehittelyn ja jännityksen tiivistymisen vaihetta. Tarinassa on tässä kohdassa selvä käännekohta. Uutinen on 11.3. päässyt ensimmäistä kertaa HS:n premin eli uutisetusivun ykkösjutuksi. Uutisessa on ensimmäistä kertaa suora sitaatti ulkoministeriltä, jossa hän myöntää tapahtuneen (A3). Päähenkilön toiminta, tapauksen kieltäminen, muuttuu siis päinvastaiseksi.

Vaikka saman uutisen yhteydessä kerrotaan, että Kanerva kiistää valehdelleensa, toiminta muuttuu joka tapauksessa vastakkaiseksi. Kanerva joutuu kommentoimaan asiaa julkisesti toisin kuin oli aluksi avustajansa välityksellä ilmoittanut. Tässä kohtaa skandaalin kaarella on myös piikki, joka kertoo käännekohdasta. Uutisointi lisääntyy edelleen myöntämistä seuraavana päivänä ja uutisoinnin ensimmäinen huippu on itse asiassa 12.3. (kuvio 1.)

Saattaa olla, että Kanervan myöntäminen antoi lehdille oikeutuksen lähteä uutisoimaan aiheesta täydellä teholla, ei vain epävarmoihin Hymyn tietoihin nojaten. Thompsonin (2000, 17) termein toisen asteen rikkomus eli Kanervan mahdollinen valehtelu, on tyypillinen rike, joka kiihdyttää skandaaliuutisointia. Sen nojalla media saa täyden syyn tutkia tapausta tarkemmin: Onko jotain muuta, josta Kanerva on valehdellut? Kun Kanerva on myöntänyt tekstiviestit, ei Helsingin Sanomienkaan tarvitse enää pelätä, että uutinen osoittautuisi valheeksi. Sen vuoksi tapauksesta voidaan nyt uutisoida näyttävämmin ja laajemmin.

HS:n pääuutisessa (A3) pohditaan ulkoministerin uskottavuutta. Kaikkein suurimmaksi ongelmaksi ja kysymykseksi media nostaa tekstiviestikohun yhteydessä Kanervan uskottavuuden: onko hänellä enää riittävästi uskottavuutta ulkoministeriksi? Kanerva itse antaa uskottavuutensa arvioimisen äänestäjien tehtäväksi. Uutiseen on lainattu Kataisen Ylen tv-uutisille antamaa lausuntoa, jossa hän toivoo Kanervalta lisää harkintaa. Kokoomusnaisten puheenjohtaja, kansanedustaja Henna Virkkunen puolestaan toteaa uutisessa, että tapaus "ei osoita Kanervalta hyvää harkintaa". (A4.)

KUVIO 1. Tekstiviestikohua koskevat kirjoitukset Helsingin Sanomissa, Iltasanomissa ja Iltalehdessä.

Draaman edetessä kohti huippuaan jännitystä pidetään yllä kysymyksien ja ennakoitien kautta. Heti kun Kanerva myöntää lähettäneensä tekstiviestit, alkaa pohdinta, aikooko Hymy julkaista ne ja mitä ne pitävät sisällään. Uutisessa haastatellaan Hymyn päätoimittajaa Esko Tulustoa, joka vakuuttaa, että viestit ovat aitoja ja Hymyn hallussa. Tuluston mukaan lehti ei julkaissut viestejä heti, sillä ne voitaisiin rinnastaa kirjesalaisuuteen. (A4.)

Tämä on yksi syy, mutta taustalla on todennäköisesti myös halu pitkittää kohua ja maksimoida näin voitot. Menettelytapa on kuin suoraan draamaoppaista, jossa aloittelevia kirjoittajia neuvotaan, ettei kaikkea pidä paljastaa kerralla tai yleisön mielenkiinto lopahtaa (esim. Esslin 1980, 47).

Tekstiviestikohua on saatu kommentoimaan myös mediatutkija Erkki Karvonen, jonka mukaan kohu on raskauttava, sillä Kanerva on sortunut samaan virheeseen aikaisemminkin. Hänen mukaansa kohu vahvistaa Kanervan kuvaa naistenmiehenä. Auktoriteetin ja tutkijan lausunto luo uutiseen syvyyttä ja vakavuutta sekä oikeuttaa uutisoinnin.

Uutisessa otetaan esiin myös laillisuusnäkökulma, joka tuo toisen perusteen HS:n ministerin yksityiselämää koskevalle uutisoinnille: perustuslain mukaan ministereiden tulee olla ”rehellisiä ja taitavaksi tunnettuja”. Oikeuskansleri Jaakko Jonkka ei näe kuitenkaan syytä puuttua ministerin kelpoisuuteen. Tämä ei hillitse lehtien kirjoittelua, sillä uutisoinnin painopiste on ulkoministerin moraalissa, uskottavuudessa ja harkintakyvyssä, ei siinä, ovatko hänen toimensa olleet lainvastaisia. Tämä on yleistä seksiskandaaleissa, joissa harvoin rikotaan lakia (Thompson 2000, 120).

Myös Kanervan historia nostetaan esiin: hän on ennenkin lähettänyt viestejä nuorille povipommeille. Juttua verrataan myös Vanhasen Susan Ruusus -kokuun. Myös Vanhanen valehteli siitä, missä Ruususen ensimmäistä kertaa tapasi. Tärkeimmäksi kysymykseksi nostetaankin totuus. Olennaista on, puhuuko ministeri totta, korostetaan toimittajan kommentissa. (A4.)

Näin tekstiviestikohussakin pyritään luomaan jo monesti mainittu toisen asteen rikkomus. Kun kyse on niinkin viattomasta asiasta kuin tekstiviesteistä, ministerin valehtelun korostaminen tuo uutisointiin vakavampia piirteitä ja mahdollistaa laillisuusnäkökulman esille nostamisen. Kanervan asema saadaan uutisoinnissa näyttämään uhatulta. Jos Kanerva kerran valehteli tekstiviesteistä, onko hän ”rehelliseksi tunnettu” ja täten kelvollinen ministeriksi.

12.3. uutisessa esitetään vasta-argumentti uskottavuusongelmalle. Niin pääministeri Matti Vanhanen kuin valtiovarainministeri ja kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jyrki Katainen vakuuttavat luottamustaan Kanervaan yksityisyys-argumenttiin nojautuen. Kataisen kommentit ”työn tulokset puhukoon puolestaan” ja ”Kanerva vastaa omista tekemisistään” painottavat eroa työn ja yksityiselämän välillä. Kanervaa arvioidaan ulkoministerinä vain työhön liittyvin perustein ja hänen yksityiselämänsä kuuluu hänelle itselleen. Vanhanen menee astetta pidemmälle ja kuvailee ministereiden yksityiselämästä kiinnostuneita ”tirkistelijöiksi”. (A7.) Vanhanen pitäytyy kannassaan loppuun saakka eikä missään vaiheessa kommentoi Kanervan käytöstä.

Uutisessa vain kokoomusryhmän varapuheenjohtaja Marja Tiura on huolestunut kuvasta, jonka kohu politiikasta luo. Hän vaatii lisää harkintaa. (A7.) Harkintakyvyn puute huolestuttaa monissa jutuissa niin poliitikkoja, toimittajia, asiantuntijoita kuin tavallisia kansalaisiakin.

5.2.1 Iltapäivälehdet: Kanerva jäi kiinni valheesta

IL uutisoi draamassa tapahtuneen käänteeseen näyttävästi: ”Kanerva valehteli” (B7). Samalla Kanerva selittää, ettei alun perinkään kieltänyt lähettäneensä viestejä, vaan kyseessä oli väärinkäsitys: hän vain kieltäytyi kommentoimasta tapausta.

IS:n otsikko on raamatullinen: ”Kanerva kielsi kolmesti” (C3). Toimittaja ei usko Kanervan selitykseen väärinymmärryksestä. Uutisen mukaan

TV-Nyttin toimittaja kysyi perjantaina ruotsiksi, että pitääkö viestittely paikkansa. – Nej, nej, nej, Kanerva vastasi. Toimittajat ja yli viisi miljoonaa suomalaista ymmärsivät, että Kanerva kiisti lähettäneensä tekstiviestejä. (C3.)

Kanerva on iltapäivälehtien haastatteluissa harvasanainen ja välttelevä. Hänen mukaansa tekstiviesteillä ei ole vaikutusta hänen työhönsä eikä hän aio lähteä ”vatvomaan” asioiden yksityiskohtia.

Iltapäivälehtien uutisointi pyrkii herättämään kysymyksen Kanervan rehellisyydestä. Toimittaja kehystää itsensä samalle puolelle kansaa, kun hän kirjoittaa, että niin toimittajat kuin *kaikki* suomalaisetkin näkivät Kanervan valehtelevan, vaikka toimittaja ei tietenkään voi tietää, mitä suomalaiset ajattelevat. Toisella puolella on siis kansa ja toimittajat, jotka pyrkivät paljastamaan totuuden ja toisella puolella Kanerva, jonka selitys väärinymmärryksestä uutisessa kumotaan.

Kaukana on poliitikkoja ihannoiva journalismi, mutta toisaalta kaukana on myös neutraali, tasapuolinen uutisointi. Toimittajan kanta on, että Kanerva valehtelee ja uutinen on rakennettu tätä todistamaan. Siinä muun muassa haastatellaan YLE-FST:n toimittajaa, joka alkuperäisessä uutisessa sai Kanervalta tekstiviestejä koskevaan kysymykseensä vastauksen: nej, nej, nej. Toimittaja toteaa IS:lle, että Kanerva

ymmärsi kysymyksen eikä kyseessä voinut olla väärinkäsitys: ”Hän ymmärsi selvästi kysymyksen. Kyllä hän voi selitellä, mutta noin hän vastasi” (C3) FST:n toimittaja Kenneth Stambej kertoo uutisen kuvatekstissä.

Iltapäivälehdet kertovat jo tässä vaiheessa, että teoillaan Kanerva petti lupauksensa, mikä tekee Kanervan tilanteen entistä tukalammaksi. Kansanedustaja Kimmo Sasi paljastaa lehtien haastattelussa, että ulkoministeri lupasi hillitä tekstiviestittelyään edellisen kohun jälkeen (B9). Hän ei siis ole sanojensa mittainen mies, ja ministerin määritelmä ”rehelliseksi ja taitavaksi tunnettu” saa taas uuden kolauksen.

Matti Vanhanen ja Jyrki Katainen eivät kohun tässä vaiheessa suostu kommentoimaan tapausta, mutta kokoomuksen naisedustajat pitävät Kanervan käytöstä epäasiallisena ja toivovat Kanervalta lisää harkintaa. Kokoomuksen kansanedustaja Tuija Nurmi suorii Kanervaa myös siitä, että hänen käytöksensä vaikuttaa puolueenkin uskottavuuteen:

– Mikäli Kanerva on lähettänyt näitä viestejä, se ei ole ministerille hänen arvonsa mukaista--
Nurmen mielestä uusimmasta kohusta tulee olemaan häiritä ulkoministerin imagolle. –
Epäasiallinen käytös syö kaikkien uskottavuutta, olipa puolue mikä tahansa. (B9)

Mieskansanedustajista vain Kimmo Sasi kritisoi Kanervaa varovasti: Viestien lähettäminen ”ei ole täysin hyväksyttävää käytöstä”. Hänkin kuitenkin korostaa, että ”tärkeintähän on Kanervan työ”. (C3.)

5.2.2 Uusia syytöksiä

Kanerva-kohu saa uuden piirteen, kun julkisuuteen astuu nainen, joka esittää raskauttavia todisteita Kanervan luonteesta. Taiteilija Maija Tuurna kertoo niin HS:n kuin iltapäivälehtien haastattelussa Kanervan lupailleen, että voisi suhteillaan auttaa Tuurnaa myymään taulujaan. Samassa lehdessä IS marssittaa esiin myös nimettömän mallin, joka kertoo Kanervan lähettäneen hänelle viestejä vuonna 2007. Malli koki viestittelyn ahdistavana.

Tuurnan paljastukset ovat Virkkusen (2006a, 84) mainitsema sivupolku, joka ei varsinaisesti liity itse skandaalin ydinasiaan, mutta lisää Kanervan syntitaakkaa ja epäilyksiä tämän sopivuudesta ministeriksi.

HS:n ja IS:n haastattelussa taiteilija kertoo lisäksi, että Kanerva ”kävi käsiksi” ja yritti väkisin suudella (A14; C14):

Lähtiessään tapaamisen jälkeen asunnoltani hän kävi kimppuuni ja yritti väkisin suudella.-- Minulle tuli hänen käyttäytymisestään huijattu olo. Hän käytti asemaansa selvästi hyväkseen. Näytti siltä, että hän kuvittelee ihmisten suostuvan mihin tahansa, kun hän on siinä asemassa, missä hän on. (C14.)

Tuurna kertoo kestäneensä ahdistelua vain, jotta saisi tauluja myydyksi. HS:ssa muistutetaan, että Kanervan on väitetty ennenkin lupailleen töitä kaunottarille, joita hän on yrittänyt liehitellä. Vuonna 2005 hänen kerrottiin hankkineen mallien yhteystiedot tarjoamalla MM-kisoihin työkeikkoja. HS:n toimittaja näkee Kanervan työvihjailut erityisen raskauttavina ja aseman väärinkäytöksenä. Vaikkei vihjailuissa olisikaan juridista ongelmaa, on kyse kuitenkin moraalittomasta teosta:

Erityisen suurta harkintakyvyn puutetta osoittaa kuitenkin se, että muutaman kohukaunottaren mukaan Kanerva on vihjaillut vuosien varrella auttavansa näitä työasioissa. Oikeusoppineiden mukaan julkitulleissa vihjauksissa ei ole juridista ongelmaa--Jos asiaa punnitsee Kanervan poliittisen uskottavuuden tai moraalien kannalta, tilanne on hieman toinen. (A15.)

Myöhemmin taiteilija tosin muuttaa tarinaansa syyttäen mediaa liioittelusta. Hänen mukaansa Kanerva ei käynytäkään käsiksi. IS:lle nainen kertoo 17.3, ettei Kanerva luvannutkaan hankkia hänen taulujaan eduskuntaan. Taiteilija kertoo pelästyneensä tapauksen saamia liian suuria mittasuhteita ja lievensi siksi kertomustaan.

Taiteilijan oikaisu ei saa kuitenkaan HS:ssa yhtä paljon tilaa kuin hänen syytöksensä. Syytökset saivat tilaa kuuden palstan verran ja pienen kuvan kun taas taiteilijan oikaisu julkaistiin vain kahden palstan uutisena. Näinhän on usein asian laita, sillä tavallisesti oikaisuille uhrataan lehdissä vain muutama rivi.

Soppaan saadaan vielä lisää maustetta, kun taiteilija kertoo IS:ssa 18.3, että häntä on painostettu muuttamaan tarinaansa. Hän ei kuitenkaan suostu nimeämään painostajia. Hän paljastaa saaneensa uhkauksia ja aggressiivisia sähköposteja. Nyt hän edellisen

päivän IS:n haastattelusta poiketen kertoo Kanervan todella luvanneen käyttää suhteitaan hankkiakseen hänen taulujaan eduskuntaan. Taiteilija kuitenkin pehmentää, että monelle muullekin taiteilijalle lupailaan kaikenlaista, mikä ei sitten toteudukaan.

Taiteilija Tuurnan tapaus on paitsi esimerkki skandaaleihin liittyvistä sotkuista ja sivupoluista, myös tapa lisätä Kanervan syntikuormaa. Vaikka syytöksessä on vain sana sanaa vastaan, on se silti haitallinen Kanervan maineelle. Tuurnan ja Kanervan kohtaamiset tapahtuivat 10 vuotta tekstiviestikohua aikaisemmin vuosina 1998–1999. Miksi taiteilija tuli julkisuuteen vasta vuonna 2008? Mitä hän tarinallaan haluaa saavuttaa? Näitä kysymyksiä lehdissä ei esitetä, mutta sen sijaan Tuurnan kertomuksen kautta IS spekuloi, onko jossain vielä lisää naisia, jotka voisivat tehdä uusia paljastuksia Kanervasta. Samalla toimittaja vihjaisee, että Kanervalla voi olla pakkomielle naisiin:

Iken tekstiviestirumban kohteeksi joutuneita naisia putkahtelee julkisuuteen tätä nykyä lähes päivittäin. Kuinka paljon heitä oikein on? Onko tämä vain jäävuoren huippu? Kuinka vakava henkilökohtainen ongelma ulkoministerillämme on? Ja vaikuttaako se hänen työhönsä? (C19.)

5.2.3 Anteeksipyyntö tulee liian myöhään

Kanervan anteeksipyyntö perjantain vastaisena yönä 14.3. ei pääse lauantain etusivujen pääuutiseksi ja jää vähälle huomiolle varsinkin HS:ssa, joka ei käsittele suoranaisesti Kanervan anteeksipyyntöä, vaan sitä, että ministerit pyytävät harvoin virheitään anteeksi (A22).

Ilmeisesti anteeksipyyntö ei ole samanarvoinen uutinen skandaalissa kuin tekstiviestien myöntäminen tai ensimmäisen tekstiviestin julkaiseminen. Voi myös olla, että anteeksipyynnön aika, aamuyö, ja paikka, Bryssel EU-huippukokouksen jälkeen, vaikuttivat uutisointiin. Perjantaina aamuyöllä tehty anteeksipyyntö ehti vasta lauantain lehteen. HS:n toimittaja muistuttaa kolumnissaan, että ”anteeksipyynnön aikaan useimmat lehdet olivat jo kiinni ja kansalaiset sängyssään” (A56).

Anteeksipyyntö on kuitenkin uusi käänne kohussa, sillä ennen monisanaista anteeksipyyntöä Kanerva ei ole tekstiviestien myöntämisen jälkeen suostunut kommentoimaan kohua. 15. maaliskuuta skandaalin kaareissa näkyy myös piikki. Ensimmäistä kertaa juttujen määrä nousee yli kahdenkymmenen.

Iltapäivälehdet epäilevät myöhään tulleen anteeksipyynnön vilpittömyyttä: IL:n pääkirjoituksen mukaan Kanerva katui vasta kun oli pakko: ”Kun muu ei auttanut, myönnettiin totuus ja pyydettiin katuvaisesti anteeksi” (B25). Samaa toittotaa myös IS:n pääkirjoitus: ”Kanerva oli joutumassa niin ahtaalle, että omaa harkitsemattomuutta oli pakko pahoitella” (C22). Pääkirjoituksessa epäillään, että Kanerva odotti kohun laantuvan, mutta kun niin ei tapahtunut, hän pyysi anteeksi.

Pohdinta Kanervan katumuksen aitoudesta jatkuu molempien iltapäivälehtien uutisoinnissa. IS kysyy otsikossaan suoraan, mikä käänsi Kanervan pään. Toimittaja kuvailee, kuinka vielä muutamia tunteja ennen anteeksipyyntöä ulkoministeri syytti kohusta mediaa ja kieltäytyi sanomasta mitään. Katuessaan hän kuitenkin otti täyden vastuun tapahtumista, myönsi tehneensä virheitä ja lupasi parantaa tapansa.

Jutussa myös muistutetaan, kuinka huonosti Kanerva on toimistaan kertonut: ensin hän kielsi, sitten kielsi kieltäneensä:

Brysseliin EU-huippukokoukseen matkustanut Ilkka Kanerva koki täydellisen muodonmuutoksen muutamassa tunnissa--Mitä ihmettä on tapahtunut? Vain muutamaa tuntia aiemmin Kanervan suhtautuminen aiheeseen (tekstiviestikohuun) oli täysin erilainen--Koko edellisviikon ministeri on juossut pakoon mediaa ja kieltäytynyt kommentoimasta asiaa--Hän ei suostunut vastaamaan mihinkään kysymyksen millään tavalla. (C23.)

Iltalehden haastattelema puheviestinnän professori Pekka Isotalus sanoo anteeksipyynnön myös jääneen epäselväksi: mitä Kanerva oikeastaan pyytää anteeksi? Aitous asetetaan tässäkin kyseenalaiseksi. Professorin mukaan se, kuinka Kanerva laittaa käden sydämelleen sanoessaan olevansa avoin, virheitä tekevä ihminen, korostaa hänen rehellisyyttään. ”Mutta sen, oliko hän vilpiton, päättää jokainen itse”, professori kuitenkin jatkaa. (B26.)

Anteeksipyynnön uutisointi on malliesimerkki siitä, kuinka lehdet voivat omilla kommentaillaan ja taustoillaan viedä pohjan poliitikkojen sanoista. Vaikka itse

anteeksipyyntökin uutisoitiin, nousivat uutisten kärkiin kuitenkin muut asiat. HS kirjoitti poliitikkojen anteeksipyyntöjen harvinaisuudesta, IS keskittyi kuvailemaan Kanervan täydellistä takinkääntöä ja IL sitä kuinka Kanervalla ei ole enää varaa yhteenkään virheeseen. Iltapäivälehtien pääkirjoitukset sanoivat suoraan sen, mihin uutiset vain vihjasivat: Kanervan anteeksipyyntö tuomittiin vain epätoivoiseksi tempuksi, jolla kohu yritettiin pysäyttää, ei aidoksi katumukseksi.

Tässä vaiheessa myös Katainen painottaa, että kokoomuksessa otetaan Kanerva-kohu vakavasti eikä sitä vähätellä ”pojat on poikia” -asenteella (B29). Kataisella on kuitenkin Kanervaan edelleen ”täysi luottamus” (C24). Kokoomuksen Marja Tiura kuitenkin painottaa, että hänen tukensa Kanervalle on ehdollinen: tuki pysyy, jos mitään uutta ei enää paljastu. Kataisen kiristyneet äänenpainot voidaan nähdä taas kriisioppaiden vahingon rajoittamisena, jolla pyritään etäännyttämään kokoomusta ja kielteisen julkisuuden kohteeksi joutunutta Kanervaa, kuten Virkkusen tutkimassa ministeri Matti Auran skandaalissa (2006a, 109).

5.2.4 Eroa vaaditaan ensimmäisen kerran

IS:n toimittaja ottaa ensimmäisenä esille Kanervan eron jo kohun alkuvaiheessa 13.3, kun hän kysyy Kanervalta johdattelevasti: Milloin aiotte erota? Kanervan pyydettyä anteeksi 15.3. spekulointi erolla jatkuu. IL:n toimittaja pitää Kanervan asemaa epävarmana: ”Ilkka Kanerva ei ole korvaamaton mies edes kokoomuksessa. Ulkoministerin töitä on vaikea tehdä, jos yleinen arvostus ja luottamus puuttuvat.” (B27.) Saman viikonvaihteen IS:ssa kerrotaan, että useissa lehdissä on julkaistu UP-uutispalvelun artikkeli, jossa jo lueteltiin Kanervan seuraajaehdokkaita.

16.3. myös HS lisää kierroksia. Uutisessaan se tulkitsee Kataisen puheessa viimeisen varoituksen sävyn: ”Se, että on tehnyt työnsä hyvin, ei oikeuta käyttäytymään miten vain” (A26). Toisaalta Kataisen äänenpainot ovat muuttuneet kohun alkuvaiheesta, jolloin hän ei joko suostunut kommentoimaan tai tyytyi painottamaan Kanervan hoitaneen työnsä hyvin. Samassa uutisessa kerrotaan, ettei Kanervan erosta ole

keskusteltu. Silti Pertti Salolaista jo ehdotetaan seuraajaksi. ”Jos siis eroista olisi puhuttu virallisesti.” HS lisää.

Jännitystä luodaan sananvalinnoilla: Kanerva kuilun partaalla, julistaa viikonvaihteen 15.–16.3 IL:n etusivu. IS kuvailee 17.3. Kanervan olevan heikoilla jäillä: yksikin uusi kohu-uutinen ja Kanerva on mennyt miestä. Toimittajan ”Kylmä rinki” - kommentissa uskotaan, että vaikka kokoomus vielä ”huojuen” seisoo Kanervan takana, ”tekstailevan ulkoministerin uskottavuus on jo mennyt kansan silmissä”. Kanervan poliittinen luottamus ei kestä enää yhtäkään hairahdusta, ei edes valkoista valetta. Kirjoittajan mukaan kokoomuksessa odotetaan lähiviikkojen lehtiä ”pelonsekaisin tuntein”:

Jos *Hymy*-lehti julkaisee yksityiskohtia tekstiviesteistä, Kanerva ei saa jäädä kiinni valheesta. Jos Kanerva on seipitellyt tekstareista puoluetovereilleen ja lehdille, Kanerva putoaa rivikansanedustajaksi kuin b-tyttöjen keihäs. (C32.)

Sama levottoman ilmapiirin lietsominen jatkuu myös IL:n seuraavan päivän 18.3. kolumnissa. Kirjoittajan mukaan olisi parempi vaihtaa ministeriä kuin elää jatkuvassa uusien paljastuksien pelossa.

Kokoomuksen kansanedustaja Tuija Nurmi vaatii 18.3. Kanervan eroa sillä perusteella, että Kanerva on ”menettänyt poliittisen uskottavuutensa” ja että ”hänen käytöksensä ei yksinkertaisesti ole ministerin arvon mukaista” (A31). Tässä kohtaa skandaalin kaareissa on myös pieni piikki, kun juttujen määrä kohoaa kolmanneksi korkeimmalle tasolle tähän asti (kuvio 1). Ilta-Sanomat lietsoo salaliittoteorioita kertoessaan, että Nurmi ei Ylelle tekemänsä erovaatimuksen jälkeen halukaan puhua Kanervan eroista kokoomuksen ryhmän pyynnöstä. ”Hiljensikö johto Nurmen?” Ilta-Sanomat kysyy jutussaan (C36).

Kanervan ero tulee esille jo ennen kuin kukaan auktoriteetti sitä ehtii ehdottaa. Eroa ei suoraan vaadita, mutta sen mahdollisuudesta vihjaillaan suoraan ja rivien välissä heti Kanervan myönnettyä lähettäneensä viestit. Esimerkiksi imago tutkija Erkki Karvonen painottaa sitä, että poliitikolla ei ole varaa toistaa virheitään: ”Kansa antaa mielellään poliitikkojen virheet anteeksi, mutta antaako sitä, ettei virheistä opita?” (A3).

5.2.5 Mikä onkaan viestien sisältö?

Uusi ”mikä on totuus” -kysymys saadaan, kun kokoomuksen eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Marja Tiura kertoo Kanervan vakuuttaneen, etteivät tekstiviestit Tukiaiselle sisällä ”alapään asioita”. Tiura sanoo, että Kanervalla on hänen tukensa nyt, mutta tilanne arvioidaan uudestaan, jos Kanerva valehtelee (C45). Tästä media saa uuden kimmokkeen jatkaa kohua: tekstiviestien sisältö on merkittävä, sillä jos Kanerva valehtelee, hänen uransa on todennäköisesti ohi.

Mielenkiintoista on, että viestejä kuvattiin jo aivan kohun alkumetreilla. Jo ensimmäisessä kohua käsittelevässä uutisessa sanottiin Kanervan kyselleen Tukiaisen alusvaatteista (B1). Viestien sisältöä valotettiin myös 11.3. Tukiainen luonnehtii IL:ssä viestejä näin: ”viattomia, flirttailuvia viestejä” (B7) ja lähes samoin sanoin saman päivän IS:ssa: ”ehdottelevia ja flirttailuvia” sekä että ne lähetettiin ”pilke silmäkulmassa. Ei ollut suoraa ehdottelua” (C4).

14.3. IS uutisoi Kanervan antaneen Seiskalle haastattelun, jossa hän väittää viestien koskeneen työasioita. Jo silloin Tukiainen kiistää Kanervan väitteet. Tukiaisen mukaan viesteissä oli selkeää vihjailua ja flirttailua. Tuolloin Kanervan mahdollisesta valehtelusta ei kuitenkaan noussut suurta kohua. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että viestien sisältö ei vielä kohun alkuvaiheessa ollut kynnyskysymys Kanervan jatkoa ajatellen.

Tiuran ”ei alapään asioita” kommentin jälkeen arvailu viestien sisällöstä kiihtyy varsinkin Ilta-Sanomissa, joka jatkaa jo seuraavassa numerossa pohdintaansa viestien sisällöstä ja Kanervan mahdollisesta valheesta. Jutussa toistetaan jo edellisenä päivänä uutisoitu väite, että ”IS:n varman tiedon mukaan monet viesteistä ovat --- hyvin intiimejä ja sisältävät suoraa seksuaalisia vihjauksia.” (C47.)

Uutisessa muistutetaan, että Kanerva on julkisuudessa ja eduskuntaryhmänsä johdolle väittänyt viestien koskevan vain työasioita. Tämän kokoomuksen toinen varapuheenjohtaja Ben Zyskowicz kuitenkin uutisessa kumoo: ”Kyseessä saattaa olla lukihäiriö, eli sanassa lienee yksi t-kirjain liikaa.” Hän ei kuitenkaan halua

kommentoida asiaa enempää niin kuin ei Kanervakaan. Nimettömänä pysyttelevät kokoomuslaiset uskovat kuitenkin Kanervan menettävän paikkansa, jos hän jää kiinni valheesta.

Viestien sisältöön liittyvä kädenvääntö on esimerkki skandaaleihin liittyvistä sotkuista. Näin käy, kun skandaaliin liittyvissä lausunnoissa on epäselvyyksiä tai niiden tulkinnoissa erimielisyyksiä. Virkkusen tutkimuksessa (2006a, 102) vain lyhyeksi jääneessä Lindénin tapauksessa ei ollut sotkuja. Kun Tiura kertoi lehdistölle oman kantansa viestien sisällöstä ja kokoomuksen miehet kiistivät Tiuran näkemyksen asiasta, on sekaannus valmis.

Tiedotusvälineet saivat tästä hyvän syyn vaatia muutoin kirjesalaisuuden piiriin kuuluvien tekstiviestien julkaisua. Samalla Kanervan kohtalo liitetään Hymyn päätökseen julkaista tekstiviestit. Näin molemmat iltapäivälehdet nostavat Kanervan kohtalonkysymykseksi viestien sisällön. Samana päivänä eli 22.–24.3. IL:n Meilin päässä -osiossa, jossa päätoimittajat vastaavat lukijoiden kirjeisiin, toimittaja uskoo Kanervan uran jatkon olevan Hymy-lehden päätoimittajan käsissä (B50), vaikka päätös ulkoministerin jatkosta kuuluu kokoomuksen johdolle, ei medialle.

5.2.6 Paine kasvaa

Juttujen määrä pysyy alhaisena pääsiäisen tienoilla 19.–27.3. ajankohdan vuoksi (kuvio 1). Toimitukset pyörivät pienemmällä väkimäärällä ja niin yleisö kuin poliitikotkin hiljentyvät pääsiäisen viettoon.

Erospekulointi saa vauhtia, kun Kanervan tekstiviestien julkaisupäivä lähestyy. HS:ssa 27.3. julkaistun, vain kahden palstan uutisen sanavalinnat korostavat jännitystä: huhujen mukaan kokoomuslaiset olisivat ”varpaillaan” tapauksen vuoksi. Jännitys on erityisen suuri, sillä samana päivänä Hymyn päätoimittaja ilmoittaa tekevänsä päätöksen viestien julkaisemisesta. Myös tekstiviestien yhteiskunnallista merkitystä korostetaan uutisessa ja luodaan näin odottava tunnelma. (A43.)

Seuraavana päivänä 28.3. tekstiviestikohu nousee HS:n premin ykkösaiheeksi otsikolla ”Kokoomus miettii Kanervalle seuraajaa”. Uutisoinnin määrän kasvun selittää se, että Hymy on viimein päättänyt julkaista osan Kanervan Tukiaineille lähettämistä tekstiviesteistä. (A46.)

Sisäsivun uutisessa kerrotaan lisäksi kasvavasta paineesta, joka pakottaa kokoomuksen miettimään uutta ulkoministeriä. Vaihtoehtoja ulkoministeriksi mainitaan myös nimeltä. Kokoomuksen ryhmänjohtaja Pekka Ravi ei enää anna Kanervalle täyttä luottamusta, vaan sanoo epämääräisesti, että Kanervalla on ryhmän tuki ”tämän hetkisten tietojen valossa”. (A46.) Eero Heinäluoma, joka ei aikaisemmin kohua juuri kommentoinut, vaatii 30.3. kokoomusta päättämään pian Kanervan kohtalosta ja sanomaan suoraan, nauttiiko hän luottamusta vai ei (A50).

Iltapäivälehdet aloittavat myllytyksen 28.3, jolloin kohua käsitellään useamman aukeaman verran. IL poimii viesteistä etusivulleen samat asiat, jotka se mainitsi jo ensimmäisessä asiaa käsittelevässä uutisessaan 8.3: Ulkoministeri ”kyseli Tukiaineiden alusvaatteista ja ehdotti illallista”. IL:n otsikko muistuttaa IS:n ensimmäistä otsikkoa: IS kysyi jo 8.3: Kuka puhuu totta? Nyt kysymys on IL:ssä muuttunut muotoon: Valehtelee joku? Jännitys tiivistyy, sillä jutussa haastateltu tutkija arvelee Kanervan kohtalon olevan ”sillä selvä”, jos viestit sisältävät ”alapään juttuja” (B59).

Samaa mieltä ovat IS:n haastattelemat kokoomuslaiset ja kokoomuksen sisäpiiriläiset. He pitävät uutisen mukaan selvänä, että Kanerva joutuu eroamaan, jos on valehdellut viestien sisällöstä. Myös HS:ssa Hymyn viestit saavat suuren painoarvon.

Virallisesti ulkoministerin seuraajista ei keskustella ”ennen kuin Hymy-lehden hallussa olevat tekstiviestit julkistetaan” (A46). Näin Hymy saa hyvän, eettisen syyn julkaista tekstiviestit, ”että totuus tulisi julki” kuten Hymyn päätoimittaja Esko Tulusto sanoo HS:n uutisessa (A45). Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Pekka Hyvärinen puolustaa tekstiviestien julkaisua niiden yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi:

Niiden perusteella voidaan päätellä, onko ulkoministeri puhunut totta. Ja toisaalta se, että niiden ympärillä liikkuu kaikenlaista tietoa ja huhuja. Jos niitä ei julkaista, huhut jatkuvat. (A45.)

Tulusto ja Hyvärinen kuitenkin unohtavat, että Hymy itse käynnisti skandaalin ja panttasi tekstiviestejä niin kauan, että huhut ehtivät lähteä liikkeelle. Tästä muistuttaa Viestintäoikeuden tutkija Päivi Tiilikka, jonka mukaan kohun päättäminen ei ole hyvä perustelu tekstiviestien julkaisemiselle: ”Jokainen toimittajahan voisi ensin synnyttää kohun ja sitten laannuttaa sen samaan tapaan.” (A45.)

5.2.7 “Riiputko jo ristillä, Ilkka Kanerva?”

Kanervan toiminnassa tapahtuu käänne 29.3, kun Kanerva jälleen pitkän hiljaiselonsa jälkeen päättää puhua tekstiviesteistä. Hän turvautuu vähättelyyn, mitätöintiin ja vältteleviin lausuntoihin kohusta puhuessaan. Hän kiertelee ja kaartee: ”Sen nyt kai jokainen saattoi lukea, että se ei ollut mikään viesti, joka ei olisi ollut vastaus johonkin minulle aiemmin esitettyyn” ja vähättelee: ”En niitä pyhäkoulussa esittäisi, mutta eivät ne ihan tavattomia ole” (A48; C55). Kanerva kieltäytyy viimeiseen saakka eroamasta itse ”periaatteellisista” syistä. Hän vetoaa erityisesti kansan tukeen.

Tässä kohtaa skandaalin kaarella on piikki, kun juttujen määrä kohoaa toistaiseksi korkeimmalle tasolle. Tämä johtuu paitsi Kanervan avautumisesta, myös siitä, että samana päivänä IS julkaisee ensimmäisenä Kanervan viestin Tukiäiselle perustellen julkaisua välttämättömänä, ”jotta kansalaiset tietävät mistä puhuvat” (C56). Viestien julkaisua perustellaan siis kansalaisten edulla, ei esimerkiksi lehtien kilpailutilanteella ja irtonumeroiden myynnillä, mikä todennäköisesti vaikuttaa myös päätökseen.

Hymyn ilmoitettua julkaisevansa viestit muille viestimille tuli kiire. Viestit olisivat vanha uutinen siinä vaiheessa, kun ne ilmestyisivät Hymyn sivuille. Kanervan tekstiviesti julkaistaan seuraavana päivänä myös HS:ssa. Sanavalinnoilla pyritään luomaan jännitystä: ”Julkitullut viesti ei vielä vienyt tukea Kanervalta” (A49) [huom. kurssiivi kirjoittajan].

31.3. Kanervan eroa vaativat äänet kovenevat: IL julkaisee verkkokyselynsä tuloksen, jonka mukaan yli puolet vastaajista haluaisi Kanervan eroavan. Tässäkin tapauksessa eroa vaativien kyllä-äännet saavat vain niukan enemmistön, noin 56 prosenttia (B79). IS puolestaan vaatii pääkirjoituksessaan, että Kanervan kohtalo on ratkaistava pian: ”ehdollinen, katsotaan nyt luottamus ei voi olla loputonta” (C62).

Silmukka kiristyy Kanervan ympärillä, minkä voi huomata Tällä viikolla -palstan otsikoinnista 31.3. ”Riiputko jo ristillä, Ilkka Kanerva?”. Siinä kerrotaan Hymyn julkaisevan osan viesteistä lähipäivinä. Otsikko viittaa kirjailija Timo K. Mukkaa kovasanaisesti arvostelevaan Hymy-lehdessä vuonna 1973 julkaistuun artikkeliin ”Riiput jo ristillä Timo K. Mukka” (Helsingin Sanomat 2004). Samana päivänä uutisoidaan, että uupunut Kanerva jätti väliin ulkopoliittisen konferenssin Tallinnassa erityisavustajansa ja Kataisen pyynnöstä (A57). Kanervan kohtalo alkaa näyttää selvältä ja tragediasta puuttuu enää viimeinen kuolettava isku.

5.3. Klimaksi: Historiallinen ero

HS ja IL julkaisevat 1.4. muutaman Kanervan lähettämistä tekstiviesteistä, joiden seksuaalisesta luonteesta ei voi erehtyä. Iltalehti veikkaa uutisessaan Kanervan poliittisen uran ja uskottavuuden olevan nyt jo ”vakavasti” katkolla (B82). Kommentissaan Iltalehden toimittaja uskoo pelon näkyvän jo Kanervan olemuksesta: hän on vakava, huonoryhtinen ja hajamielinen (B83).

HS:n uutisessa haastateltu Kanerva on edelleen luottavainen ja vakuuttaa, ettei aio erota. Hän muistuttaa tunteisiin vetoavasti, että myös hänellä on sydän ja korostaa, että hänellä on kansan tuki ja että työnsä hän on hoitanut hyvin. Uutiskielen neutraaliuteen saadaan tunnetta juuri Kanervan sitaattien kautta: ”Täällä jokaisella meillä on sydän” (A60). ”Luulen, että jokainen ihminen sydämessään osaa tehdä aika lailla oikeat johtopäätökset” Kanerva anoo käsi sydämellä (B84).

Seuraavana päivänä tarina saavuttaa huippunsa: kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen ilmoittaa erottaneensa Kanervan. Uutisessa kuvataan, kuinka herkässä

mielentilassa Katainen on. Hän joutuu pidättelemään kyynelitään kertoessaan asiasta. Hän perustelee ratkaisuaan luottamusvajeella: jokainen uusi paljastus voisi horjuttaa Kanervan asemaa, mikä vaikeuttaisi liikaa hänen työtään ulkoministerinä.

Julkaistuilla viesteillä ei Kataisen mukaan ollut vaikutusta erottamiseen, vaan päätös kypsyi jo muutamia päiviä ennen Hymy-lehden ilmestymistä. Tällä tavoin Katainen pyrkii ottamaan ohjat omiin käsiinsä ja hiljentämään arvostelua siitä, että hän toimisi median talutusnuorassa. Uutinen nousee luonnollisesti kaikkien tutkittavien lehtien etusivuille pääuutiseksi. Skandaalin kaari saavuttaa kliimaksissa huippunsa. Kanervan ero oli odotettu, mikä näkyy paitsi erospekuloinnin runsaudessa, myös juttujen määrässä. Muutamaa päivää ennen eroa juttujen määrä pysyy korkealla tasolla. (kuvio 1.)

Katainen kritisoi viestimien toimintaa, jota hän kutsuu "sydämättömäksi" (A64). Hänen mielestään Kanervaa ei aina käsitelty ihmisenä:

Tämä oli äärettömän vaikea ratkaisu. Ensisijassa siksi, että kysymys on ihmisestä. Olen huomannut, että ihan kaikille tämän kohun aikana tämä argumentti ei ole ollut keskeinen--me annamme kaiken inhimillisen tuen Ikelle ihmisenä, mutta tämä päätös oli välttämätöntä tehdä. (C80.)

Kokoomuksen puheenjohtaja myöntää kuitenkin, ettei Kanerva itsekään ollut syytön erottamiseensa. Kanerva oli rikkonut lupauksensa, ettei yksityiselämällään aiheuttaisi kiusallisia tilanteita ja olisi myös voinut hoitaa tapauksen paremmin olemalla avoimempi.

Iltapäivälehdissä Kataisen tunteista otetaan kaikki irti, kun erotettua ulkoministeriä ei tavoitettu ja hänen lähipiirinsäkin on lähes täysin hiljaa. IL kertoo Kataisen ottaneen hyvän ystävänsä erottamisen raskaasti. Kuvassa Katainen on puhjennut kyyneliin (B91). IS:ssa Kataisen liikuttumista kuvattiin neljän suuren kuvan avulla. IS on saanut puheviestinnän lehtorin Jukka-Pekka Puron kommentoimaan Kataisen puhetta. Asiantuntijan mukaan Katainen antoi tietoisesti äänensä sortua puheen siinä vaiheessa, kun kokoomuksen nokkamies pohti viimeisen mahdollisuuden antamista Kanervalle. Asiantuntijan mukaan hän salli itselleen tunteikkuuden. (C80.)

Tunteita pyritään hyödyntämään myös toisten ihmisten kommenteissa. Marja Tiura kuvaa päätöstä erottamisesta raskaaksi: ”Surullisinta on se, että Kanerva on ollut erittäin hyvä ulkoministeri” (B101). IS:n mukaan kokoomusnaiset olivat helpottuneita Kanervan lähdöstä.

Matti Vanhanen taas kertoo olevansa erittäin murheellinen erosta ja pitää yksityisyyslinjansa loppuun saakka. Ministereilläkin on Vanhasen mukaan vapaa-aikansa eikä kohu haitannut Kanervan työtä. Myös Tukiainen esiintyy molempien iltapäivälehtien haastattelussa järkyttyneenä: ”Olen kauhuissani. Siis todella kauhuissani, ihan tosissaan. Tämä on sokki” (C90).

Iltapäivälehdet uskovat erottamisilmoituksen ajoituksen olevan harkittu. Vain reilu pari tuntia Hymy-lehden Kanervan tekstiviestejä sisältävän numeron ilmestyttyä Katainen ilmoittaa Kanervan erottamisesta ja Alexander Stubbin valinnasta uudeksi ulkoministeriksi. ”Ovela ajoitus. Enää ei mässäillä viesteillä.” kirjoittaa Iltalehden toimittaja (B92).

5.4 Laskeva jakso: ”Media ei lähettänyt tekstareita”

Kliimaksin jälkeen uutisointi tekstiviestikohusta vähenee rajusti ja alkaa pohdinta skandaalin merkityksestä. Pohdinnassa korostuu erityisesti median kasvanut rooli vastaavissa tilanteissa.

HS:ssa kohun jälkipyykki alkaa samana päivänä kun erottamisesta uutisoidaan. HS:n päätoimittaja Reetta Meriläinen puolustautuu median kohu-uutisoinnin kritisointia vastaan vetoamalla median tehtävään tarkkailla vallanpitäjiä. ”Mediahan piti tätä asiaa julkisuudessa niin kuin median tehtävään kuuluu. Mutta media ei lähettänyt tekstareita, ne lähetti ulkoministeri ihan itse” Meriläinen sanoo viitaten siihen, että vastuu kohusta lepää Kanervan harteilla.

Entinen ulkoministeri, sd:n kansanedustaja Erkki Tuomioja kritisoi mediaa: ”Vähempikin revittely ja mässäily olisi riittänyt”. Meriläinenkin tunnustaa, että ”menettelytavoissa” oli ”ehkä ylilyöntejä”. (A66.)

Tutkijat antavat jutussa medialle synninpäästön: Valtio-opin dosentti Kimmo Grönlundin mukaan median syyttäminen on lapsellista. Hänen mukaansa toimittajat tekivät juuri mitä pitääkin: tarkastelivat valtaapitäviä kriittisesti. Toinen mediatutkija Erkki Karvonen on samaa mieltä:

Yhä pienemmät asiat saatetaan noteerata hyvin isosti. Mutta kun kyse on ylimpään valtionjohtoon kuuluvasta henkilöstä, niin tärkeys ja kiinnostavuus lyövät kättä. Silloin asia on laillista riistaa mille tahansa medialle. (A66.)

Median roolia pohditaan myös IS:n pääkirjoituksessa 3.4. Katainenkin mainitsi erottamisesta kertoessaan mediakohun paisuneen yli järkevien mittojen, mutta IS ei näe median toiminnassa lainkaan moitittavaa: ”Jos media kertoo epäkohdasta, kertoja ei ole epäkohta” (C94).

Media pyrkii siis häivyttämään oman vastuunsa skandaalissa korostamalla koko ajan, että Kanerva lähetti tekstiviestit itse. Toisaalta kuitenkin tiedotusvälineet päättivät, että ulkoministerin viestittely eroottiselle tanssijalle oli monien etusivujen ja satojen uutisten arvoinen, yhteiskunnallisesti merkittävä asia. HS:n toimittajan kommentissa kirjoittaja myöntää, että uutiskilpailu pakottaa laatumedian yhä aggressiivisemmaksi skandaalilehtien perässä juoksijaksi. Toisaalta Kanerva on itse syyllinen kohtaloonsa: kohu oli ”kiusallinen esimerkki poliitikon huonosta itsekurista ja julkisuuden hallinnasta” (A77).

HS:n uutisessa uskotaan, että poliitikkojen yksityiselämän seuraaminen kertoo politiikan murroksesta. Valtio-opin professori Ilkka Ruostetsaari näkee kohun merkinä poliittisen kontrollin vahvistumisesta ja siitä, että ”hyvä veli” -verkosto on rapautunut. Poliittisen murroksen edistäjinä näyttäisivät professorin mukaan olevan naiset: ”Kokoomuksenkin naiset esittivät kritiikkiä aktiivisesti.” Tässäkin korostuu skandaalin tulkitseminen tasa-arvoasiaksi ja sukupuolten väliseksi kamppailuksi, jossa ”hyvä veli” - verkoston miespoliitikot jäivät häviölle.

Uutisessa haastatellut miespoliitikot puolestaan eivät näe politiikan murrosta. Keskustan puoluesihteerinä Jarmo Korhonen epäilee, ettei media kohtele poliitikkoja tasapuolisesti, mutta ei selvennä mitä hän väitteellään tarkoittaa. Hän myös uskoo mediassa olevan kaupallisia vaikuttimia ja perää arvokeskustelua median toiminnasta. Sdp:n puheenjohtaja Eero Heinäluoma kokee kohun vain vahvistavan olemassa olevaa periaatetta poliitikkojen käyttäytymisestä yksityiselämässään. (A75.)

Viimeisen sanan tekstiviestiskandaalissa pääsee sanomaan presidentti Tarja Halonen, joka ei kommentoinut kohua lainkaan ennen eroilmoitusta. Halosen mukaan Kanervan ero on merkki uusista ajoista, joihin ihmisten on mukauduttava. Poliitikon täytyy Halosen mukaan käyttäytyä paremmin kuin tavallisten ihmisten. Myös Halonen tulkitsee skandaalia tasa-arvon kautta. Hänen mielestään kohussa myönteistä on sukupuolten tasa-arvo ja säällisen käytöksen korostuminen.

5.5 Helsingin Sanomat käynnistää Audi-kohun

Audin myyntijohtajan Esko Kiesin eroamiseen johtanut tapahtumasarja kesti vain muutaman päivän ajan ja erosi monella tavalla Ilkka Kanervan tekstiviestikohusta. Kanerva-kohussa oli kyseessä Thompsonin (2000) määrittelemä klassinen skandaali. Paheksuntaa herättävää tekoa yritettiin peitellä, päähenkilö käyttäytyi salailevasti ja media etsi ja julkaisi kiivaasti uusia paljastuksia ja käänteitä. Myös imago- ja mainekysymys oli selvemmin pääosassa Kiesin kuin Kanervan kohussa.

Kiesin skandaalissa on kyse Ekströmin ja Johanssonin (2008) Thompsonin skandaalikategoriaan tekemästä lisäyksestä, puheskandaalista. Kiesi ei Kanervan tavoin pyrkinyt salaamaan rikkomustaan, vaan hänen rikkomuksensa oli hyvinkin julkinen, haastattelu Annan tosin pienelle piirille tarkoitettussa erikoisjulkaisussa. Kiesi teki myös johtopäätöksensä hyvin nopeasti ja erosi ennen kuin media ehti kirjoittelussaan sivupoluille.

Skandaali sai alkunsa Helsingin Sanomista, joka uutisoi Kiesin haastattelusta Annan media- ja markkinointiväelle tarkoitetussa lehdessä. HS:n jutun mukaan Kiesi oli verrannut naisia autoon:

Autoista ja naisista on helppo puhua, koska ”auton kaikki käyttöominaisuudet löytyvät naisesta”-- Auton ulkonäkö viimeistellään jousituksilla ja pyörillä--naisen nilkat ja kengät ovat minulle tärkeitä, ja nainen menettää usein muotonsa, jos hänellä on alle seitsemän senttimetrin korot. (D1.)

Kiesi oli kertonut haastattelussa katsovansa naista samassa järjestyksessä kuin autoa, alhaalta ylöspäin. Audin myyntijohtaja kertoi myös tarvitsevänsä ”naista yhä enemmän sellaisiin asioihin, joihin nainen on tarkoitettu: pitämään miestä hyvänä ja olemaan haluttava”. Kiesi myös arvostaa sitä, että nainen silittää hänen paitansa. Eleessä on Kiesin mukaan symboliikkaa: ”jos nainen kieltäytyy silittämästä tai siivoamasta, voi karrikoidusti sanoa, että suhde vetelee viimeisiään.” Uutisessa kerrottiin lisäksi Kiesin määritelmä naisen sopivaksi iäksi, joka on hänen mukaansa kerrottu Naisen oppaassa vuodelta 1948: miehen ikä jaettuna kahdella plus seitsemän.

Yksi suurinta suuttumusta herättäneistä lausunnoista koski naisten johtamiskykyä. Kiesin mukaan naiset pärjäävät tunne-elämänsä vuoksi johtajina usein huomattavasti enemmän kuin miehet: tunne menee naisilla usein järjen edelle. Miehet taas pystyvät hallitsemaan suuria kokonaisuuksia.

HS:n kuuden palstan uutinen koostuu lähes yksinomaan lainauksista Kiesin haastattelusta. Jutussa ei perustella, miksi kyseessä on taloussivuille päätynyt uutinen eikä Kiesin lainauksia kommentoida. Jotakin uutisarvoista toimittaja on kuitenkin Kiesin sanoissa nähnyt, sillä muutoin koko uutista ei olisi julkaistu. Juuri HS:n toimittajan poimimat sitaatit Kiesin haastattelusta aiheuttivat suurinta närkästystä, joten toimittaja on todennäköisesti arvannut, että uutinen saa huomiota.

5.5.1 Keskustelu kuumenee netissä

Iltapäivälehdet tarttuvat heti seuraavana päivänä aiheeseen, IL räväkästi etusivunsa pääuutisena: ”Huippujohtaja häpäisi naiset”. IS puolestaan kunnostautuu kirjoittamalla kohusta kaksi aukeamaa. Lehtien jutuissa kerrataan Kiesin suuttumusta herättäneet lausahdukset, jotka jo HS uutisoi, ja IS on jopa poiminut Annan haastattelusta muutamia uusia kommentteja, joissa Kiesi muun muassa tuomitsee naisen lihavuuden ja huomauttaa, että nainen tarvitsee miestä teknisiin ja fyysisiin askareisiin.

Kiesin esimies, VV-Auton toimitusjohtaja Pekka Lahti on jo heti HS:n uutisen ilmestyttyä ehtinyt pahoittelemaan alaisensa sanoja. Jokaisen lehden uutisessa Lahti korostaa asian olevan vakava ja painottaa, etteivät Kiesin mielipiteet edusta yhtiön arvoja ja johtamismalleja: ”tasa-arvo ja syrjimättömyys ovat VV-Auton keskeisiä periaatteita” Lahti toteaa (D2). VV-Autossa suhtaudutaan vakavasti ”naisia esineellistäviin möläytyksiin”, kirjoittaa IL (G1).

Lahden toiminta kertoo, että VV-Auton toimitusjohtaja on lukenut kriisiviestintäoppaansa tarkasti. Pahoittelemalla alaisensa käytöstä ja esiintymällä julkisuudessa nöyrästi ja anteeksipyytävästi voi suojata yhtiönsä imagoa pahimmilta kolhuilta. Juuri päinvastaisella asenteella Coca Cola sai pahoja vaurioita imagoonsa (katso luku 3).

HS nostaa esiin Annan roolin Kiesi-kohussa. HS:n mukaan naiset ovat loukkaantuneet paitsi Kiesin ”vähättelevistä näkemyksistä, mutta myös Annan roolista asiasta”. Annan päätoimittaja Emma Koivula toteaa uutisessa, että Kiesin mielipiteet ovat hänen omiaan, eivät lehden, ja että erikoisnumeron oli tarkoitus olla pienen piirin ”hauska juttu”. IS:n haastattelussa Koivula puolestaan toteaa, että Anna nosti keskustelunaiheen ja uskoo, että ”fiksi lukija ymmärtää eron haastatellun mielipiteellä ja lehden linjalla” (F1).

IL:n haastattelemat naiskansanedustajat tyytyvät naureskelemaan Kiesin kommentteille: ”Kyllä tuon miehen joku nainen kouluttaa vielä” toteaa sdp:n

kansanedustaja Maria Guzenina-Richardson, jonka mukaan Kiesin mielipiteet ovat kapakkatyylyisiä kärjistyksiä. ”Kyllähän tässä tällainen esineellistävä, ihmistä hyötykäyttävä asenne on” pohtii puolestaan kristillisdemokraattien puheenjohtaja Päivi Räsänen. (G1.) IS on saanut tiukan kommentin tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkiselältä, joka tuomitsee Kiesin kommentit: ”--painetussa sanassa nämä ovat hyvin stereotyyppisiä, loukkaavia ja monessa suhteessa halventavia.” Varsinkin Kiesin mielipiteet naisjohtajista saavat tasa-arvovaltuutetun ymmälleen. (F3.)

HS ja IS ovat koonneet juttujensa yhteyteen myös kommentteja omilta keskustelupalstoiltaan Internetistä. HS:n poimimat kommentit kuvaavat hyvin kokuun liitettyjä argumentteja. Yksi paheksuu sitä, että Kiesi laittaa miehet edelle johtajina: ”--(se) oli 1800-lukulaista ajattelua ja sellaista joka on esimiesasemassa olevalta henkilöltä todella huolestuttavaa.” Toinen lukija muistuttaa, että johtajat edustavat myös vapaa-ajallaan työnantajaansa ja kolmas toteaa, että Kiesi sanoi vain sen ”mitä enemmistö auto- ja muitten teknisten alojen miehistä ajattelee”. (D2.)

IS:n poiminnoissa korostuu raivo: monet sanovat, etteivät enää tämän jälkeen osta Audia. ”Juttu on loukkaava ja miehen sanomisesta tasa-arvolain vastaisia. ”Irtisanominen ja heti”, vaatii puolestaan nimimerkki Audi on out. (F2.)

Aamulehti (AL) kuittaa Kiesi-kohun kahden palstan STT:n uutisella, Kotimaan-sivunsa alanurkassa. Uutisessa ei ole sitaatteja lainkaan ja kärki on kommenttien kuumentamassa nettikeskustelussa. AL:n linja tuntuu selvältä: juttua ei voi täysin sivuuttaa, mutta lehti ei myöskään halua omalta osaltaan laajentaa kohua: juttu on sävyiltään hyvin neutraali ja sijoitus sellainen, että lehteä selaileva ohittaa sen helposti.

5.5.2 Kiesin kaksi puolta

Vaikka Kiesi-kohu ei enää IL:ssä yllä etusivun näyttävimmäksi otsikoksi, on kohulle uhrattu siinä kolme sivua ja IS:ssa jälleen kaksi aukeamaa. HS on lähtenyt kirjoittelussaan mielenkiintoiseen suuntaan. Taloussivujensa jutussa se palaa

”alkuperäislähteille” eli Kiesin mainitsemaan ”Jokaisen naisen kirjaan” vuodelta 1945.

Jutun tarkoituksena vaikuttaa olevan alleviivata kuinka vanhoillisesta teoksesta on kyse ja täten kuinka vanhoillisia Kiesin asenteet ovat: kirjan asiantuntija, lääketieteen lisensiaatti Paavo Vara katsoo, että äitiys on naisen ”luonnollinen kutsumus” ja on huolissaan siitä, kuinka naisten työssäkäynti vaikuttaa naisen luonnolliseen tehtävään eli lasten saantiin. (D3.)

HS:n toimittaja painottaa uutisanalyysissään brändi-kysymystä. Kiesin kommentit voivat vahingoittaa Audin brändiä, mutta vieläkin enemmän Annan mainetta ”modernien, koulutettujen ja ostovoimaisten” naisten lehtenä. Samalla tavalla kuin Audin myyntijohtajan kommentit samaistuvat itse merkkiin ja yritykseen, myös erikoislehden haastateltavan mielipiteet herättävät toimittajan mukaan kysymyksen, edustavatko Kiesin näkemykset myös lehden toimituksen ja markkinointipuolen ajatuksia. (D4.)

Myös muissa lehdissä pohditaan kohun vaikutusta Audin maineeseen:

”Lausunnoillaan Kiesi on saattanut aiheuttaa vahinkoa myös Audin liiketoiminnalle” (G1), VV-Auton toimitusjohtaja Pekka Lahti ei ”osaa sanoa, kuinka paljon se (Anna-lehden artikkeli) vahingoittaa Audin kuvaa. – Ei se ainakaan positiivinen asia ole.” (F1). Uutisoinnissa painottuu vahvasti käsitys siitä, että Kiesin lausunnoilla on vaikutusta Audin imagoon ja liiketoimintaan. IS:n toimittaja lähtee selvittämään, näkyykö kohu konkreettisesti myös autojen myynnissä. ”Näyttää näkyvän, vastasi [Herttoniemen Audi Center myymälän johtaja Harri] Buddas viitaten myymälän ovelle päin. – Ei tästä ainakaan hyötyä ole.” (F2).

Iltapäivälehdet kartoittavat Kiesin luonnetta jutuissaan ”Mies kohun takana” (G5) ja ”Mystinen Audi-pomo” (F6). Molemmissa jutuissa Kiesin lähipiiri toisaalta korostaa miehen olevan ”reilu esimies”, ”ammattilainen” (IL), jonka alaisuudessa Audi-osasto on tehnyt hyvää tulosta (IS), mutta toisaalta hän ”töräyttää suoraan ajatuksensa” ja on ”kuin ikuinen teinipoika” (IL).

Kiesin tuttavat kertovat IS:n jutussa, että Kiesin mölätys ei yllättänyt, vaan mies puhuu harkitsemattomia toistuvasti. ”Rikkailta pitäisi olla enemmän ääniä kuin köyhillä” kertoo nimetön tuttu IS:lle Kiesin aikaisemmista mölätöksistä. Toinen tuttu toteaa, ettei Kiesin haastattelua tehty kieli poskessa, kuten Annan päätoimittaja edellisenä päivänä oli kertonut. (F6.)

Iltapäivälehdet kritisoivat Kiesin hiljaisuutta asiassa. IL:n toimittaja valittaa näkökulmassaan: ”mielestäni pakoilu ja piilottelu on 'tosimiehellä' aika 'ämmämäistä' touhua.” (G4) ja IS on löytänyt (F7) viestintäasiantuntijan, jonka suulla vaatii: ”Kiesi esiin!”

HS ja IL uutisoivat myös Viestintätoimisto Sopranon Internet-kyselystä, jossa 74 prosenttia vastaajista pitää Kiesin puheita sovinismina. Toisaalta joka neljäs uskoo Kiesin puhuneen huumorimielellä ja hieman alle 60 prosenttia, että kohussa on tehty härkänä karpäsestä. Tämä kertoo siitä, että monet pitävät Kiesin sanomisia kuitenkin melko merkityksettöminä ja median keinotekoisesti luomana kohuna.

IS:n haastattelemat miespuoliset Audi-omistajat pitävät Kiesin puheita ”arveluttavina”, ”naurettavina ja ”harkitsemattomina”, mutta eivät silti Audi-pomon puheiden vuoksi laittaisi autoa vaihtoon (F7). HS:ssa nainen kirjoittaa mielipidesivuilla Kiesin mielipiteiden edustavan vanhanaikaista kuvaa naisista, joka vallitsi pitkälle 1900-luvulle asti ja jonka mukaan ”miehet ja naiset olivat 'luonnostaan' erilaisia” (D5).

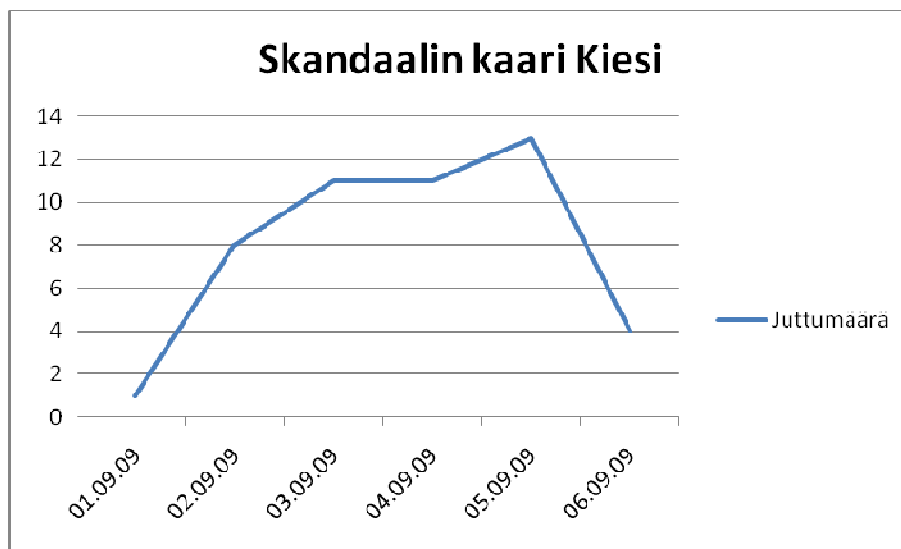
AL jatkaa hiljaisella linjallaan. Ainoa viittaus Audi-kohuun on etusivun yläpalkissa, jossa viitataan AL:n verkkosivuille: ”Audi-pomon naispuheille löytyy verkossa sekä hyväksyjä että tyrmääjiä.”

5.5.3 Ero tulee nopeasti

Täysimittaista mediaskandaalia ei Kiesi-kohusta kuitenkaan ehtinyt syntyä, vaikka Internetissä tapaus herätti lehtien poimintojen perusteella suurempaa huomiota kuin

tekstiviestikohu. Skandaali ei ehtinyt saada tuulta purjeisiinsa, sillä Kiesi päätyi siihen ainoaan ratkaisuun, joka varmasti lopettaa uutisoinnin: eroon.

Kiesin skandaalin kaari näyttää tästä syystä hyvin erilaiselta kuin Kanervan. Juttujen määrässä ei näy piikkejä (kuviot 2), koska uusia tietoja tai paljastuksia ei ehditä tehdä eikä tapaukseen liity sotkuja tai sivupolkuja. Kiesi lähetti 3.9. tiedotteen, jossa hän pyysi anteeksi ja ilmoitti erostaan: ”Olen pahoillani mielipahasta ja vahingosta, jotka olen harkitsemattomilla, lähinnä huumoriksi tarkoittamillani lausunnoilla aiheuttanut” (D6).

KUVIO 2. Kiesi-kohua koskevat kirjoitukset Aamulehdessä, Iltalehdessä, Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa.

Lisäksi Kiesi painottaa esittäneensä näkemykset yksityishenkilönä, ei Audin edustajana ja toivoo, ettei ”ajattelematon toiminta” vahingoittaisi Audin brändiä. VV-Auton toimitusjohtaja pahoittelee HS:ssa kohua toistamiseen: ”Nöyrällä mielellä haluamme pyytää kaikilta anteeksi, että olemme saaneet tällaisen sopan aikaiseksi”. IL:ssä hän puolestaan kuvaa Kiesin eroamista ”suoraselkäiseksi ratkaisuksi”.

Eroilmoituksen jälkeen uutisoinnissa tuodaan selvemmin esiin kahtiajako: ”Sukupuolten sota” IS (F9) otsikoi ja ”Naisetkin ovat herjanneet” (G8) muistutetaan IL:ssä. Nyt IS:ssa kirjoitetaan varovaisemmin ”sovinistisiksi tulkituista naispuheista” kun edellisen päivän etusivulla vielä julistetaan: ”Tällainen on naiset häpäissyt Audi-

pomo” (F9). Samoin IL:ssä sävy on muuttunut ”naisia esineellistävistä mölähdyksistä” (G1) ”naisia halventavaksi arvioituun haastatteluun” (G7).

Neutraalimmat sanamuodot saattavat kieliä siitä, että lehdet eivät halua suututtaa lukijoitaan, jotka puolustavat Kiesiä ja ovat tyrmistyneitä tämän erosta. Toisaalta voi olla, että iltapäivälehdet pyrkivät tietoisesti kohun alussa yllyttämään lukijoidensa vimmaa räväköillä ”Huippujohtaja häpäisi naiset” –tyyppisillä otsikoilla ja siten pitämään skandaalia yllä. Kun kohu oli Kiesin erottua saavuttanut huippunsa, ei kohua enää tarvinnut lietsoa ja iltapäivälehdet saattoivat muuttaa äänenpainojaan.

IL:ssä otetaan erouutisessa tunteet vahvasti mukaan: ”Tunnelma oli -- Esko Kiesin työpaikalla raskas ja hämmentynyt, jopa murheen murtama”. Kiesin lähtöä toimittaja kuvaa ”surulliseksi” ja Kiesin alainen kertoo esimiehestään: ”Hän on pitänyt meistä huolta”. Nyt Kiesiä puolustetaan rajusti. Alainen kertoo, että Kiesi ei ole vaiennut omasta halustaan, vaan häntä on kielletty puhumasta ja kumoaa Kiesistä tiedotusvälineiden juttujen perusteella muodostuneen kuvan: ”Jos hänen naisalaisiltaan kysytään, tuskin kukaan allekirjoittaisi sitä kuvaa.” (G7.)

Nyt lehdissä tuodaan voimakkaasti esiin, että julkisuus kohtelee miehiä ankarammin kuin naisia. IL:ssä kerrotaan tunnettujen naisten miesvihamielisistä lausunnoista, joissa miehiä on muun muassa kutsuttu ”gorilloiksi” ja ”yksisoluisiksi viettioliioiksi”. Jutussa professori Erkki Karvonen toteaa, että ”Ehkäpä miesten sanomisiin reagoidaan herkemmin ja ne todetaan sovinismiksi, koska naiset mielletään altavastaajiksi”. (G8). IS:ssa kirjailija Reijo Mäki väittää, että naisjohtaja ei olisi vastaavassa tilanteessa joutunut eroamaan: ”Tässä asiassa toimitaan *double standardien* mukaan: naisen vastaavista lausunnoista olisi todettu, että se oli rohkean naisen ulostulo” (F9).

Myös HS:sta ja AL:stä löytyy samanlaisia mielipiteitä. AL:n toimittaja kirjoittaa kolumnissaan, että miesten sanomisia syynätään tarkemmin kuin naisten. Hän pelkää, että ”julkisen mielipiteen hygienisoinnissa” on menty jo liian pitkälle ja lisää, että vaikka ”keski-ikäinen mies ei aina puhu fiksuja, -- ei siitäkään mitään tule, jos provokaatiosta tulee potkut tai linnaa”. (E4.)

AL:n saman sivun uutisessa Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Pekka Hyvärinen puolustaa sananvapautta sanomalla, että myös tyhmät lausunnot tulee sallia. Samassa uutisessa tasa-arvoasioista vastaava kulttuuriministeri Stefan Wallin taas painottaa, ettei reaktio ollut liioiteltu: ”Tänä päivänä sellaisessa asemassa olevan ei ole varaa vitsailla tämän tyyppisistä asioista.” (E3.)

HS on valinnut Internetistä mielipidesivuilleen kommentteja, joissa miehet ilmaisevat närkästyksensä: ”Feministit saivat erävoiton. Olisiko koko kohua tullut, jos naisjohtaja olisi laukonut vastaavia asioita miehistä? Tuskin. Sääliä” (D7).

5.5.4 Oikeusmurha vai oikea päätös?

Se, että juttujen määrä lisääntyy vielä eron jälkeenkin (kuviot 2) kertoo siitä, että skandaali on jakanut vahvasti mielipiteitä ja sen jälkipyykki vaatii kunnon käsittelyä.

AL ottaa ehkä vahvimmin kantaa Audi-kohuun vielä Kiesin eroamisen jälkeenkin. 4.9. eropäätöstä vielä ymmärretään pääkirjoituksessa: hyvä maine on tärkeä ja maineen tahriintumisen seuraukset voivat olla vakavia ja vaikuttaa pitkään. Kirjoituksen mukaan Kiesi loukkasi tasa-arvon kannattajia ja tahrasi Audin brändiä. Tämä harkitsematon käytös johti eroon. (E2.)

Seuraavana päivänä on toinen ääni kellossa. Todennäköisesti tämä johtuu siitä, että kyseessä on eri kirjoittaja. 5.9. AL:n päätoimittaja kirjoittaa kohusta kriittisesti väittäen, että harkitsematon lausunto vei työpaikan lisäksi Kiesiltä pysyvästi maineen ja kunnian fiksuna ihmisenä. Kohussa Kiesin elämä oli kirjoittajan mukaan sivuseikka. (E5.)

AL:n päätoimittajan mukaan rima on laskettu liian alas, kun julkisuudessa riepoteltiin ihmistä, joka ei ollut sen korkeammassa asemassa kuin autoliikkeen myyntijohtaja. Päätoimittaja perää sananvapautta: ihmisiä ei pidä vainota mielipiteensä vuoksi. Lopuksi pääkirjoituksessa verrataan tiedotusvälineitä

jalkapallohuligaaneihin: ”etsimme rähinöitä ja nostamme mellakoita, vaikka virallisesti vain ilmaisemme laajemman yleisön tunteita.” (E5.)

Nyt siis myönnetään, toisin kuin Kanervan tapauksessa, että tiedotusvälineet eivät vain kerro asioista objektiivisesti, vaan ovat itse aktiivisesti rakentamassa skandaaleja. Toki eroa on siinä, että ulkoministerillä katsotaan olevan kapeampi yksityisyyden suoja kuin esimerkiksi Audin myyntijohtajalla. Nyt ollaan valmiita myös näkemään, että kohut syntyvät mediassa melko vähäisin perustein ja että kohun päähenkilö joutuu kestämään kovaakin ryöpytystä ja persoonaan liittyvää ankaraa arvostelua.

AL:n pääkirjoituksessa otetaan esille myös se, että juuri HS kirjoitti ensimmäisenä isosti Kiesin haastattelusta. Juuri se oikeutti lehden päätoimittajan mukaan muut lehdet tarttumaan aiheeseen.

Täten ei ole yllättävää, että kohun aloittanut HS:n toimittaja puolustaa uutistaan kolumnissaan. Olennaista on HS:n toimittajan mukaan Kiesin näkemys, että ”nainen on luonnostaan kateellinen, tunteittensa viskoma näpertelijä, joka ei kokonaisuuden puutteen vuoksi sovellu johtopaikoille”. Hän myöntää, että on olemassa myös IL:n esiin nostamia naissovinisteja, mutta että heidät erottaa Kiesistä yhteiskunnallinen asema. Kiesillä on johtajana valtaa ja alaisia.

Kolumnissa vedotaan ”tunnettuun mainosmieheen” Jyri Ermaan, jonka mukaan organisaatio omaksuu ylimpien johtajiensa arvot, moraalin ja käyttäytymistavan; siksi Kiesin mielipiteistä oli tärkeätä kertoa. Kirjoituksessa myös muistutetaan, että johtajat, kuten työntekijät, edustavat julkisuudessa yhtiötään. (D8.)

Iltapäivälehdissä kirjoittelu hiipuu nopeammin. IS:n mieskolumnisti jatkaa monien kanssa samaa linjaa kirjoittamalla, että ”suomalainen mies puhuu vahingossa suunsa puhtaaksi, joutuu kansalaisten lynkkaushysterian kohteeksi ja joutuu eroamaan”. Hän muistuttaa myös, ettei Kiesi ole mielipiteinen yksin: ”Jos kaikki Suomessa vähänkin johtavassa asemassa olevat miehet joutuisivat eroamaan muinaisten mielipiteidensä vuoksi, kolme neljäsosa johtajistosta olisi työttöminä”. (F12.)

IL:n mielipidesivuilla valitetaan, että suomalaista, keski-ikäistä heteromiestä ”saa lyödä kuin vierasta sikaa”, mutta naisesta ei saa sanoa mitään (G12). Päätoimittaja taas syyttää Meilin päässä -osiossa Internetin keskustelupalstoja Kiesin kohtalosta. Uutiset leviävät nopeasti, keskustelupalstoilla lietsotaan vihaa ja vihan kohteeksi joutunut on pian palasina. Kymmenen vuotta sitten Kiesi olisi vielä saanut pitää paikkansa, mutta ei enää nykyisin, kirjoituksessa todetaan. (G13.)

6 TULOKSET JA POHDINTA

6.1 Tunnusta pahat tekosi

Ilkka Kanervan tekstiviestikohu esiteltiin Helsingin Sanomissa aluksi vain hyvin yleisluontoisesti ja lyhyesti. Vaikuttaa siltä, että kohun alussa Helsingin Sanomat oli odottavalla kannalla ja seurasi, kuinka kohu kehittyisi ja kuka paljastuisi valehtelijaksi. Tekstiviestikohu sai lehdessä vain vähän palstatilaa, vaikka iltapäivälehdissä tapausta oli jo hehkutettu suurin otsikoin.

Monet kysymykset jäivät vielä tässä vaiheessa vaille vastausta ja pitivät lukijan mielenkiintoa yllä, kuten se, kuka puhuu totta. Ensimmäisen uutisensa otsikkoon Helsingin Sanomat valitsi Jaakonsaaren luonnehdinnan asiasta. Virkkusen mukaan (2006a, 97) ministeriskandaalit nousevat valtakunnan uutisiksi jonkun auktoriteetin kommentoitua asiaa. Tämä pitää paikkansa Helsingin Sanomien osalta. Iltapäivälehdet eivät puolestaan tarvinneet auktoriteettien tukea. Uutisten julkaisuun riitti 7 päivää -lehden ja Johanna Tukiaisen sana.

Puheskandaaleissa normin rikkomista ei tarvitse erikseen näyttää, koska rikkomus tapahtuu julkisuudessa. Kiesin tapauksessa lehdet tyytyivät siis toistelemaan jutuisaan autoliikkeen myyntijohtajan herkullisimpia kommentteja. Raha- valta- ja seksiskandaaleissa salassa pidetty paheksuttava teko yritetään usein uudelleen luoda tai kuvailla sanallisesti, arkistokuvien tai tapahtumapaikkakuvien avulla. (Ekström & Johansson 2008, 73.) Tumberin (2004, 1126) mukaan silminnäkijätodistus tai kuvaus siltä, joka on osallisena tapahtumaan, on tärkeä tapa rekunstroida tapahtuma uudelleen julkisuudessa.

Tämä on yksi jännityksen luomiskeino: mitä oikein tapahtui. Helsingin Sanomat ei kertonut tekstiviestien lähettämisen taustaa toisin kuin iltapäivälehdet, jotka varsinkin kohun alussa kuvasivat Kanervan ja Tukiaisen kohtaamisen yksityiskohtaisesti. Tämä saattaa johtua siitä, että Helsingin Sanomissa

tekstiviestittelyyn johtaneita tapahtumia ei pidetty tärkeinä. Tärkeämpää Helsingin Sanomien kannalta oli, että tekstiviestit kertoivat ulkoministerin harkintakyvyn puutteesta.

Tarinassa tapahtui käänne, kun Kanerva myönsi lähettäneensä tekstiviestit. Vasta tässä vaiheessa Helsingin Sanomat lähti kunnolla mukaan kirjoitteluun, juttu nousi uutisetusivun pääuutiseksi ja kohua käsiteltiin laajasti useasta eri näkökulmasta. Skandaaleissa sotkut, salailu ja ristiriitaiset lausunnot kiihdyttävät uutisointia (Virkkunen 2006a 102). Kanerva toimi monessa tilanteessa Lehtosen (1999, 147–148) esittelemän Kriisitiedottamisen ABC -listan vastaisesti. Hän kieltäytyi aluksi kommentoimasta, kiisti, kierteli, vetosi lakiin ja vähätteli. Kanervan venkoilu vain lisäsi kiinnostusta asiaan.

Helsingin Sanomien toimittaja kritisoi kolumnissaan, että Kanervan tapa hallinnoida kriisiään ulkomailta käsin on ollut huono, sillä ”tipoittain ulkomailta jaettu tieto ei tyydytä ajan mittaan. Kansalaiset, viestimet ja todennäköisesti Kanervan kollegatkin haluavat selkeän kuva siitä, mitä tapahtui ja miksi.” (A56.) Myös Iltalehden toimittaja muistuttaa Kanervaa oikeanlaisen kriisiviestinnän tärkeydestä pariinkin otteeseen, ensin Kanervan myönnettyä viestit:

Tiedottamisen perussääntöjä on, että ikävät tosiasiat kannattaa kertoa heti ja kerralla. Valheiden paljastumisen strip tease on piinallista katsottavaa, kun rehellisyydellä asia olisi pian unohdettu. (B8.)

Ja toisen kerran, kun tekstiviestien sisältöä pohditaan:

Viimeiseen asti siis kiistetään, vähätellään, selitellään ja syötetään hätävalheita. Tosiasiat tunnustetaan vasta, kun ne on muutoin vahvistettu. Tämäkin tehdään masokistisesti pala kerrallaan. Näin piina maksimoidaan. (B 77.)

Kanerva ehkä ajatteli, että kommentoimalla kohua hän vain pitäisi yllä uutisointia. Ollilankin (2006, 33) mukaan mustamaalauksen kohteeksi joutunut voi omilla lausunnoillaan osallistua mediahälyn paisuttamiseen ja vahvistaa epäilyksiä siitä, että henkilössä täytyy olla jotakin hämärää.

Päähenkilön reaktio, kommentit, selitykset, sanalla sanoen koko hänen toimintansa on oleellista skandaalissa. Ylimielinen käytös ja ”en kommentoi” -suhtautuminen ei

yleensä johda päähenkilön kannalta edulliseen ratkaisuun. Skandaalissa vaaditaan nöyryyttä, avoimuutta ja anteeksipyyntöä. (Ekström & Johansson 2008, 73.)

Tämä tuo Jacobssonin ja Löfmarckin (2008, 208) mukaan esille skandaalin sosiaalisen draaman muodon. Skandaalissa vaaditaan tietynlaista käsikirjoitusta: nöyryyttä enemmän kuin itsepäisyyttä, anteeksipyyntöä mieluummin kuin selityksiä tai puolustelua. Kanerva ei suostunut noudattamaan skandaalin käsikirjoitusta ja sai katua sitä katkerasti. On kuitenkin vaikea sanoa jälkikäteen, olisiko Kanerva saanut pitää paikkansa, jos olisi alusta alkaen myöntänyt kaiken ja osoittanut katumusta.

Virkkunen tutki Suomessa 90- ja 2000-luvulla tapahtuneita ministerieroja ja huomasi ministereiden nöyryyden lisääntyneen eron hetkellä. Ensimmäisenä suomalaisena ministerinä eroamaan joutunut Kauko Juhantalo haukkui sekä lehdistön että puolueensa johdon. Arja Alho ei erotessaan suostunut katumaan. Sen jälkeen eroamaan joutuneet poliitikot ovat esiintyneet hyvinkin nöyrinä ja varoneet syyttelemästä ainakaan mediaa. (Virkkunen 2006a, 165.)

Tunnustamisesta, katumisesta ja anteeksipyyntöstä tulee keskeinen osa skandaalin kertomusta. Kantolan (1998, 143) mukaan tästä syntyy tunnustusjournalismia, jossa tärkeintä on paljastaa kaikki salaisuudet. Hänen mukaansa on paradoksaalista, että vapautta tärkeimpänä arvona korostavassa yhteiskunnassa julkinen keskustelu ajautuu ankaraksi moralisoinniksi.

Julkisen anteeksipyyntön ja tunnustuksen avulla media myös oikeuttaa työnsä. Median paljastukset näyttävät oikeutetuilta, kun kohun keskiöön joutunut tunnustaa tehneensä väärin. (Ekström & Johansson 2008, 76.) Kiesin ja Kanervan kohuissa anteeksipyyntö ja katumus olivat tärkeä osa skandaalin kerrontaa. Molemmissa tapauksissa anteeksipyyntöä ehdittiin jo vaatia ennen kuin päähenkilö viimein katui. Kanervan tapauksessa anteeksipyyntö tuli liian myöhään, joten sen aitous kyseenalaistettiin.

Kiesi ei jäänyt anteeksiantoa odottelemaan vaan erosi itse heti. Tällainen käytös saa usein kehuja medialta. Ministeri Matti Aura nousi erollaan suorastaan sankariksi ja

sai osakseen medialta runsaasti suitsutusta. Syynä saattoi olla myös rivakasti tehty ratkaisu, kuten Suvi Lindénin tapauksessa. Myöntämällä virheensä ja eroamalla nopeasti entinen kulttuuriministeri sai myönteisen vastaanoton uutisissa ja pääkirjoituksissa. Lindén meni jopa niin pitkälle, ettei vain pidättäytynyt kritisoimasta mediaa vaan jopa kehui sen toimintaa. (Virkkunen 2006b, 142–145.) Eroaminen on myös ainut tapa, joka varmasti pysäyttää uutisoinnin.

6.1.1 Poliitikot komeilevat otsikoissa

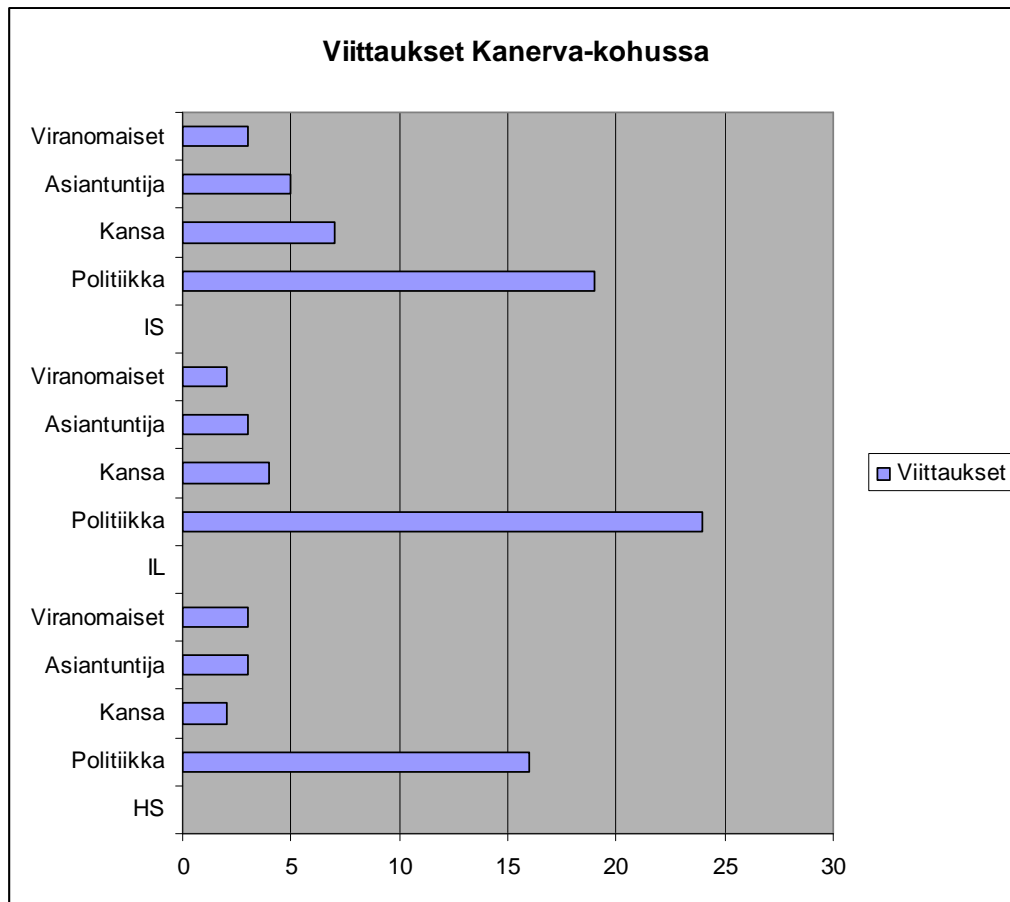
Uutisen tulee olla objektiivinen, puolueeton sekä faktoihin perustuva, ja tämän vuoksi toimittaja ei voi uutistekstissä esittää omia mielipiteitään ja kannanottojaan. Oikean ja väärän erottaminen ei ole yksiselitteinen, empiirinen fakta, joten media tarvitsee lähteen, joka esittää mielipiteen asiasta. Lainauksesta tulee fakta. Sekä Kiesi- että Kanerva-kohussa haastateltiin useita media- ja viestintäalan tutkijoita, jotka kertoivat oman näkemyksensä asiasta.

Toisten poliitikkojen tuki hillitsee usein uutisointia poliittisissa skandaaleissa (Virkkunen 2006a, 110). Näin ei kuitenkaan käynyt Kanervan tapauksessa. Vaikka hallitus ja kokoomus ilmaisivat tukensa, soraääniäkin kuului. Erityisesti kokoomusnaiset kritisoivat Kanervan käytöstä, joten heräsi epäily, ovatko poliitikotkaan yhtenä rintamana Kanervan takana.

Sen sijaan Kanervan avopuoliso Elina Kiikko seisoi horjumatta puolisonsa tukena ja oli hyvin kitsas kommentoimaan kohua. Hän tyytyi tapauksen aikana vain vahvistamaan, että kaikki on hyvin hänen ja Kanervan suhteessa. Iltapäivälehdet haastattelivat Kiikkaa ja kirjoittivat hänestä, vaikkei mitään uutta kirjoitettavaa ollutkaan. Helsingin Sanomat sen sijaan jätti Kiikon kokonaan rauhaan. Hänen nimeään ei mainittu uutisteksteissä lainkaan.

Toisaalta auktoriteettien ja poliitikkojen esittämä arvostelu kiihdyttää uutisointia. Eniten tekstiviestikohun otsikoissa viitattiin poliitikkoihin, mikä ei poliittisessa skandaalissa ole yllättävää (kuvio 3). Kysehän on poliittiseen luokkaan kuuluvan

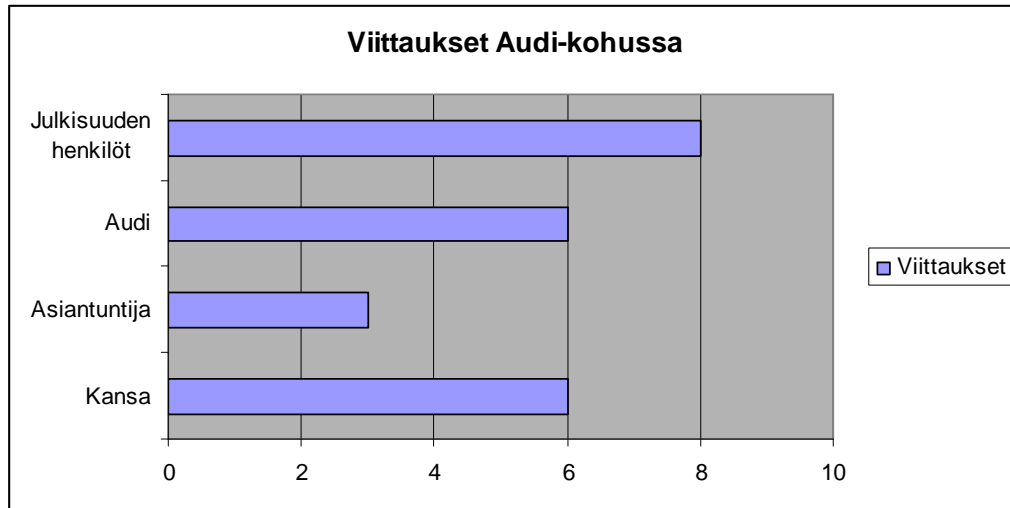
ministerin kriisistä. Poliitiikan toimijat olivat suurin ryhmä myös Virkkusen tutkimuksessa (2006a, 64).

KUVIO 3. Viittausten määrä Iltasanomien, Iltalehden ja Helsingin Sanomien otsikoissa.

Koko totuutta otsikoiden tarkastelu ei uutisoinnin viittauksista kerro, sillä Helsingin Sanomissa asiantuntijoihin viitattiin useammin kuin otsikot antavat ymmärtää. Varsinkin skandaalin kaaren loppupuolella tutkijoihin viitattiin useasti, kuten edellisestä luvusta käy ilmi. 3.4. julkaistuun uutiseen on haastateltu kahta tutkijaa, vaikka otsikkoon on nostettu Helsingin Sanomien päätoimittajan lausahdus: ”Media ei lähettänyt tekstareita” (A75). Tämän huomioon ottaminen nostaisi asiantuntijat viranomaisten edelle. Uutisoinnin viittausten yleistä linjaa se ei kuitenkaan muuta. Poliitikot olisivat silti yleisimmin viitattu ryhmä.

Audi-kohussa auktoriteetteina käytettiin julkisuuden henkilöitä, minkä vuoksi he nousivat usein otsikoihin. Toinen syy viittausten määrään on se, että iltapäivälehdet haastattelivat usein sekä kuuluisaa miestä että naista omien otsikoidensa alla luodakseen vastakkainasettelua. (kuvio 4.)

KUVIO 4. Viittausten yhteenlaskettu määrä Aamulehden, Iltalehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien otsikoissa.

Media käyttää Ekströmin ja Johanssonin mukaan (2008, 74) lähteinä tutkijoita, yleisöä ja tapahtuman sidosryhmiä rakentaakseen moraalisen normin, jota on rikottu ja näyttämään toteen paheksunnan, jota tapaus aiheuttaa. Siksi auktoriteettien, eli tutkijoiden ja poliitikkojen, mutta myös lukijoiden, erovaatimukset nousevat usein otsikoihin.

Näin kävi Virkkusen (2006a, 126) mukaan myös Alhon ja Jätteenmäen skandaaleissa. Poliitikot hakevat erovaatimuksilla julkisuutta itselleen, sillä eroa vaatinut pääsee usein näkyvästi lehtien otsikoihin. (emt, 132.) Usein eroa vaativat skandaaliin joutuneen poliitikon vastustajat, mutta Kanervan, kuten Alhonkin tapauksessa, eroa vaati ensimmäisenä oman puolueen edustaja. Tämä johtuu siitä, että molemmissa tapauksissa kritiikki kohdistui yksittäisen poliitikon lisäksi hänen puolueeseensa. (emt., 127.)

6.1.2 Taistelu kansan sydämistä

Tavalliset ihmiset eivät juuri pääse tekstiviestikohun otsikoihin (kuvio 3). Helsingin Sanomat viittasi kansaan vähiten. Tavalliset ihmiset eivät päässeet myöskään uutisteksteihin. Uutissivuilla kansa pääsi vain kuviin ja kuvateksteihin sekä yhteen gallupiin. Iltalehti taas oli ahkerin tekemään Internet-kyselyitä mielipidesivuillaan, mutta uutisotsikoihin kansa nousi Iltalehdessä Ilta-Sanomia harvemmin. Eniten kansaan siis viittasi Ilta-Sanomat. Se julkaisi usein uutissivuillaan Internetissä teettämiään kyselyitä.

Tämä saattaa kuvata laatulehden ja iltapäivälehtien eroa. Laatulehti uutisoi mieluummin auktoriteettien kautta luodakseen uutisoinnilleen uskottavuutta, luotettavuutta ja arvovaltaa, kun taas iltapäivälehdet viittaavat kansan tahtoon jo irtonumeromyyntinsä vuoksi. Kansaa on kuunneltava ja se on pidettävä tyytyväisenä, jotta kauppa kävisi. Toinen syy on varmastikin iltapäivälehtien populistisessa luonteessa; ne muutoinkin alleviivaavat samaistumistaan tavalliseen kansaan voimakkaammin kuin elitistisempänä pidetty Helsingin Sanomat.

Yleisöön ja kansaan vetoaminen antaa toimittajien toiminnalle oikeutuksen ja puolueettomuuden verhon: tästä täytyy kertoa, koska kansa niin vaatii ja koska se kiinnostaa ihmisiä. Näin toimittiin Kiesi-kohussa, jossa otsikot kertoivat kansan raivostuneen Audi-johtajan kommentaasta.

Myös Kanervan tapauksessa ”kansaa” eli lehtien lukijat vedettiin mukaan lukuisin Internet-kyselyin, jolloin saatiin otsikkoja kuten: Lukijat: Eroa Kanerva! (IL 31.3.) Kuten Thompsonin (2000, 19) painottaa, skandaalia paheksuvat lausunnot ovat erottamaton osa skandaalia. Virkkusen (2006a, 125) mukaan nettikeskustelujen siteeraaminen tarjoaa käyttökelpoisen välineen eroaatimusten esittämiseksi.

Myös mielipiteiden jakautuminen kävi selväksi uutisissa. Varsinkin erottamispäätökset jakoivat gallup-kyselyihin vastanneita ja mielipidesivuille kirjoittaneita. Kiesin tapauksessa jakautuminen miesten ja naisten leireihin oli niin jyrkkää, että siitä saatiin mehukas otsikko: Sukupuolten sota.

Mielipiteiden jakautuminen käy yksiin skandaalitutkijoiden näkemysten kanssa. Thompsonin (2000, 16) mukaan skandaaleissa harvoin vallitsee yhteisymmärrystä arvoista ja rikotuista normeista. Sen vuoksi skandaalit ovat usein sotkuisia tapauksia, joissa moraalikoodit ja arvot joutuvat tarkasteluun ja niiden merkitys kyseenalaistetaan. Birdin (1997, 113) mukaan mielenkiintoisin skandaali on juuri sellainen, joka herättää erilaisia ja toisilleen vastakkaisia mielipiteitä ja jää ratkaisultaan avoimeksi.

Seksiskandaalien paradoksi on, ettei seksuaalista käyttäytymistä ohjaavien normien ja seksiskandaalin vakavuuden välillä ole suoraa yhteyttä (Thompson 2000, 124). Tämä näkyy myös Kanervan skandaalissa. Monet lehtien uutisissa haastatelluista tavallisista ihmisistä puolustivat jokaisen, myös poliitikon, oikeutta lähettää tekstiviestejä kenelle tahansa. Myös muutamissa toimittajien kolumneissa tekstiviestien viattomuus myönnettiin. Siksi kohussa onkin painotettava uskottavuutta, Kanervan luonnetta ja luotettavuutta, kaikki ominaisuuksia, joihin seksiskandaaleissa usein vedotaan (emt, 125).

Kansaan vedotessaan tiedotusvälineet unohtavat kuitenkin kertoa, että suurinta osaa tästä kansasta, jota lehdissä käsitellään yhtenä joukkona, ei kohu välttämättä kiinnosta lainkaan. Ihmiset, jotka ilmaisivat närkästystään Kiesin lausunnoista edustavat vain osaa kansasta. Juuri ne, joissa kohut herättävät tunteita, keskustelevat asiasta Internetin keskustelupalstoilla ja lehtien mielipidesivuilla.

Kansaan vetoaminen on kyseenalaista myös toisesta syystä. Helsingin Sanomien pääkirjoituksen (A6) mukaan ulkoministerin tekstiviestit olivat esillä mediassa kansan tahdosta. Eduskunnassa tehdään tärkeitä päätöksiä, mutta kansa puhuu vain ulkoministerin tekstiviesteistä, kirjoituksessa väitettiin. Kuitenkin juuri media vaikuttaa suuresti siihen, mistä kansa puhuu.

Agenda setting -teorian mukaisesti viestimillä on suuri vaikutus siihen, mistä ihmisillä voi olla mielipiteitä. Nostamalla tiettyjä asioita esille ja jättämällä toisia taka-alalle joukkoviestimet muokkaavat mittaria, jolla poliitikkoa arvioidaan. (mm.

Kunelius 2003, 142–143.) Tämän mukaan siis kirjoittamalla Kanervan tekstiviesteistä laajasti media varmisti, että tapaus saisi huomiota ja päätyisi keskustelunaiheeksi kahvipöytiin. Samalla poliitikkojen yksityisasiasta kirjoittaminen varmistaa, että poliitikkoja myös arvioidaan yksityiselämän ja henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella.

Myös poliitikot tukeutuvat kansaan. Näyttääkin siltä, että yksi skandaalin symbolisista taisteluista käydään kansan sydämistä. Kanerva pyytää ihmisiltä ymmärrystä: ”Mä pyydän itse kutakin tekemään arvioita siitä, että mitkä ovat minkäkin asian mittasuhteet. Luulen, että jokainen ihminen sydämessään osaa tehdä aika lailla oikeat johtopäätökset, mitkä asiat ovat tasavallassa tärkeitä.” (B84.)

Iltalehden päätoimittaja puolustautuu lukijoiden paisuttelu- ja liioittelusyytöksiä vastaan toteamalla, että ennen ikävistä asioista ei kirjoitettu ”kohtuuden nimissä” ja päättäjiämme ymmärrettiin enemmän. Nyt lukijat ja heidän tarpeensa ovat median johtotähtenä:

Sopuli on sopuli, mutta ylilyöntien herättämässä ärtymyksessäkin kannattaa muistaa, että kansakuntien keskuudessa yleensä paremmat ovat menestyneet yhteiskunnat, joissa sopuleita ovat paimentaneet lukijat eivätkä ymmärrystä edellyttäneet vallanpitäjät. (B72.)

Mielenkiintoista on, että Audi-kohussa kansaan viitataan otsikoissa yhtä usein kuin VV-Auton toimitusjohtajaan ja muihin Audin edustajiin (kuvio 4). Toisaalta Iltalehden uutisessa ”Audi-mies painui maan alle” kärkeen on nostettu lukijoille teetetty kysely. Koska myös Audin toimitusjohtajaan viitataan uutisissa, joiden otsikosta tämä ei käy ilmi, voidaan päätellä, että otsikot kertovat totuuden melko hyvin.

Kansa on Audi-kohussa keskeisemmässä osassa kuin tekstiviestikohussa. Tämä selittyy sillä, että yleisön reaktiolla oli merkittävä rooli Kiesin tapauksessa. Kanerva-skandaalia pidettiin yllä, vaikka aluksi kansa ei gallupeiden mukaan uskonut kohun vaikuttavan Kanervan työhön ja piti koko kohua turhana (A7, C6). Audi-kohua taas ei olisi syntynyt lainkaan, jos keskustelupalstoja käyttäneet ihmiset eivät olisi raivostuneet.

6.1.3 Sivupolkuja

Koska uutta tietoa tärkeimmistä kysymyksistä eli tekstiviestien sisällöstä ja julkaisusta ei ollut tarjolla, kohuun liitettiin sivujuonia. Helsingin Sanomissa tällainen sivujuoni oli uutinen siitä, että Kanerva olisi lupailut työmahdollisuuksia useille naisille, kuten kuvataiteilijalle, joka myöhemmin kuitenkin pyörsi puheensa.

Toinen sivujuoni tekstiviestiskandaalissa oli oikeuskanslerille tulleista kanteluista uutisointi. Oikeuskanslerin puuttuminen asiaan on aina uutinen (Virkkunen 2006a, 109–110). Kanervan tapauksessa oikeuskansleri ryhtyi tutkimaan asiaa yksityishenkilöiden kanteluiden perusteella. Kantelut eivät kuitenkaan johtaneet toimenpiteisiin.

Kanervaa arvosteltiin useissa taustajutuissa ja toimittajien kolumneissa töiden lupailuista kohukaunottarille, valehtelusta, Suomen maineen vaarantamisesta, harkintakyvyn puutteesta ja vanhojen virheiden toistamisesta. Martta Niemisen kolumnissa tapauksen pohdinta vei jopa niin pitkälle, että hän pelkäsi naiskauneudelle person Kanervan olevan turvallisuusuhka: kaunis vakooja voisi saada Kanervan lavertelemaan sivu suunsa.

Virkkusen tutkimuksessa sivupoluille jouduttiin Jätteenmäen ja Juhantalon tapauksissa tiedonsaanti-ongelmien vuoksi (2006a, 102). Myös Juntusen ja Väliiverrosen (2008, 83–84) tutkimassa Matti Vanhasen ja Susan (silloinen Kuronen) Ruususen suhdetta koskevissa kirjoituksissa tiedotusvälineet joutuivat koville vähäisten tietojen vuoksi. Haastateltaviksi oli kaivettava kaikki halukkaat kommentoijat Ruususen koulutovereista aina parisuhdeterapeutteihin saakka. Tarinaa pidettiin myös yllä kovin vähäisin eväin ja toiston avulla.

Samana ilmiönä voi huomata tekstiviestikohun yhteydessä iltapäivälehdissä. Kun uutta tietoa ei ollut tarjolla, iltapäivälehdet muistuttivat lukijoitaan kohussa jo tapahtuneista käänteistä ja kierrättivät uutisissaan aikaisempien päivien sitaatteja. Näin skandaali saadaan pysymään ihmisten mielissä keinotekoisesti ja luodaan valheellinen mielikuva siitä, että uusia paljastuksia ilmenee päivittäin.

Molemmissa tapauksissa päähenkilöiden taustoista kerrottiin runsaasti lisätietoa. Kanervan tapauksessa varsinkin iltapäivälehdet kirjoittivat useita juttuja hänen entisistä tekstiviestikumppaneistaan. Kiesin tapauksessa iltapäivälehdet haastattelivat myyntijohtajan tuttavien ja Ilta-Sanomien kertoi hänen aikaisemmista suorasukaisista lausunnoistaan.

Kohuja pääsivät kommentoimaan niin päähenkilöiden tutut ja näiden työtoverit kuin kaikenlaiset muutkin julkisuuden henkilöt, joilla ei välttämättä ollut minkäänlaista yhteyttä skandaalin päähenkilöihin. Lullin ja Hinermanin (1997, 13–16) mukaan skandaalissa tarinaa pidetään yllä kaivamalla päähenkilöistä esiin mahdollisimman paljon tietoa. Heidän taustansa tullaan lehdissä ja niistä etsitään tekijöitä, jotka selittäisivät skandaalin tapahtumat.

Ekströmin ja Johanssonin mukaan (2008, 76) skandaalista kertovat uutiset sisältävät enemmän keskustelua ja mielipiteitä kuin uusia, asiaan liittyviä faktoja. Skandaalissa onkin kyse siitä, että siinä keskustellaan ja neuvotellaan moraalista sekä pohditaan, mikä on sallittua ja mikä ei (esim. Bird 1997, 107–109).

Sivupoluilla ja taustan tonkimisella on myös toinen merkitys. Sen avulla lisätään syytetyn syntikuormaa ja liataan hänen mainettaan skandaalia seuraavien silmissä. Pelkkä epäily riittää vahingoittamaan mainetta. Esimerkiksi Kanervan tapauksessa kuvataiteilijan tarinan esille tuominen sai Ilta-Sanomien toimittajan spekuloidaan, mahtaako Kanervan menneisyydestä löytyä useitakin kaltoinkohdeltuja naisia.

Kiesin menneisyydestä kaivettiin esiin nimetön lähde, joka kertoi Kiesin aikaisemmista kiistanalaisista kommentteista. Vaikka lausuntojen todenperäisyyttä on mahdotonta varmistaa, väitteet riittivät luomaan Kiesistä kuvaa harkitsemattomana, takapajuisena möläyttelijänä.

6.1.4 Lopussa jännitys tiivistyy

Tekstiviestikohun lähestyessä päätöstään kaksi tärkeintä kysymystä oli lähellä ratkaisuaan ja jännitys huipussaan. Virtapohjan (1998a, 138) mukaan lopun lähestyessä jännite kasvaa. ”Julkaiseeko Hymy viestit vai ei” -kysymykseen saatiin vastaus, kun lehden päätoimittaja ilmoitti julkaisevansa "riittävän määrän" tekstiviestejä (A45). Ilmoitus kiihdytti huippuunsa spekuloinnin tekstiviestien sisällöstä. Lisäksi tärkeimmän kysymyksen, eroaako Kanerva vai ei, pohdinta yltyi kokoomuksen piirissä ja useita vaihtoehtoja ulkoministeriksi mainittiin nimeltä. Jännitteet limittyivät yhteen, sillä tekstiviestien sisältö saattaisi ratkaista Kanervan kohtalon.

Kuten jo neljännessä luvussa kerrottiin, uutinen on voimakkaimmillaan silloin kun se tarjoaa vain kaksi selkeää vastausvaihtoehtoa (Virtapohja 1998a, 138–139). Juuri näin on Ilkka Kanervan tapauksessa. Keskeisin jännite syntyy kysymyksestä, eroaako ministeri vai ei. Myös useat muut kysymykset ovat samaa muotoa: esimerkiksi valehteleeko Kanerva ja oliko tekstiviesteissä seksivihjailua. Ministeriero on aina myös suuri tapaus, joka herättää voimakkaita tunteita.

Tekstiviestikohun viimeisinä päivinä Kanerva oli pääuutinen erottamisilmoitukseen saakka. Juttujen määrä ei kerro koko totuutta, sillä lopussa uutiset olivat myös pitkiä, otsikot suuria ja kuvat näyttäviä. Kanervan erottaminen ja uusi ulkoministeri nousivat kaikissa lehdissä luonnollisesti pääuutisiksi. Saman tien alkoi myös median oma jälkipyykki, jossa ero nähtiin poliittisen kulttuurin muutoksen ilmentymänä ja jossa media pohti omaa rooliaan kohussa. Tämäkin piirre on Virkkusen (2006a, 150–153) tulosten mukaan yleinen ministeriskandaalien yhteydessä.

Jacobssonin ja Löfmarckin mukaan (2008, 210) median itsetutkiskelu saattaa johtua siitä, että skandaalissa voidaan helposti mennä liian pitkälle. Jos media hiillostaa skandaalin keskiöön joutunutta liikaa, voi yleisö tuntea tätä kohtaan myötätuntoa ja hyökätä mediaa vastaan.

6.2 Uskottavuus vastaan yksityisyys

Voimat, jotka asettuvat toisiaan vastaan aineistossa, kiteytyvät kahteen vastakkaiseen näkemykseen tekstiviestikohusta. Toisessa korostetaan ulkoministerin uskottavuutta ja harkintakyvyn puutetta, toisessa tiukkaa rajaa yksityisyyden ja työn välillä.

Ensimmäistä kantaa edustavat erityisesti toimittajat ja poliitikot sekä joskus kansa. Jälkimmäistä kantaa korostavat enimmäkseen poliitikot ja harvemmin tavalliset ihmiset. Varsinkin Matti Vanhanen, joka puolusti yksityisyyttään oikeudessa asti, on tämän kannan vankkumaton puolestapuhuja.

Toimittajien sekä mielipidekirjoittajien näkemykset siitä, mikä kohussa on Kanervan kannalta erityisen raskauttavaa, vaihtelevat. Kansa pitää pahimpana valehtelua. Myös virkapuhelimen käyttö ja verorahoilla tekstailu suututtivat ihmisiä. Ehkä yleisin kritiikin aihe oli kuitenkin se, että Kanerva ei suinkaan ensimmäistä kertaa lähetellyt viestejä povipommeille. Monet, niin toimittajat, kansa kuin jotkut poliitikotkin kysyivät, miksi Kanerva ei oppinut virheistään. Myös Clinton-Lewinsky-skandaalissa presidentti Clintonin menneisyys hankaloitti hänen tilannettaan. Jo ennen Lewinskyn tapausta Clintonin oli väitetty olleen vaimolleen uskoton ja häntä syytettiin myös seksuaalisesta häirinnästä. (Thompson 2000, 148–158).

Myös Virkkusen tutkimassa ministeri Arja Alhon eroskandaalissa Alhon aikaisemmat koettelemukset julkisuudessa madalsivat uutiskynnystä. Tosin Virkkusen mukaan uutisteksteissä Alhon menneisyyden syntitaakkaa ei lueteltu. (Virkkunen 2006a, 127–128.) Aivan päinvastoin oli tekstiviestikohussa, jossa kaikki tutkimani lehdet kertoivat Kanervan aiemmista naissuhteista ja tekstiviestittelyistä, jopa useampaan otteeseen. Näin vahvistui kuva ulkoministeristä, joka sotkeutuu naisiin kerta toisensa jälkeen. Menneisyyden toistuva kertaus uutisoinnissa heikensi Kanervan uskottavuutta.

Voimat eivät ole aineistossa tasapainossa. Uskottavuuden ja harkintakyvyn puute on teemana useammin kuin yksityisyyden kunnioittaminen. Tämä ei ole yllättävää, sillä aineistossani on runsaasti toimittajien mielipiteitä sisältäviä juttuja. Toisaalta erityisesti Kanervan harkintakyky oli tärkeä osa myös poliitikkojen uutisissa

käyttämää retoriikkaa. Tämän puolen korostuminen lisääntyi loppua kohden mentäessä. Voi olla, että poliitikot vaistosivat Kanervan jo menettäneen pelin sekä kansalaisten tuen ja halusivat Kanervaa kritisoimalla kerätä poliittisia irtopisteitä.

Toimittajien puuttuminen Kanervan yksityiselämään selittyy toisessa luvussa käsiteltyjen journalismin muutosten kautta. Kuten aikaisemmin jo todettiin, toimittajien näkökulmasta he toteuttavat tehtävänsä ja palvelevat yleisön tarpeita arvioidessaan poliitikkoja ja politiikkaa monelta kannalta ja paljastamalla epäkohtia. Taustalla on ajatus siitä, ettei poliitikko voi olla yhtä vapaa-aikanaan ja toista virka-aikana, vaan molemmat puolet täytyy ottaa huomioon politiikan arvioinnissa. Median velvollisuus on kertoa totuus, palvella kansaa ja vahtia valtaapitäviä. Tämän tehtävän kautta toimittajat perustelevat Kanerva-uutisointia.

Myös Juntusen ja Väliiverrosen (2009, 273) Vanhas-uutisointia koskevassa tutkimuksessa toimittajat pohtivat kohun vaikutusta pääministerin poliittiseen imagoon ja uskottavuuteen sekä perustelivat kirjoitteluaan sillä, että äänestäjillä on oikeus tietää, millainen ehdokas on ihmisenä. Näin ollen, kuten Thompsonkin (2000, 257) määrittelee, skandaali on poliitikon uskottavuustesti.

Juuri uskottavuuden menettämisen vuoksi skandaali on niin vahingollinen poliitikoille. Ilman uskottavuutta poliitikko ei enää voi toimia tehokkaasti. Siksi mediassa otettiin kohun aikana usein esille kysymys, voiko Kanerva enää toimia ulkoministerinä, kun hänen uskottavuutensa on mennyt. Media vaikutti kuitenkin suuresti siihen, että Kanervan uskottavuus koki kolauksen. Kanervan uskottavuus kyseenalaistettiin ensimmäisenä juuri mediassa ja median toiminnan vuoksi. Näin ollen media perustelee Kanerva-kohun uutisointia ongelmalla, jonka se on itse pannut alulle ja jota se on pyrkinyt lietsomaan.

Kantolan mukaan toimittajien kannan taustalla on myös journalismin puolueettomuuden ihanne ja kriittisyys. Media ei voi puolueettomuuttaan kritisoida poliittisia mielipiteitä, joten se vallan vahtikoirona toimiessaan keskittyy entistä enemmän poliitikon uskottavuuteen ja aitouteen. Uutisoinnissa näkyy Kantolan mainitsema moraalinen ylemmyys ja asioiden katselu niiden ylä- ja ulkopuolelta

käsin, mikä hänen mukaansa johtuu journalistien ammatti-identiteetistä. Journalisti joutuu objektiivisuuden ihanteen vuoksi katselemaan kaikkea, jopa omaa toimintaansa, ulkopuolisen silmin ja etäisyyden säilyttäen. (Kantola 1998, 143.)

Tämä toteutui myös Susan Ruusunen -kohussa: media asemoi itsensä ilmiössä tarkkailijan rooliin eikä halunnut nähdä omaa vastuutaan kohun synnyttämisessä ja ylläpitämisessä. Näin journalistiset valinnat näyttäytyvät ainoina mahdollisina vaihtoehtoina ja skandaali vaikuttaa kehittyvän kuin itsestään. (Juntunen & Väliverronen 2009, 278.)

Objektiivisuus voi kuitenkin toimia kilpenä, jonka taakse toimittajat voivat piiloutua, kun heidän vastuutaan tapahtumista perätään. Kanervan ja Kiesin skandaaleissa toimittajat eivät jääneet sivustakatsojien asemaan. Toimittajien kommenteissa on toki luonnollista esittää omia tulkintojaan asioista, mutta ainakin iltapäivälehdissä tulkinta oli voimakkaasti läsnä myös uutisteksteissä. Ilta-Sanomien toimittajan epäily Kanervan anteeksipyyntöön aitoudesta heijastui vahvasti uutistekstiin, kuten edellisestä luvusta käy ilmi. Myös ”Huippujohtaja häpäisi naiset” –tyyppinen uutisotsikointi kertoo jo itsessään toimittajan näkemyksen Kiesi-kohusta.

Kanervan eron esiinnostaminen ennen poliitikkoja kaikissa tutkimissani lehdissä kuvastaa myös median vallankäyttöä asiassa. Kanervan ja Kiesin tapaukset osoittavat mielestäni, ettei skandaaleissa ole kyse vain faktojen esittelemisestä. Tapaukset myös osoittavat, että vaikka valtaapitävä voikin omalla käytöksellään vaikuttaa skandaalin kulkuun, voi media kääntää asiat pääläelleen, kuten Kanervan pyytäessä anteeksi.

Kanervan luonteen ja uskottavuuden selvittäminen on kuitenkin vain yksi selitys sille, miksi joukkoviestimet lähtivät yhteisrintamassa tonkimaan Kanervan yksityiselämään liittyviä asioita. On olemassa myös muita syitä, joita toimittajat eivät kolumneissaan ja kommenteissaan tuoneet julki.

Mediakentän kaupallistuminen ja koventunut kilpailu yleisöistä vaikuttaa uutisointiin (Virkkunen 2006a, 26–27), vaikeivat toimittajat sitä suostuisikaan kohujen yhteydessä myöntämään. Kiinnostavuus on yhä tärkeämpi uutiskriteeri jopa HS:n

kaltaisessa laatulehdessä. Silläkään ei ole enää varaa jättää Kanervan tekstiviestejä uutisoimatta. Tekstiviestikohussa kiinnostavuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys yhdistyvät, joten laajakin asian käsittely voidaan perustella tältä kannalta.

Toimittajat eivät skandaaleissa ole vain totuuden perässä, vaan kriittisyyden ulkokuoren taakse kätkeytyy myös kaupallisia motiiveja. Kanerva-kohua tutkinut Niemi (2009, 206) arvioi, että aiheella myytiin myös lehtiä ja tv-ohjelmia.

Kaupallinen media on riippuvainen siitä, kuinka hyvin se saa houkuteltua katsojia kanavalleen taikka tilaajia ja irtonumeron ostajia lehdilleen. Skandaalien sensaatiomaisilla paljastuksilla pyritään juuri tähän. (Thompson 2000, 78.) Thompsonin mukaan (emt., 83–84) medioiden välisellä kilpailulla on suuri vaikutus skandaaliuutisointiin. Toisaalta mediat pyrkivät julkaisemaan ainakin saman, mitä muut, jonka vuoksi skandaaliuutiset ovat hyvin samankaltaisia. Toisaalta kilpailu pakottaa laittamaan oman uutisen nopeasti eteenpäin (emt., 84), jolloin virheitä ja ylilyöntejäkin voi sattua.

Tekstiviestikohussa Ilta-Sanomat julkaisi ensimmäisen Kanervan lähettämäksi väitetyn tekstiviestin sen jälkeen, kun Hymy oli ilmoittanut julkistavansa viestit. Myös Helsingin Sanomat hankki käsiinsä viestit ja julkaisi osan niistä samana päivänä kun Hymyn kohunumero ilmestyi. Seuraavan päivän lehdessä tekstiviestit olisivat olleet jo vanha uutinen. Samalla lehdet ottivat tietoisesti riskin. Kanerva olisi voinut vetää ne oikeuteen yksityisyydensuojansa, kirjesalaisuuden rikkomisesta. Uutisvoiton saaminen kilpailijoista oli kuitenkin riskin arvoinen.

Poliitikot kritisoivat mediaa poliitikkojen yksityiselämän ja henkilökohtaisten ominaisuuksien korostamisesta poliittisten teemojen kustannuksella. Tärkeät yhteiskunnalliset asiat ja pitkäjänteiset poliittiset prosessit jäävät varjoon, kun media keskittyy henkilöihin. Poliitikkojen kannalta media siis epäonnistuu tehtävässään informoida kansalaisia. Media tarjoaa sirkushuveja ja hömpää kun sen pitäisi raportoida valtakunnan politiikasta. Kehityksen hyvänä puolena kansalaisten kannalta voi nähdä avoimuuden lisääntymisen. (Virkkunen 2006a, 18–19.)

Hyvänä puolena voidaan pitää myös sitä, että tabloidijulkisuus on antanut äänen myös tavallisille ihmisille ja niille, jotka eivät julkisuuteen aikaisemmin päässeet, kuten naisille. Toisaalta on kritisoitu sitä, että tavallisten ihmisten rooli jää uutisissa usein vain sivulliseksi tarkkailijaksi; uhrin, surijan tai gallup-kysymyksiin vastaajaksi. (Nieminen & Pantti 2004, 97–98.)

6.3 Vääränlainen imago

Skandaali vaurioittaa mainetta, sillä skandaalin keskiöön joutunut on tehnyt jotakin paheksuttavaa. Mutta miksi juuri tekstiviestikohu sekä omia parisuhdemieltymyksiä ja naisia koskevat käsitykset koettiin niin vahingollisiksi Kanervan puolueelle ja Kiesin edustamalle yritykselle, että heidän oli pakko erota?

Yleensä skandaaliin liittyy paljastus, että kohun keskiöön joutuneen imago ei vastaa totuutta (Thompson 2000, 15–16). Näin käy esimerkiksi silloin, kun perhearvoja korostanut poliitikko jää kiinni avioliiton ulkopuolisesta suhteesta. Kanervan tapauksessa näin ei ole. Avoimeksi jääkin, miksi perinteisiä arvoja vaaliva ”koti, uskonto ja isänmaa” -puolue valitsi tunnetun naissankarin ulkoministeriksi, varsinkin, kun Kataisenkin mukaan Kanerva tiedettiin ”tapaturma-alttiiksi”.

Ilkka Kanerva edustaa vanhan polven poliitikkoa. Hänen uransa alkoi jo 70-luvulla, aikana, jolloin poliitikon yksityiselämää ei vielä kaiveltu. Naistenmiehen maineessa Kanerva on ollut aina, joten tekopyhydestä tai teeskentelystä media ei ole voinut Kanervaa syyttää. 1980-luvun lopulla julkisuudessa kohistiin Kanervan suhteesta laulaja Paula Koivuniemeen (A48). Kanervan heikkous naisiin tiedettiin jo ennen 2000-lukua, jolloin useat naiset kertoivat saaneensa Kanervalta tekstiviestejä. Vuonna 1988 Kanerva tunnusti Helsingin Sanomien kuukausiliitteen haastattelussa olevansa ”valloitushaluinen macho” (C68).

Kanervan naisseikkailuilla on pitkä historia, mikä vaikutti kontekstina Kanervakohuun ja mistä lehdet myös ahkerasti kirjoittivat. Jos Kanerva olisi Matti Vanhasen tavoin ollut harmaa, perhearvoihin yhdistetty hahmo, tarinalla olisi voinut olla

erilainen loppu. Vanhasen imagoon naisasiat toivat kaivattua särmää, Kanervan imago taas oli valmiiksi jo kenties liiankin värikäs.

Kanervan naissankarin maine on ennenkin ollut esteenä hänen uralleen. Uimonen (1992, 41) kertoo, kuinka vuonna 1987 hänestä kaavailtiin kokoomuksen uutta puheenjohtajaa, Ilkka Suomisen seuraajaa. Kanervalla oli takanaan kokoomuksessa niihin aikoihin vallalla olleet niin sanotut ”remonttimiehet”, ja hänen valintansa tuntui varmalta. Suomisen piti luopua paikastaan 1989, ja Kanerva valmistautui hyvissä ajoin puheenjohtajavaaleihin.

Kanerva kuitenkin menetti puoluetoveriensä tuen. Suominen jatkoikin puheenjohtajana aiottua pidempään ja käänsi selkänsä Kanervalle. Hän antoi Kanervasta vähätteleviä lausuntoja ja kutsui tätä ”Kuuma-Kalleksi”. Kun vielä puoluesihteri kielsi kokoomuksen puoluetoimistoa ja -organisaatiota tekemästä Kanervan puolesta vaalityötä, oli häviö taattu. (emt, 41–42.)

Kanervan tappioon oli kuitenkin muitakin syitä ja merkittävin niistä oli hänen kokoomuksen johtoon epäsopiva maineensa. Kanerva esiintyi mielellään julkisuudessa ja nautti saamastaan huomiosta. Naisjutut alkoivat kuitenkin hallita Kanervan julkisuuskuvaa liiaksi juuri ennen vuoden 1991 puheenjohtajavaaleja. Kanervan nimeen yhdistettiin useitakin naisia. (A48.)

Uimosen (1992, 42) mukaan Kanerva kenties yritti luoda uudenlaista poliittista imagoa klassisen sankarityypin sijaan. Hän oli avoimesti naissankari ja macho-mies. Tällainen imago ei kuitenkaan sopinut kokoomuksen puheenjohtajalle, johon liitettiin arvokkuutta ja konservatiivisia arvoja. Yllättävää on, että Kanerva oli jo ollut ministeri, ja silloin hänen machoilunsa hyväksyttiin, olihan hän vapaa mies.

Kekkoselle avioliiton ulkopuoliset rakkaussuhteet sallittiin, mutta kuten monet lehdetkin painottivat, ajat ovat muuttuneet (A5, A12, C75). Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksen ja Ilta-Sanomien jutun perusteella 70-luvusta sai paheellisen kuvan. Helsingin Sanomiin kirjoittanut nainen kuvaili, kuinka hän oli todistamassa, kun maalaisyliopistossa vierailleelle ministerille järjestettiin naisseuraa (A12). Ilta-

Sanomat puolestaan kirjoitti kosteista, toimittajien ja poliitikkojen yhteisistä saunailloista, ”joissa naispuoliset emännät saattoivat tulla mukaan saunaan”.

Toisaalta poliitikkojen yksityiselämän suojele oli kirjoittamaton sääntö, toisaalta toimittajat eivät voineet kirjoittaa tilaisuuksista myöskään siksi, että olivat itse mukana hauskanpidossa. Silloin hyvä veli -verkosto oli voimissaan ja poliitikkojen ja toimittajien välit ”veljelliset”. Vallan vahtikoirat olivat hiljaa ja poliitikot saivat ”junailta asioita vapaammin keskenään.” (C75.) Tähän kähminän ja salailun aikaan vertautuu nykyhetki.

Kanervan ja Vanhasen edustama ”yksityiselämästä ei saa kirjoittaa” -ajattelu sijoittaa heidät menneeseen aikaan, jolloin toimittajat olivat rähmällään poliitikkoihin päin ja itsesensuuri kukoisti. Kanervan naisseikkailut nähdään muistumana tästä ”miehisestä tapakulttuurista” ja tekstiviestikohu merkinä tasa-arvoistumisesta, jonka seurauksena ihmissuhteet ja perhe nousevat etualalle politiikan näyttämöllä (A6). Esimerkiksi Tarja Halonen piti kohun hyvinä puolina tasa-arvon vahvistumista. (A83). Kuka kaipaa enää entisiä aikoja, jolloin ”kaksinaismoralismia katsottiin tiedotusvälineissä sormien lävitse?” kysyi Iltalehden päätoimittaja (B72).

Monet kirjoittajat epäilivät, että naisministeri joutuisi vastaavassa kohussa jättämään paikkansa heti. Miehelle taas sallitaan enemmän asenteella ”pojat ovat poikia”. (mm. A17, B14, C7). Katainen joutuikin puolustelemaan tukeaan Kanervalle vakuuttamalla, että kokoomusjohto ottaa kohun vakavasti eikä lakaise sitä maton alle sanomalla ”Ike on Ike” (B29).

Iltalehden kolumnistin mukaan Katainen arvosteli Kanervaa pakon edessä. Kirjoituksessa todettiin Kataisen viime hetkellä kääntäneen kelkkansa ja arvostelleen Kanervan toimia eikä vain tarjonnen tälle ”erittäin veljellistä ja vahvaa tukea”. Kolumnistin mielestä Katainen tajusi viime hetkellä hyvä veli -viittauksien vaaran, joilla on ”erittäin paha kaiku naisäänestäjien korvissa” eikä ”nuoren tasa-arvoa korostavan puoluejohtajan pidä sellaisessa ryvettyä” (B43.)

Helsingin Sanomissa mediakulttuurin professori Mikko Lehtonen pohti Kanervan maskuliinista saagaa. ”Kukonpojasta” ja ”velikullasta” piti mahtavan poliittisen nousun avulla viimein tulla ”kunnon mies”. Hän kutsui Kanervan nousua homososiaaliseksi romanssiksi, jossa miehet, niin politiikan toimittajat kuin poliitikotkin yhdessä tukivat Kanervaa, ehkä tiedostamattaan. Ulkoministeri Kanervasta ja ulkomaankauppaministeri Väyrysestä kirjoitettiin enemmän kuin hallituksen naisennemmistöstä. (A28.)

Lehtosen mukaan miespoliitikkojen Kanervaa puolustava rintama yritti hiljaisuudella ja solidaarisuudella antaa hänelle lisää peliaikaa: ”Nyt määritellään maan tapaa” Lehtonen väittää ja varoittaa, että naisrauhan rikkominen voidaan pian julistaa normaaliksi, hyväksyttäväksi asiaksi”. (A28.) Kokoomus ei kuitenkaan pysynyt yhtenä rintamana Kanervan tukena. Naiset olivat kärkkäämpiä kritisoimaan Kanervan käytöstä. Ensimmäisenä Kanervan eroa vaati kokoomuksen naisedustaja Tuija Nurmi.

Myös kokoomusjohdon yhtenäisyys repeili, kun ensimmäinen varapuheenjohtaja Marja Tiura kertoi julkisuudessa Kanervan vakuuttaneen, ettei viesteissä ole ”alapään asioita”. Keskustelussa mukana olleet miehet, Ben Zyskowicz ja Pekka Ravi kuitenkin kiistivät Tiuran väitteet. Heidän mukaansa tällaista rajausta ei keskustelussa tehty. Siitä Ilta-Sanomat sai kimmokkeen julistaa otsikossa suorasanaisesti Naiset vs miehet. Uutisen mukaan miehet pyrkivät vähättelemään ja peittelemään Kanervan tekoja kun taas naiset paheksuvat syvästi ulkoministerin käyttäytymistä. (C65)

Lähes samalla tavalla Ilta-Sanomat otsikoi myös Kiesin erosta kertoneen uutisensa: Sukupuolten sota. Uutisessa kerrottiin, kuinka ”useimmat miehet asettuivat 'Audi-miehen' puolelle ja useimmat naiset häntä vastaan”. Uutisen mukaan monet miehet kokivat, ettei miehillä ole Suomessa enää sananvapautta: ”Miksi tosiasioita ei saisi tässä feministien maassa lausua ääneen?” (F9) ja ”Kyllä alkaa pikkuhiljaa pelottaa sananvapauden puolesta tässä maassa. Alkaa olla paljon aiheita, mistä valkoinen hetero mies ei saa puhua.” (E9).

Monet naiset taas pitivät Kiesin puheita loukkaavina ja tasa-arvolain vastaisina. Naisille kysymys oli herkästä asiasta: ”Jos näitä yli-ikäisiä ”Don Juan” -tyyppisiä ei olisi työelämä pullollaan, juttu voisi toki käydä vitsistä” (F9).

Kanervan saama tuki nähtiin kohussa paheksuttavana hyvä veli -verkostona, joka Lehtosen mukaan määrittelee mikä on normaalia, toivottavaa, haluttavaa ja sallittavaa (A28, C75). Symbolisessa taistelussa olivat siis vastakkain miesten ja naisten käsitykset. Kanerva symboloi naisia alistavaa, seksististä ja miehisiä valtarakenteita pönkittävää maailmankuvaa. Siksi Tukiaisen alusvaatteista udellut Kanerva sai telaketjufeministi-alushousut Naisasialiitto Unionilta. Liiton vastaava pääsihteeri perusteli asiaa näin: ”Tämä (Kanervan käytös) kielii vanhakantaisesta suhtautumisesta naisiin ja epäsensitiivisyydestä” ja lisää, että vastaavassa tilanteessa naispoliitikko naurettaisiin pihalle. (B22.)

Poliittisesta kentästä poiketen yleisön keskuudessa sukupuolella ei näyttäisi olevan väliä. Kansa jakautui mielipiteissään kahtia, mutta ei sukupuolen mukaan. Niin miesten kuin naisten joukossa näkyi kahtiajako Kanervaa puolustaviin ja häntä paheksuviin. Verkkokeskustelussa nousi esiin kanta, että naiset joutuisivat eroamaan helpommin (B15). Yhdessä mielipiteessä Kanervan toiminta nähtiin seksuaalisena häirintänä (B23). Muutoin mielipiteissä ei näkemys kohusta miesten ja naisten arvojen valtataisteluna noussut vahvasti esiin.

6.4 Kiesillä ja Kanervalla paljon yhteistä

Entisellä Audin myyntijohtajalla Esko Kiesillä (kohun aikaan 59 vuotta) ja entisellä ulkoministerillä, kuusikymppisellä Ilkka Kanervalla on muutakin yhteistä kuin ikä: vaikka molemmille annettiin tunnustusta hyvin hoidetusta työstä, he joutuivat eroamaan paikastaan naisiin kohdistuneen, sopimattoman käytöksensä vuoksi. Miehet kuvattiin mediassa vanhanaikaisen, konservatiivisen naiskäsityksen edustajina, macho-miehen ruumiillistumina.

Heidän ajateltiin jämähtäneen aikakaudelle, jolloin naisille ja miehille oli eri säännöt ja naiset olivat alistetussa asemassa. Kiesi kertoi haluavansa itsestään huolta pitävän, itseään nuoremman naisen, joka olisi haluttava ja pitäisi miestä hyvänä; tietynlaisen Johanna Tukiaisen, joka eroottisena tanssijana on haluttavan ja miesten tarpeista huolta pitävän naistyyppin perikuva. Kanerva-kohussa nostettiin usein esiin ulkoministerin naismaku yhtenä skandaalin paheksuttavimmista piirteistä: ”Ulkoministeri, suhteessa oleva **Ilkka Kanerva** (kok) tykkää tyttärtään nuoremmista naisista, etenkin pornahtavista naisista” (A19).

Tukiaista kuvattiin suttuisaksi blondiksi, nakumalliksi, strippariksi, pornotähdeksi, jopa bimboksi, joka pitää ostoksilla käymisestä ja rikkaista miehistä: ”Mitä suttuisempi bimbo, sen varmemmin kuumenee ministerin näppäinsormi” (C26).

Monta kertaa muistutettiin, että Tukiainen on jopa Kanervan omaa tytärtä nuorempi: ”On absurdia, että 60-vuotias mies lähettelee vihjailevia tekstiviestejä nuorille kaunottarille, jotka ikänsä puolesta voisivat olla hänen tyttäriään tai jopa tyttärentyttäriään.” (B17.) Tukiaisen ja Kanervan ikäeroon viittaa myös ulkomaisten lehtien Kanervalle antama lempinimi: Törkyvaari.

Myös Niemen (2009, 208) mukaan Tukiainen oli yksi syy, jonka vuoksi Kanervaa kohdeltiin hyvinkin kriittisesti mediassa. Samaa asiaa kuvasi myös Iltalehden kolumnisti. Hän totesi, että Kanervan suurin synty oli, ettei hänen tekstiviestiensä kohteena ollut nainen vastannut ”moderneja korrektiivisuusvaatimuksia”:

Mutta on tärkeää, että vanhan miehen intohimon kohde täyttää tietyt kriteerit. Ei ihan hei mitään noin...venäläistä. Ei ihan noin antavaa rinta-aukkoa, noin koomisia rakennekynsiä--Jos Kanerva olisi runolliseen tapaan kysellyt puutarhakuulumisia vaikkapa kirjailija Riikka Pulkkiselta, puolet Suomen toimittajista ei parhailtaan viettäisi aikaansa Alexander Stubbin nettisivuilla. (B123.)

Kanerva ja Kiesi tulivat teoillaan sohaisseeksi ampaispesää, kun he muistuttivat, että vaikka tasa-arvo monella asteella toteutuukin Suomessa, on asenteita vaikeampi muuttaa. Konservatiivinen naiskuva elää ja voi hyvin, sekä miehissä että naisissa. Johanna Tukiainen on modernin ihannenaisten vastakohta: moderni nainen tienaa itse omat rahansa, on itsenäinen ja itsellinen.

Kanervan ja Kiesin kohut osoittavat, että tasa-arvo, naiseus ja niiden määrittely ovat edelleen yhteiskunnan kipukohtia ja jakavat kansaa. Kiesin ja Kanervan tapauksissa mielipiteet miesten käytöksestä vaihtelivat, Kiesin kohdalla vielä jyrkemmin. Tapauksissa pyrittiin tuomitsemaan vääränlainen ajattelu ja käytös. Jakaantuneet mielipiteet vain osoittavat, että oikean ja väärän määrittelystä käydään jatkuvaa kamppailua.

Huomionarvoista on, että Kanervan tapauksessa monet kirjoittivat, että naisille Kanervan käytöstä ei olisi sallittu. Kanerva-kohun aikaan mediatutkija Erkki Karvonen totesi, että nainen saa helpommin kevytkenkäisen maineen kun taas Kiesi-kohussa hän sanoi, että julkisuus kohtelee miehiä ja naisia eri tavoin: miesten sanomiset tuomitaan herkemmin.

Ehkä vuodessa ehti tapahtua niin paljon, että kaksinaismoralismi sai uuden merkityksen. Kanervan tapauksessa sanottiin, että miehet saavat enemmän anteeksi. Täten Kanervan ero vahvisti tasa-arvoa: nykyään myös miesten seksuaalista käyttäytymistä rajoitetaan. Kiesi-kohu taas vaikutti monien mielestä heikentävän miesten tasa-arvoa: miehet eivät saa vapaasti lausua mielipiteitään, toisin kuin naiset. Heidät leimataan sovinnesteiksi, naiset samoista mielipiteistä rohkeiksi.

Tulkinta tuntuu vahvistavan sitä, että ”modernin naisen” on perinteisistä rooleista murtautuakseen pitänyt rikkoa rajoja eli tehdä sitä, mikä ennen oli sallittua vain miehille. Siksi keski-ikäisen laulajattaren tunnustus, että hän pitää nuorista miehistä (G8), voidaan tulkita moderniksi, kun taas miesten mieltymys nuorempiin naisiin on patriarkaalisen kulttuurin jäännös.

Kanerva ja Kiesi edustavat maailmankuvaa, joka on kuin suoraan vuoden 1948 ”Joka naisen kirjasta”, jossa lääketieteen lisensiaatti kirjoitti, että mies on viriili hautaan asti, nainen vain hetken, minkä vuoksi on vain luonnollista että mies on naista vanhempi (D3). Skandaaleissa vastakkain ovat siis moderni ja vanhanaikainen, tasa-arvoinen ja patriarkaalinen. Roolit ovat kääntyneet toisin päin: mikä ennen oli vain miehille sallittua, on enää hyväksyttävää vain naisille.

Karvonen on todennäköisesti oikeassa siinä, että julkisuus asettaa erilaisia vaatimuksia miehille ja naisille. Myös presidentinvaalien vaalikampanjointia seurannut Mari K. Niemi huomasi erikoisen seikan. Sauli Niinistö ja Matti Vanhanen tunnustivat blogi-kirjoituksissaan herkästi omia epävarmuuksiaan ja kertoivat tunteistaan. Vanhanen jopa esitteli valokuvin itseään imuroimassa. Moderni miespoliitikko saakin perheestään, kotitöistään ja heikkouden tunnustamisesta lämpöä ja inhimillisyyttä imagoonsa kun taas naispoliitikko voisi samanlaisella käytöksellä leimautua liian pehmoksi. (Niemi 2006, 255–260.)

Kanervan mukaan miespoliitikot ovat joutuneet pehmentämään imagojaan televisiosta johtuen. Aggressiivinen esiintyminen ei näet sovi tv-ruutuun. Miehiä muutos kuitenkin hyödyttää. Miehet voivat kertoa epäonnistumisistaan ja tunteistaan ja paradoksaalisesti tämä vain vahvistaa yleisön luottamusta heidän vahvuuteensa. Naiset puolestaan eivät voi tuoda esille feminiinisiä piirteitään menettämättä uskottavuuttaan. (Kanerva 1994, 115.) Tilanne on siis se, että Niemen (2006, 260) sanoin naisten täytyy esiintyä hirvikiväärin ja moottorikelkan kanssa ollakseen uskottavia. Näyttää siltä, että miesten on puolestaan hylättävä perinteinen maskuliinisuus ja tartuttava tiskirättiin, jos he haluavat pärjätä julkisuudessa.

Lisääntynyt kriittisyys näyttääkin tarkoittavan puuttumista väärään ajatteluun ja käytökseen. Juuri tästä myös Kantola (1998, 143) kirjoittaa: kun puolueeton media ei voi kritisoida poliittisia mielipiteitä, nousee journalistisen kriittisyyden muodoksi poliitikkojen sisäisen elämän, luonteen, aitouden ja ominaisuuksien perkaaminen, josta seuraa moralistista keskustelua. Liberaalissa ja valinnanvapautta korostavassa yhteiskunnassa on paradoksaalisesti tiukemmat säännöt kuin ennen. Julkinen keskustelu muuttuu ankaraksi moralisoinniksi, jossa erityisesti ihmisten seksuaaliset taipumukset ovat huomion kohteena. Tässä toimittajat ottavat moralistin roolin ja kertovat, mikä on paheksuttavaa, mikä ei. (Niemi 2009, 298.)

Tämä johtuu Kuneliuksen mukaan journalismin muuttuneista tehtävistä ja roolista. Ennen journalismin tehtävä oli tuottaa objektiivisia uutisia yhdelle suurelle kansalle, jolla oli suhteellisen vakaa kollektiivinen identiteetti. Nyt journalismin vaatimuksena on tuottaa tarinoita tietyille kohderyhmälle ja tietyt arvot jakavalle ryhmälle, esittää

mielipiteitä uutisten höysteeksi ja välittää tunteita yleisöille. Kun ennen journalismin tärkeys pohjautui ideaan kansalaisista, joita kiinnostivat hyvinvointivaltion toiminnot, tulevaisuuden journalismin hyödyllisyys on sen kyvyssä tuottaa mielipiteitä, nautintoja ja yksityisiä etuja. Journalismista tulee ja on osaksi tullut dramatisoiva, moralistinen ja moralisoiva voima. (Kunelius 2009, 344–345.)

Teoriassa yhteiskunnassa vallitsee sananvapaus ja erilaiset seksuaalisuuden muodot hyväksytään, mutta julkisuudessa vapaus koskee vain oikeanlaista, ajan hengen mukaista käytöstä ja mielipiteitä. Jos erehtyy sanoissaan tai teoissaan, on kaduttava julkisesti ja pyydettyvä anteeksi. Media täyttyy Kantolan (1998, 143) sanoin tunnustusjournalismista ja moralisoinnista, jossa rikkojaa paheksutaan.

Kiesi-kohu toi keskusteluun tärkeän aiheen: onko työpaikoilla piilotettua syrjintää? Hyljitäänkö naisia edelleen johtajina? Väheksytäänkö naisia työnhaussa? Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa otettiin kantaa siihen, kuinka paljon piilotettua syrjintää esiintyy mediassa ja yhteiskunnassa (D12).

Kiesin tapaus olisi ollut oiva mahdollisuus kirjoittaa laajemminkin esimerkiksi siitä, kuinka tasa-arvo toteutuu työpaikoilla. Kiesin asenteiden toteutumista käytännössä selvitettiin kuitenkin hyvin vähän. Ilta-Sanomissa kysyttiin VV-Auton (F1) ja toisessa jutussa Saksan Audin naisjohtajien määrää (F7). Muuten kohussa keskityttiin Kiesin lausuntoihin ja niiden aiheuttamaan tunteiden kuumenemiseen.

Skandaaleissa yksi ottaa kantaakseen taakan monien niin sanotuista synneistä. Skandaaleissa voimme Lullin ja Hinermanin (1997, 27) mukaan käsitellä ja korvata oman häpeämme, Helsingin Sanomien toimittajan sanoin ulkoistaa sen (A47), julkisen häpeän avulla.

Skandaalin uhri on kuin julkiseen häpeäpaaluun joutunut rikollinen, johon kohdistuva julkinen paheksunta ja rangaistus kertovat muille rikkojille, minkälaista käytöstä tulee välttää. Koska skandaali täten laajenee yksittäisen teon sijaan kuvaamaan laajempaa kokonaisuutta eli normin rikkoja alkaa symbolisoida tapoja

rikkoa normeja (Jacobsson ja Löfmarck 2008, 207–208), unohtuu helposti, että skandaalin keskiössä on kuitenkin ihminen.

Aidon tasa-arvon luulisi olevan sitä, että miehet ja naiset voisivat itse valita kuinka elävät elämänsä. Nainen voisi olla kotiäiti ja tunteellinen menettämättä uskottavuuttaan ja mies saisi pitää naismakunsa, vaikka se monille muille edustaisikin huonoa makua. Kuten Helsingin Sanomiin kirjoittanut nainen asian ilmaisee:

Todellinen tasa-arvo on valinnanvapautta. Sitä, että saa toteuttaa perinteisiä roolimalleja, jos siltä tuntuu tai sitten murtautua niistä ulos.--Väitän, että todellinen tasa-arvo toteutuu vasta sitten, kun vaaleanpunaiseen jakkupukuun sonnustautunut kaunis, korkeasti koulutettu nainen kymmenen sentin koroissa vaaleat hiukset hulmuten nähdään Audin myyntijohtajana. Vapaa-ajallaan hän voi sitten tehdä mitä tykkää – vaikka ajaa formulaa tai silittää miehensä paitoja – ja jäädä jossakin vaiheessa vaikka muutamaksi vuodeksi hoitovapaalle. (D11.)

7 YHTEENVETOA

Tutkimuksen aihe osoittautui työn edessä hyvin suosituksi. Ilkka Kanervan tekstiviestikohu ja Matti Vanhasen yksityiselämästä uutisointi ovat kiinnostaneet monia tutkijoita. Tämä ei ole yllättävää, sillä monet tutkijat näkevät näistä tapauksista uutisoinnin oireena niin journalismin kuin poliittisen kulttuurin murroksesta (Uimonen 2009, Niemi 2009, Juntunen & Väliaverron 2008 ja 2009, Virkkunen 2006a ja b).

Poliitikkojen yksityiselämästä on tullut oikeutettua riistaa medialle. Tutkijat ovat paneutuneet erityisesti toimittajien rooliin skandaaleissa. Onkin hyvä huomata, että vaikka toimittajat mielellään esiintyvät objektiivisina raporttoijina, jotka vain puolueettomasti kertovat maailman menosta, on tietyn tapauksen nostaminen julkisuuteen kuitenkin harkittu teko ja journalistinen valinta.

Toimittajien valta yhteiskunnan johtohenkilöiden suhteen näkyi myös tutkimissani skandaaleissa. Vaikka poliitikko voi muotoilla viestinsä mahdollisimman huolellisesti, hän ei silti voi vaikuttaa siihen, missä yhteydessä hänen viestinsä esitetään ja kuinka sitä tulkitaan (McNair 2003, 37–38), kuten Kanervan tapauksesta kävi ilmi. Helsingin Sanomat ei lainkaan kertonut Kanervan anteeksipyyntöstä, vaan tyytyi uutisoimaan, että poliitikkojen anteeksipyyntö on harvinaista. Iltaapäivälehdet taas siteerasivat anteeksipyyntöä laajasti, mutta samalla asettivat sen vilpittömyyden kyseenalaiseksi.

Pitämällä tapausta esillä päivittäin kuukauden ajan kansa alkoi vähitellen kallistua median tulkintojen kannalle. Tekstiviestikohun alussa Kanervalla oli kansan parissa enemmän ymmärtäjiä kuin kohun lähestyessä päätöstään. Kertomalla Kanervan entisistä rikkeistä ja tuomalla esiin naisia, jotka kertoivat Kanervan ahdistelleen heitäkin, tiedotusvälineet lisäsivät Kanervan syntitaakkaa ja vahingoittivat hänen mainettaan. Samalla tavalla Kiesin menneet möläytykset tuotiin esiin Audi-kohun yhteydessä.

Entinen ulkoministeri ei kuitenkaan ole viaton uhri. Edellisten poliittisten skandaalien olisi pitänyt opettaa Kanervalle, että avoimuus on paras tapa katkaista kohulta siivet. Sen sijaan hän takertui puolustamaan yksityisyyttään ja antoi joko vältteleviä lausuntoja tai kieltäytyi kokonaan kommentoimasta kohua. Kanervan mukaan tekstiviestit olivat hänen oma, henkilökohtainen asiansa, jolla ei ollut merkitystä hänen työnsä kannalta.

Politiikka on nykyisin henkilöitynyttä, minkä vuoksi poliitikon persoonalla on suuri painoarvo. Sen vuoksi median ja kansalaisten on voitava arvioida poliitikon uskottavuutta, luotettavuutta ja rehellisyyttä. Tekstiviestien lähettäminen eroottiselle tanssijalle vahingoitti median mukaan Kanervan uskottavuutta ja kertoi harkintakyvyn puutteesta. Lopulta median kanta voitti ja Kanerva joutui luopumaan paikastaan.

Kiesi taas valitsi toisen tien ja erosi nopeasti. Todennäköisesti nopea eroaminen johtui siitä, että Kiesin tapauksessa korostettiin Audin maineen vahingoittumista. Kun on kyse rahasta, johtopäätökset on tehtävä nopeasti. Vaikka olikin kyseenalaista, vaikuttaisiko Kiesi-kohu Audin myyntiin, riskejä ei otettu. Kiesin oli lähdeittävä.

Vaikka tekstiviestikohua onkin tutkittu paljon, uskon kuitenkin, että kaikkea ei ole vielä kukaan sanottu. Tarkoitukseni oli käsitellä skandaaleja symbolisten voimien taisteluna, jonka takana on kuitenkin oikeita ihmisiä ja mielipiteitä. Mielestäni skandaalien tärkein ominaisuus on juuri tämä: se, mitä ne paljastavat yhteiskunnan tabuista ja konflikteista (mm. Burkhardt ja Wolf 2007). Mielestäni Kanervan ja Kiesin skandaalit osoittavat, että tasa-arvo sekä erilaiset näkemykset miesten ja naisten välisistä suhteista aiheuttavat edelleen konflikteja yhteiskunnassamme.

Aluksi en ollut varma, kuinka Audin myyntijohtajan kiistanalaiset lausunnot ja ulkoministerin tekstiviestit sopisivat samaan tutkimukseen. Löytyisikö niistä mitään yhteistä? Tutkimuksen edetessä huomasin kuitenkin, että pohjimmiltaan kohut käsittelevät samaa asiaa, tasa-arvoa sekä miehiin ja naisiin kohdistuvia erilaisia odotuksia. Julkisuudessa on puhuttu paljon siitä, kuinka naiset joutuvat miehissään

maailmassa kamppailemaan enemmän ja todistamaan kyvykkyytensä. Kohut todistavat, ettei miehilläkään ole helppoa. Heihin kohdistuvat vaatimukset vain ovat erilaisia.

Kanerva ja Kiesi syyllistyivät sovinistiseksi ja naisia alentavaksi tulkittuun käytökseen, joka ei nykyisessä yhteiskunnassamme enää ole hyväksyttyä, ainakaan yhteiskunnan valtaapitäville. Samanlainen käytös, joka naisten kohdalla saatettaisiin tulkita rohkeaksi yritykseksi murtautua ulos perinteisestä roolista, voi johtaa miesten kohdalla vakaviin seurauksiin. Miesten ja naisten roolit näyttävät kääntyneen pääläelleen: naisilta odotetaan aggressiivista käytöstä ja miehille omien epävarmuuksien esille tuominen tuo lisäpisteitä politiikassa.

Aineistoni on laadulliseen tutkimukseen melkoisen laaja ja sitä olisi kenties voinut yrittää rajata suppeammaksi. Laajuudesta on se etu, että pystyin käsittelemään kohuja kattavasti ja sain niistä mielestäni hyvän yleiskuvan. Samalla pystyin kuitenkin nostamaan esille mielestäni tärkeitä yksityiskohtia. Voi kuitenkin olla, että tutkimukseni syvyys kärsi tekstiviestikohun laajasta aineistosta.

Tarkoitukseni oli kuitenkin ottaa mukaan mahdollisimman monta näkökulmaa kokuun, myös yleisön kannan, joka jää usein piiloon. Sen vuoksi en halunnut karsia aineistostani pois mielipidekirjoituksia. En myöskään halunnut tyytyä vain uutissivujen kuvaan kohusta. Tämä olikin oikea ratkaisu. Jos olisin rajannut tutkimukseni koskemaan vain uutissivuja, tasa-arvonäkökulma olisi jäänyt heikommaksi. Juuri muilla kuin uutissivuilla oli usein analyyseja ja haastatteluja, joissa esimerkiksi tutkija Mikko Lehtonen toi esiin tutkimukseni otsikkoonkin päätyneen termin maskuliininen saaga.

En pyri tutkimuksessani täydelliseen toistettavuuteen, sillä se on mahdotonta. Liika toistettavuuden ihannointi johtaa itsestään selviin, pinnallisiin tulkintoihin. Kantolan (1998, 146) mukaan argumentoinnin uskottavuus ja tekstin läpinäkyvyys ovat tärkeämpiä lopputuloksen kannalta kuin toistettavuus. Sen vuoksi pyrin perustelemaan päätelmäni mahdollisimman hyvin ja siten, että lukija pystyisi seuraamaan, mitä olen tehnyt ja miten olen lopputulokseen päätenyt.

Tutkimusmetodiksi olisin voinut valita jonkin muunkin kuin draama-analyysin, mutta tein valintani erityisesti kahdesta syystä. Mielestäni draama-analyysi tuo esiin skandaalin olennaiset piirteet. Monet tutkijatkin ovat huomanneet, että skandaalien kaari noudattelee draaman kaarta; se on skandaalin erityinen kerronnallinen muoto. Draamassa ja skandaalissa on molemmissa mielestäni kyse toisiaan vastaan kamppailevista voimista ja niiden aiheuttamasta konfliktista.

Toinen syyni on draaman viitekehyksen joustavuus. Se ei sido tutkijaa tiukasti, vaan antaa mahdollisuuden ilmiön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Tietenkin myös draama-analyysi tarjoaa oman tapansa kohteen tarkasteluun ja samalla sulkee pois joitakin muita mahdollisia näkökulmia. Tämä koskee kuitenkin myös muita metodeita. Mikään tutkimus ei pysty kattamaan laajan ilmiön kaikkia puolia eikä se mielestäni ole tarpeellistakaan.

Yksi esimerkki tutkimukseni ulkopuolelle jääneistä ilmiöistä ovat Internetin keskustelupalstat. Kanervan eroon johtaneessa skandaalissa, kuten muissakin poliittisissa skandaaleissa (Virkkunen 2006a ja b), toiset poliitikot ovat uutisoinnin keskiössä. Esko Kiesin kohussa taas Internet-kommentoijien vahva reaktio heijastui uutisointiin. Kiesin tapauksessa olisi ollut tarpeen tutkia myös blogeja. Kiesin lausunnot aiheuttivat kuohuntaa juuri Internetin keskustelupalstoilla ja niistä uutisointi sai oikeutuksensa. Myös blogeissa kokuun otettiin ahkerasti kantaa.

Päätin kuitenkin olla ottamatta blogeja tähän tutkimukseen, sillä aineistoa olisi ollut silloin jo väitöskirjan tarpeisiin. Internet olisi kuitenkin skandaaleissa perusteltu ja mielenkiintoinen tutkimuksen kohde. Skandaalit leviävät Internetin kautta nopeasti ja saavat runsaasti yleisöä. Internetin voimaa skandaalien syyttäjänä ja kiihdyttäjänä ei pidä aliarvioida.

LÄHTEET

- Apo, S. 1986. Ihmesadun rakenne. Juonien tyypit, pääjaksot ja henkilöasetelmat satakuntalaisessa kansansatuaineistossa. Helsinki: SKS
- Aristoteles. 1967/2007. Runousoppi. Suom. P. Saarikoski. Helsinki: Otava.
- Aslama, M ja Kivikuru, U. 2002. Lamajulkisuuden raamit: suomalainen mediamaisema 1990-luvulla. Teoksessa U. Kivikuru (toim.) Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä. Tampere: Palmenia-kustannus, 25–45.
- Aula, M. K. 1991. Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla. Helsinki: Yleisradion tutkimus- ja kehitysosasto.
- Bird, S. E. 1997. What a Story! Understanding the Audience for Scandal. Teoksessa J. Lull & S. Hinerman (toim.) Media Scandals. Cambridge: Polity Press, 99–121.
- Boorstin, D. J. 1962/1964. The Image. A Guide to Pseudo-Events in America. New York: Harper Colophon Books/ Harper & Row Publishers.
- Burkhardt, S. & Wolf, F. 2007. Managing Journalistic Firebombs: Scandals as Struggle Over Meaning. International Communication Association (ICA), Journalism Section, Annual Conference in San Francisco, USA. Tulostettu 29.10.2010. http://www.allacademic.com/meta/p171702_index.html
- Carey, J.W. 1989. Communication as Culture. Essays on Media and Society. New York: Routledge.
- Ekström, M. & Johansson, B. 2008. Talk Scandals. Media Culture Society 30: 61–79. Tulostettu 29.10.2010. <http://mcs.sagepub.com/content/30/1/61>

- Ervasti, P. 2004. Irakgate. Pääministerin nousu ja ero. Jyväskylä: Gummerus.
- Esser, F & Hartung, U. 2004. Nazis, Pollution, and no Sex: Political Scandals as a Reflection of Political Culture in Germany.. *American Behavioral Scientist* 47: 1040–1071. Tulostettu 9.2.2010.
<http://abs.sagepub.com/cgi/content/abstract/47/8/1040>
- Esslin, M. 1980. Draaman perusteet. Suom. S. Heiskanen-Mäkelä. Jyväskylä: Gummerus.
- Fombrun, C. J. 1996. Reputation: Realizing Value from the Corporate Image. Boston (MA): Harvard Business School Press.
- Hallin, D. C. & Mancini, P. 2004. Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics. Cambridge University Press.
- Helsingin Sanomat, Timo K. Mukka. Julkaistu 16.5.2004 lehdessä osastolla Kulttuuri. Viitattu 5.5.2009.
<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Timo+K+Mukka/HS20040516SI1KU02vz>.
- Hjarvard, S. 2008. The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. *Nordicom Review* 29:2, 105–134. Viitattu 2.12.2010. www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/269_hjarvard.pdf
- Holmberg, J. 2004. Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiutisissa 1987–2003. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Huovila, T. 2003. Tiedolla korkoa. Suomalaista talousjournalismia 1900-luvulla. Helsinki: Inforviestintä.

- Huovila, T. 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.
- Hämäläinen, U. 2002. Onko tämä skuuppi? Poliitiikan toimittajan työtä 1950-luvulta nykypäivään. Helsinki: Poliitiikan toimittajat ry.
- Ikonen, T. 2001. Tarina ja juoni. Teoksessa O. Alanko & T. Käkälä-Puumala (toim.) Kirjallisuuden tutkimuksen peruskäsitteitä. Helsinki: SKS, 184–206.
- Jacobsson, K & Löfmarck, E. 2008. A sociology of scandal and moral transgression – The Swedish Nannygate scandal. *Acta Sociologica* 51(3): 203–216.
Tulostettu 29.10.2009.
<http://asj.sagepub.com/cgi/reprint/51/3/203>
<http://asj.sagepub.com/cgi/reprint/51/3/203>
- Juntunen, L & Väliverronen, E. 2008. Lemmenkipeä media villiintyi pääministerin morsiamesta. Teoksessa M. Jaakkola (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2008. Tiedotustutkimus 2/2008: 83–90. Viitattu 24.10.2010.
<http://tampub.uta.fi/tiedotusoppi/1797-6014.pdf>
- Juntunen, L & Väliverronen, E. 2009. Intiimin politiikka ja skandaalin yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa E. Väliverronen (toim.) Journalismi murroksessa. Helsinki: Gaudeamus, 262–284.
- Kanerva, J. 1994 ”Ryvettymisen hyvä puoli” Suomalainen politiikka ja poliitikot televisiossa. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Julkaisu 40.
- Kantola, A. 1996. Tri Otsoni ja Mr Kasvihuone. Mediapaniikkeja modernin kauhun rajoilta. Teoksessa H. Luostarinen, U. Kivikuru & M. Ukkola (toim.) Sopulilippuri. Mediakritiikin näkökulmia. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus
- Kantola, A. 1998. Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. Teoksessa

A. Kantola, I. Moring & E. Väliaverronen (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 122–148.

Kantola, A. 2002. Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä. 2.painos. Viestinnän julkaisuja 6. Viestinnän laitos. Helsingin yliopisto.

Karvonen, E. 1997. Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Väitöskirja.

Karvonen, E. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kinnunen, A. 1985. Draaman maailma. Villiintynyt puutarha. Helsinki: WSOY.

Kivioja, P. 2008. Kiss and sell: näin tuotetaan täydellinen skandaali. Teoksessa M, Jaakkola (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2008. Tiedotustutkimus 2/2008: 91–102. Viitattu 24.10.2010. <http://tampub.uta.fi/tiedotusoppi/1797-6014.pdf>

Kunelius, R. 2003. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kunelius, R. 2009. Journalism as robust secular drama: Reading the future by amplifying the present. Journalism 2009; 10; 343–346. Tulostettu 16.3.2010. <http://jou.sagepub.com>

Kunelius, R, Noppari, E. & Reunanen, E. 2009. Media vallan verkoissa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja/Sarja A112/2009.

Lahtinen, J, Isoviita, A. & M. Ihamäki. 1987. Asiakassuuntainen markkinointi. Tampere: Avaintulos Oy.

- Lampikoski, K, Suvanto, P. & Vahvaselkä, I. 1990. Menestyvä markkinoija 1. Asiakaskeskeinen markkinointi. 5.-6.painos. Espoo: Weilin+Göös.
- Lehtonen, J. Kriisiviestintä. 1999. Mainostajien liitto, Helsinki.
- Lehtonen, J. Julkisuuden riskit. 2002. Mainostajien liitto, Helsinki.
- Levikintarkastus (2009).
<<http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Levikkitilasto2009.pdf>> Viitattu 19.11.2010.
- Lippman, W. 1997. Public Opinion. Ensimmäinen painos 1922. New York: Free Press.
- Lowe, D. M. 1982. History of Bourgeois Perception. Chicago: University of Chicago Press.
- Lull, J. & Hinerman, S. 1997. The Search for Scandal. Teoksessa J. Lull & S. Hinerman (toim.) Media Scandals. Cambridge: Polity Press, 1–33.
- Luostarinen, H. & Uskali, T. 2006. Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos, Teoksessa R. Heiskala & E. Luhtakallio (toim.) Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta? Helsinki: Gaudeamus, 179–201.
- McLuhan, M. 1984/1964. Ihmisen uudet ulottuvuudet. Alk. Per. Understanding Media: The Extensions of Man. Suom. A. Tiisanen. Helsinki: WSOY.
- McNair, B. 2003. An Introduction to Political Communication. Kolmas painos. London/New York: Routledge.
- Meyer, T. 2002. Media Democracy. How the Media Colonize Politics. Cambridge: Polity.

- Meyrowitz, J. 1985. No Sense of Place. The Impact of Electronic Media on Social Behavior. New York: Oxford University Press.
- Mielonen, M. 2008. Ministerien yksityiselämän seuraaminen kertoo politiikan murroksesta. Helsingin Sanomat 3.4.2008, Kotimaa, A5.
- Mikkonen, A. 1998. Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista. Porvoo: Taloustoimittajat ry.
- Niemi, M. K. 2006. Onko yksityiselämästä presidentintekijäksi? Teoksessa Perna, V & Pitkänen, V (toim.) 2006. Poliitikot taistelivat - media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Jyväskylä: Ajatus-kirjat, 228–271.
- Niemi, M. K. 2009. Kohu ja skandaalijournalismi moraalien ja moralismin keväessä. Teoksessa V. Perna, M. K. Niemi & Pitkänen V (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Turku: Kirja-Aurora, 179–227.
- Nieminen, H. & Pantti, M. 2004. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nieminen, H. 1999. Medioituminen ja suomalaisen viestintämaiseman muutos. Teoksessa Nieminen, H, Saarikoski, P & Suominen, J (toim.) Uusi media ja arkielämä. Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Viestintä, 18–41.
- Nimmo, D & Savage, R. L. 1976. Candidates and Their Images. Concepts, Methods, and Findings. California: Goodyear Publishing Company.
- Ollila, M-R. 2006. Luonnetestejä vai savuverhoja: yksityisyys mediassa. Teoksessa L. Ruusunoksa (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2006. Tiedotustutkimus 1/2006: 28–36. Viitattu 24.10.2010.
http://www.mediaviestinta.fi/vanhat/pdf/ttutk1_06.pdf

- Pernaa, V. & Railo, E. 2006. Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Pernaa, V & Pitkänen, V (toim.) Poliitikot taistelivat - media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. Jyväskylä: Ajatus-kirjat, 17–54.
- Pitkänen, V, Pernaa, V. & Niemi, M. 2009. Poliitiikan journalismin tulevaisuus? Teoksessa Pernaa, V, Niemi, M. K. & Pitkänen, V (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Turku: Kirja-Aurora, 229–244.
- Pitkänen, V. 2009. Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Pernaa, V, Niemi, M. K. & Pitkänen, V (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Turku: Kirja-Aurora, 79–108.
- Postman, N. 1985/1987. Huvitamme itsemme hengiltä. Julkinen keskustelu viihteen valtakaudella. Suom. I. Rekiaro. Helsinki: WSOY.
- Rosma, J. 1984. Johdatus elokuvadramaturgiaan. Teoksessa Juha Rosma (toim.) Elokuvadramaturgian salaisuudet. Suomen elokuvasäätiön julkaisusarja.
- Ruostetsaari, I. 1992. Vallan ytimessä. Tutkimus suomalaisesta valtaeliitistä. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruostetsaari, I. 2003. Valta muutoksessa. Helsinki: WSOY.
- Salminen, E. 2006. Mediavallan aika: politiikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen. Helsinki: Edita.
- Strömbäck, J. 2008. Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/Politics* 2008; 13; 228–246. Tulostettu 3.10.2009. <http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/3/228>
- Suomen Journalistiliitto, Uudet journalistin ohjeet (2005). Viitattu 5.3.2009 https://www.journalistiliitto.fi/Resource.phx/sivut/sivut_journalistiliitto/pelisaannot/journalistinohjeet/uudet.htx.

- Thompson, J. B. 1997. Scandal and Social Theory. Teoksessa J. Lull & S. Hinerman (toim.) Media Scandals. Cambridge: Polity Press, 34–64.
- Thompson, J. B. 2000. Political Scandal: Power and visibility in the media age. Cambridge: Polity Press.
- Tomlinson, J. 1997. "And Besides, the Wench is Dead": Media Scandals and the Globalization of Communication. Teoksessa J. Lull & S. Hinerman (toim.) Media Scandals. Cambridge: Polity Press, 65–84.
- Tommila, P. & Salokangas, R. 1998. Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Helsinki: Edita.
- Tumber, H. 2004. Scandal and Media in the United Kingdom: From Major to Blair. American Behavioral Scientist 47: 1122–1137. Tulostettu 9.2.2010. <http://abs.sagepub.com/cgi/content/abstract/47/8/1122>
- Tumber, H & Waisbord, S. R. 2004. Introduction: Political Scandals and Media Across Democracies, Volume I. American Behavioral Scientist 47: 1031–1039. Tulostettu 9.2.2010. <http://abs.sagepub.com>.
- Uimonen, R. 1992. Julkisuuspelejä. Imagonrakennus politiikassa. Helsinki: WSOY.
- Uimonen, R. & Ikävalko, E. 1996. Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan? Helsinki: Infoviestintä.
- Uimonen, R. 2009. Median mahti. Kuinka journalistit käyttävät valtaa ja pakottavat maan mahtavia eroamaan. Helsinki: WSOY.
- Virkkunen, H. 2006a. "Ministeri saa syyttää vain itseään." Ministerieroihin johtaneet poliittiset skandaalit uutistapahtumina Juhantalosta Jätteenmäkeen 1992–2003. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Lisensiaatintyö.

- Virkkunen, H. 2006b. Ja ministeri erosi hymyillen. Teoksessa Pernaa, V & Pitkänen, V (toim.) 2006. Poliitikot taistelivat - media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Jyväskylä: Ajatus-kirjat, 127–158.
- Virta, T. 1994. Saippuaopperat ja suomalaiset naiset. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 43.
- Virtapohja, K. 1998a. Onko journalismi draamaa? Neljännen televisiokanavan toimilupapäätöksen uutisointi jatkokertomuksena. Teoksessa T. Perko & R. Salokangas (toim.) Kymmenen kysymystä journalismista. Jyväskylä: Atena, 127–159.
- Virtapohja, K. 1998b. Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Atena.
- Wiio, O.A. 1975. Viestinnän opas. Helsinki: Weilin + Göös.
- Wiio, O.A. 1977. Viestinnän perusteet. Espoo: Weilin + Göös.
- Wiio, O.A. 1992. Viestinnän tutkimussuuntia. Helsinki: Yliopistopaino.

LIITE 1 Tekstiviestikohu 8.3.–4.4.2008

Tutkimuksessa käytetty aineisto (jutun tunnus, julkaisupäivämäärä, otsikko, sivunumero)

Helsingin Sanomat

- A1 9.3. Jaakonsaari nimitti Kanervan ”nopean toiminnan joukoksi”. A5
(uutinen)
- A2 10.3. Kanervan tekstiviestikohu hämmentää Kataista. A4 (uutinen)
- A3 11.3. Ilkka Kanerva myöntää läheteleensä tekstiviestejä tanssijattarelle. A5
Imagotutkija: ”Raskauttavaa, ettei virheistä opita.” (kainalouutinen)
Kaksi versiota kiistämisestä. (poiminta)
Edellisestä kohusta alle kolme vuotta. (tausta)
- A4 Lisää viestejä ulkoministeriltä. (kommentti) A5
- A5 Toista se oli 1970-luvulla. (kolumni) A5
- A6 12.3. Itsekuri ja arvostelukyky ovat myös johtajaominaisuuksia. A2
(pääkirjoitus)
- A7 Kanerva sai hallituksen ja ryhmän tuen. A5 (uutinen)
Ministerin viestittelystä pyrkii hyötymään moni. (tausta)
Kansa ei usko kohun vaikuttavan Ilkka Kanervan työhön. (gallup)
- A8 Ulkoministerin tekstiviestit uutisoitiin ulkomaillakin.(uutinen)
- A9 Pätevyys ja karisma auttavat poliitikkoa skandaalin keskellä.” B1 (uutinen)
- A10 Viestejä maailmalle B1 (kolumni)
- A11 Keskustelua verkossa: Syövätkö tekstiviestit Ilkka Kanervan uskottavuutta.
C6
- A12 Poliitikoilla ollut naisseikkailuja ennenkin C7 (mielipide)
- A13 13.3. Arvostelukyky kateissa vallan huipulla. A2 (kolumni)
- A14 Kanervan väitetään lupailleen työmahdollisuuksia useille naisille. A5
(uutinen)

- A15 Harvinaisen näppärä tekstailija. (kommentti)
- A16 Täydellä luottamuksella.(kolumni)
- A17 Ei äänestäjien vastuulle voi mokailua laittaa. (kommentti)
- A18 14.3. Vanhanen: Kanervakohu ei haittaa hallituksen toimintaa.” (uutinen) A5
- A19 Hyväkäytöksinen suomalainen mies. (kolumni) A5
- A20 HS-raati: Ministerin suhde ei ole yksityisasiä. C1
- A21 15.3. Ulkoministeri ei pelaa omalla arvovallallaan. (kommentti) A4
- A22 Ministeri pyytää harvoin virheitään anteeksi. (uutinen) A5
Poliittisia ratkaisuja, ei anteeksipyytelyä. (tausta)
- A23 Hallituksen ”irstailu” huomattiin Sveitsissäkin. (muu) A5
- A24 Kanerva kiistää turvallisuusuhan. (uutinen) A9
- A25 Itsekuria voisi suositella myös medialle (mielipide) C12
- A26 16.3. Katainen Kanervasta: ”Pikkaisen kyrsii” (uutinen) A4
- A27 Ai niin, pari muuta asiaa. (kommentti)
- A28 Jälleen jäähyllä. (uutisanalyysi) D3
12 euron tekstiviestivietti (muu) D3
- A29 17.3. Kantelut oikeuskanslerille vievät harvoin toimenpiteisiin. (uutinen) A5
- A30 Poliitikkojen tulisi olla esikuvia.” (mielipide) C7
- A31 18.3. Kokoomuksen Nurmi vaatii Kanervan eroa.” (uutinen) A5
- A32 Taiteilijan mukaan Kanerva ei käynytään käsiksi. (uutinen) A5
- A33 Mediassa yhä enemmän viihdettä.” (mielipide) C5
- A34 19.3. Supo tutkii Kanervan tappouhkaukset. (uutinen) A6
- A35 Kanerva kantaa ristiä Turussa tuomasmessussa. (uutinen) A6
- A36 Pitääkö Ilkka Kanervan erota urheilun luottamustoimesta? (muu) B12
- A37 20.3. Oikeusministeri Brax ei puutu Kanervan tapaukseen. (uutinen) A4
- A38 Ovatko paljastusjutut viihdettä? (mielipide) C5

- A39 22.3. Kanervan osallistuminen Tuomas-messuun suututtaa Turussa. (uutinen)
A5
- A40 ”Kaduttaako?” (juttu) C8
- A41 25.3. Kääriäinen: Kohu saattaa karkottaa äänestäjät. (uutinen) A4
- A42 26.3. Oikeuskanslerille jo yhdeksän kantelua ministeri Kanervan toimista.
(uutinen) A6
- A43 27.3. Kanerva ulkomaille, kohuviestit julki ehkä ensi viikolla. (uutinen) A5
- A44 28.3. Johanna Tukiainen: Kanervan viesteissä ei mitään törkeää. (uutinen) A4
Turvaamistoimi on väliaikainen. (tietokulma)
- A45 Hymy julkaisee ’riittävän määrän’ tekstiviestejä.” (uutinen) A4
JSN:n Hyvärinen puolustaa tekstiviestien julkaisemista. (poiminta)
- A46 Kokoomuslaiset valmistautuvat kierrättämään ministereitään. (uutinen) A4
- A47 Vonkamiehiä. (kolumni)
- A48 29.3. Ilkka Kanerva ei aio jättää ministerin pestiä viestikohun takia. (uutinen)
A4
Keinosiementäjän poika Lokalahdelta. (tausta)
- A49 30.3. Katainen ja Vanhanen tukevat edelleen ulkoministeri Kanervaa.
(uutinen) A5
Bildt ja Paet: Kanervan uskottavuus ei uhattuna. (poiminta)
- A50 Heinäluoma vaatii kokoomukselta selkeän päätöksen Kanervasta. (uutinen)
A5
- A51 Onko Kanerva menettänyt uskottavuuttaan ulkoministerinä?” (gallup) A5
- A52 Sympaattisia luolamiehiä. (kolumni) A5
- A53 Poliitikkojen yksityisyys oli erilaista 1970-luvulla (mielipide) C6
- A54 Millainen on toimittajien koulutustaso? (mielipide) C7
- A55 Kukaan ei ole korvaamaton. (uutisanalyysi) D3

- A56 Ulkona ja pimeässä. (kolumni) D3
- A57 31.3. Uupunut Kanerva perui ohjelmansa. (uutinen) A5
Pääministeri Vanhanen: ”Joskus tulee tarvetta lepäämiseen” (uutinen)
- A58 Neuvostotiedotusta.” (kommentti)
- A59 Riiputko jo ristillä, Ilkka Kanerva? (muu)
- A60 1.4. Hymyn viesteissä vihjailua ja flirttailua.” (uutinen) A4
- A61 Ajojahdissa lukija joutuu kanssakiusaajaksi. (mielipide) C4
- A62 2.4. Ilkka Kanervalta kului luottamuspääoma pois (pääkirjoitus) A2
- A63 Kanervan ero oli uutinen naapurimaissa - ja kauempanakin. (uutinen) A4
- A64 Katainen: Kanervan kyky toimia heikkeni ”ratkaisevasti”. (uutinen) A5
- A65 Vanhanen murehti ”ammattimiehen menettämistä”. (uutinen) A5
- A66 ”Media ei lähettänyt tekstareita”. (uutinen) A5
- A67 Ministeri Kanervan erottomainen jakoi suomalaisten mielipiteitä. (gallup)
A4–A5
- A68 Tukiaista uhkailtiin Kanervan eron jälkeen. (uutinen) A5
- A69 Heinäluoma: Stubbin valinta luo uusia paineita hallituksen sisälle (uutinen)
A5
- A70 Kanervan tapaus osoitti median puolueellisuuden.” (mielipide) C4
- A71 Verkosta poimittuja kommentteja Kanervan erottamisesta. C4
- A72 Mikä olikaan todellinen syy Kanervan lähtöön? (mielipide) C5
- A73 Kanerva-kohussa harjoitettu epäeettistä markkinointia. (mielipide) C5
- A74 Kanervan tekstiviesteistä löytyi klassinen skandaali. (juttu) C7
- A75 3.4. Ministerin yksityiselämän seuraaminen kertoo politiikan murroksesta.
(uutinen) A5
Poliitikot eivät näe politiikan murrosta (uutinen)
- A76 Bimbon jälkeiseen aikaan (kommentti) A5
- A77 Kirjaimet eivät punastele (välihuomio) A5
- A78 Kanervalta odotetaan eronpyyntöä tänään (uutinen) A5
Tukiainen matkalla valtuustoon (muu)

- A79 Media ei ole syyllinen Kanervan erottamiseen. (mielipide) C6
- A80 Voiko puoluejohtaja erottaa ministerin? (mielipide) C6
- A81 Miten olisi käynyt Kekkoselle nykyisessä mediamylllytyksessä? (mielipide) C6
- A82 Kanerva-kohusta tahra myös Suomi-kuvaan (mielipide) C6
- A83 4.4. Kanervan ero on merkki uusista ajoista (uutinen) A4
- A84 Kanerva antoi medialle toimeksiannon (mielipide) C8

Iltalehti

- B1 8.–9.3. Viestejä myös työmatkoilta. (uutinen) s. 2–3
 Kanerva: Ei, ei ei. s. 2
 Puoliso: Ei tunnu mukavalta. s. 3
- B2 Teflon-Ike (näkökulma) s. 3
- B3 Täältä viestejä tuli (uutinen) s. 6–7
 Pahoitteli viimeksi harkintakykyään s. 7
- B4 Verkkokeskustelua: Syökö tekstiviestikohu Kanervan uskottavuutta? s. 28
- B5 10.3. “Ike on jo iso mies!” (uutinen) s.10
 “Hän on hyvä mies”
 “Liikaa sirkusta”
- B6 Valtiojohdon deittailu huolestuttaa (mielipide) s. 18
- B7 11.3. Kanerva valehteli (uutinen) s. 2–3
 Tanssija ihmettelee s. 2
- B8 Hätävalheiden jäljet (näkökulma) s. 2
- B9 Kanerva petti lupauksensa s. 6–7
 Vanhanen vaikeni s. 6
 “Ei sovi ministerin arvolle” s. 6–7
 Kiikko: Jutun kuviot tiedossa
 Supoa ei kiinnosta Kanervan yöelämä

- B10 Tekstiviestiflirttiä ja uuniperunaerotiikkaa (kolumni) s. 16
- B11 Järkeä käteen poliitikot! (mielipide) s. 24
- B12 12.3. Maailma ilkkuu (uutinen) s. 2–3
Kanerva lähestyi taiteilijaa s. 2
- B13 Synninpäästö (uutinen) s. 6–7
Ike oli paras s. 7
- B14 Jos Ike olisi Tarja... (näkökulma) s. 7
- B15 Verkkokeskustelua: Saako poliitikko kertoa valkoisia valheita? s. 27
- B16 13.3. Taiteilija Maija Tuurna: Kanerva lupaili taideostoja (uutinen) s. 6–7
Kanerva vaikenä s. 6
“Ei sitä niin voi tehdä” s. 7
- B17 Kohua karkuun ulkomaille s. 7
- B18 Kanerva hyvä työssään (mielipide) s. 24
- B19 Verkkokeskustelua: Menikö Kanervan maine? s. 24
- B20 14.3. Kanerva, olet epäuskottava! (uutinen) s. 6–7
- B21 Pyydä anteeksi, Ike! (uutinen) s. 8
Timo Soini: “Syvällä suossa”
Asko-Seljavaara: “Naisetkin ehdottelevat”
- B22 Kanerva sai alushousut (uutinen) s. 8
- B23 Hallituksen toiminta kansanhuvi? (mielipide) s. 23
- B24 Rakkauden traagiset uivelot (kolumni) s. 33
- B25 15.–16.3. Jupakka eteni suomalaisittain (pääkirjoitus) s. 5
- B26 Ei enää koskaan, Ike! (uutinen) s. 6–7
Näin Ilkka Kanerva pyysi anteeksi s. 6–7
Anteeksipyynnön ydin jäi epäselväksi s. 7
Eduskunnan naiset: Typeryyttä, Kanerva! s. 7
- B27 Kicksit ja potkut? (näkökulma) s. 7
- B28 Tukiainen voi vielä julkistaa viestit (uutinen) s. 8–9
- B29 Katainen: Ei vähätellä s. 9

- B30 Kiitos sirkushuveista (mielipide) s. 28
- B31 Sympatiaa Ikelle! (mielipide) s. 28
- B32 Vs: Seksiviestit eivät ole yksityisasiä (Meilin päässä) s. 29
-
- B33 17.3. Näin kujanjuoksu jatkuu (uutinen) s. 6–7
 Kanerva kantelusta: Kansalla on oikeus s. 6
 Sasi ei usko oikeusjuttuun s. 6
- B34 Tukiainen saanut tappouhkauksia (uutinen) s. 7
- B35 Kanerva, mieti käytöstäsi! (mielipide) s. 24
- B36 Epärehelliset ministerit erotettava (mielipide) s. 24
- B37 Kuuro, mykkä ja sokea – siinäkö politiikan ihannekuva (mielipide) s. 24
- B38 Verkkokeskustelua: Miten tekstiviestijupakka olisi hoidettu oikein? s. 24
-
- B39 18.3. Ministerin henkeä uhattu (uutinen) s. 6–7
 Supo-johtaja: Olemme informoituja s. 6
 Tukiainen haluaa selvittää asian Kanervan kanssa s. 6
- B40 Kanerva lukee epistolaa pääsiäismessussa s. 7
- B41 Oma edustaja vaatii Kanervan eroa s. 8–9
- B42 Kiehuu yli (näkökulma) s. 8
- B43 Ike ja savuava ase (kolumni) s. 14
- B44 Ike on mies paikallaan (mielipide) s. 20
- B45 Elina antoi anteeksi (viihdeuutinen) s. 28–29
 Miksi naiset antavat anteeksi? s. 28
-
- B46 19.3. Jälkeenjäänyt (kolumni) s. 18
- B47 Kohu vei terveyden (viihdeuutinen) s. 34
 Kanerva kehottaa turvautumaan poliisiin s. 34
-
- B48 22.–24.3. “Halusin kertoa tuntemukseni” (uutinen) s. 18–19
- B49 Pysy äijänä! (mielipide) s. 26
- B50 Re: Piinaviikot (meilin päässä) s. 27
-
- B51 25.3. Piinaviikon päätös (uutinen) s. 6–7

- Johanna pupuili baarissa s.7
- Baariparlamentti näyttää Ikelle vihreää valoa s.6
- B52 Ike, olet rohkea! (mielipide) s. 26
- B53 Kanerva on mies paikallaan (mielipide) s. 26
- B54 26.3. Piinaviikot jatkuvat (uutinen) s. 9
Tuija Nurmi vaatii yhä eroa s. 9
- B55 Mitä Tukiainen halusi? (mielipide) s. 27
- B56 27.3. Kohtalokkaat kaunottaret (uutinen) s. 10–11
- B57 Ike, et ole korvaamaton! (mielipide) s. 26
- B58 Miehen työ (mielipide) s. 26
- B59 28.3. Valehteleeko joku? (uutinen) s. 2–3
“Ei käsitelty Nato-joukkoja” s. 2
Tutkija: Alapään jutut kohtalokkaita s. 3
- B60 “Ei toistaiseksi vastatoimia” s. 6–7
“Ei sänkykohtauksia” s. 6
Oikeusprofessori: Kuin Ruusus-käräjät s. 6
Elina Kiikko: “En odota yllätyksiä” s. 7
- B61 Ei hyväksytä! (uutinen) s. 8–9
- B62 Totuus tappaa huhut (näkökulma) s. 9
- B63 Verkkokeskustelua: Onko hyvä, että Kanervan kohuviestit julkaistaan? s. 27
- B64 29.–30.3. Alusvaatteista tekstailtiin (uutinen) s. 2–3
“En esittelisi viestejä pyhäkoulussa s. 3
Avopuoliso lensi Kanervan tueksi s. 3
- B65 Uusi ministeri löytyy äkkiä s. 6–7
- B66 Tämä nainen voi kaataa Kanervan s. 8–9
Tulot 0 euroa! s. 9
“Tukiainen on tekopyhä” s. 9
- B67 Kanervan erosta lyödään vetoa s. 8
- B68 Kanervalle pikkuhousuja s. 8

- B69 Törkyvaari, osa 2 (näkökulma) s. 9
- B70 Leipää myös! (mielipide) s. 26
- B71 Verkkokeskustelua: Pitäisikö kokoomuksen tukea Kanervaa? s. 27
- B72 Re: Ike ja median paisuttelu (meilin päässä) s. 27
-
- B73 31.3. Väsynyt Kanerva vetäytyi kotiinsa (uutinen) s. 2–3
Elina Kiikko: Asia on loppuun käsitelty
- B74 Kanerva käy pelin loppuun (pääkirjoitus) s. 5
- B75 Kumpi valehtelee? s. 6–7
- B76 Oikeusoppinut: Ei rikosta s. 7
- B77 Tulee mieleen Lahden kisat (näkökulma) s. 7
- B78 Kokoomuksen kulissi pitää (uutinen) s. 8–9
- B79 Lukijat: Eroa Kanerva!
- B80 Ulkomailla uskotaan eroon s. 8
- B81 Tuskainen tie (kooste) s. 10–11
-
- B82 1.4. “Miten ois koskettaa sua sormilla” (uutinen) s. 2–3
- B83 Pelko painaa (näkökulma) s. 2
- B84 “En ole uupunut” (uutinen) s. 6–7
“Huonoa käytöstä” s. 7
- B85 Tämä on totta...tai ainakin sinne päin (uutinen) s.8
- B86 Koti, uskonto ja Ikenmaa (kolumni) s. 15
- B87 Kanerva ei ole korvaamaton (mielipide) s. 17
- B88 Verkkokeskustelua: Onko Kanerva menettänyt uskottavuutensa?
-
- B89 2.4. Kanerva piiloutui (uutinen) s. 2–3
“Kyllä tässä eteenpäin mennään” s.2
Sisar: “En tiedä, pystyykö Ike jatkamaan” s.2
Pitkä päivä s. 3
- B90 Jyrki Katainen yllätti jälleen (pääkirjoitus) s. 5
- B91 Toisen suru, toisen ilo (uutinen) s. 6–7
Kanerva jatkaa politiikassa s. 7
- B92 Piinaavan pitkät tunnit (näkökulma) s. 7

- B93 Huipulta pohjalle (kooste/uutinen) s. 8–9
- B94 Johanna Tukiainen Kanervan viesteistä: “Eivät kovin härskejä” (uutinen) s. 10–11
- B95 Vanhanen: Kanerva jätettävä nyt rauhaan (uutinen) s. 11
- B96 “Luulin potkuja aprillipilaksi” Gallup s. 11
- B97 Juonittelija vai uhri? (uutinen) s. 12–13
Monta mahdollisuutta (uutinen) s. 13
Vanhanen sai valehdella s. 13
- B98 Tervetuloa EU:hun, Ike! (uutinen) s. 14–15
Politiikka hinkuu väriä s. 15
Kummola: Voimia! (uutinen) s. 15
Koskinen: Liian kiltti
Tamminen: Hän nousee
- B99 Tökkäsikö Iken suksi lopullisesti? (näkökulma)
- B100 Eero Heinäluoma: “Nähdyn kaltaiseen ei kellään enää varaa” (uutinen) s. 19
- B101 Marja Tiura: “Kanerva oli hyvä ministeri” s. 19
- B102 “Kanerva tarvitsee hoitoa” s. 19
- B103 Virhe toisensa jälkeen (uutinen) s. 20–21
- B104 Tukiaisen viestejä ei saatu (uutinen) s. 21
- B105 Japanissa Kanervasta tuli piirroshahmo (uutinen) s. 22–23
- B106 Vaaralliset romanssit s. 23
- B107 Kokoomus hakoteillä! (mielipide) s. 32
- B108 Verkkokeskustelua: Oliko Ilkka Kanervan erottaminen oikea ratkaisu?
- B109 3.4. Paluu rivimieheksi (uutinen) s. 6–7
Tähän istuu rivi-Ike s. 7
Elina Kiikko: suhde kestää s. 7
Marjo Sjöroos: Elina rakastaa Ilkkaa s.7
- B110 Hymyä huuleen, Ilkka (uutinen) s. 8
- B111 Katainen kävi kuilun partaalla (näkökulma) s. 8
- B112 Viestit tulevat kalliiksi s. 9
- B113 Sponsorirahat ihmetyttävät s. 10–11
Lukuisia ilmaisia matkoja s. 10

- B114 Kiinnostunut politiikasta: “Minulla on ihan hirveästi mielipiteitä” (uutinen)
Tukiaisen yllätys mykisti s. 11
- B115 Kanervan teot oli teos (kolumni) s. 13
- B116 Potkut myös Miss Suomelle (mielipide) s. 33
- B117 Kanervalle prepaid (mielipide)
- B118 Poliitikkojen sairauslomat (mielipide)
-
- B119 4.4. Ero tuskaa loppuun asti (uutinen) s. 8–9
- B120 Tekstarilla tulee, faxilla menee (kommentti) s. 9
- B121 Tukiaista ei haluta kokoomuksen ehdokkaaksi s. 9
- B122 Hoidit hyvin työsi, Ike! (mielipide) s. 23
- B123 Vääränlainen nainen (kolumni) s. 31

Ilta-Sanomat

- C1 8.–9.3 Kuka puhuu totta? (uutinen) s. 6–7
Dolls-tanssija Ilta-Sanomille: “Viestit ovat tallessa”. s. 6–7
Kokoomus tuppisuuna. s. 7
- C2 10.3. “Aikuinen mies osaa hoitaa hommansa” (uutinen) s. 7
- C3 11.3. Kanerva kielsi kolmesti. (uutinen) s. 4–5
Kokoomus hyssyttelee Kanervaa. s. 5
“Tekstipommitusta pitää välttää” s. 5
- C4 Tanssijatar Johanna Tukiainen: Viestejä päivin, öin. (uutinen) s. 6
- C5 Avovaimo Elina Kiikko: Tiesin viesteistä. s. 7
- C6 Vaikuttaako tekstiviestien lähettely Kanervan uskottavuuteen
ulkoministerinä? (gallup) 6–7
- C7 12.3. Kanervan toimintaohje: kiistä mitään kiistäneesi! (pääkirjoitus) s. 2
- C8 Jälleen kohu stripparista! (uutinen) s. 4–5
Kanerva ei katunut ääneen. s. 5

- Kokoomusnaiset vaitonaisia s. 5
- C9 Hyssyttelyä. Miksi? (kommentti) s. 4
- C10 Tähtenä pornofilmissä (uutinen) s. 6–7
Strippiklubin luottotanssija s. 7
- C11 “Kanerva kutsui huoneeseensa”(uutinen) s. 8
“Emme viestitelleet työasioista” s. 8
- C12 Ruotsalaislehti: “Parantumaton kännytkimys”
- C13 Ihanat dollsit, tohelot miehet (kolumni) s. 23
- C14 13.3. “Kanerva kävi kiinni” (uutinen) s. 4–5
Avustaja: Kanerva ei muista naista s. 5
Kansanedustaja ei voi vaikuttaa s. 5
- C15 Kanerva lopetti puhumisen (uutinen) s. 6–7
Sasi: Tämä ei saa toistua s. 6
Malli ahdistui tekstareista s. 7
- C16 Täältä aikuisuuteen (kolumni) s. 21
- C17 14.3. Supo pohtii tekstareita (uutinen) s. 4–5
Brittiasiantuntija: Hän on turvallisuusriski s. 4
- C18 “Selkeää vihjailua ja flirttailua” (uutinen) s. 6–7
Heille Kanerva on kertonut viestien sisällöstä s. 6
Kanerva syyttää mediaa kohusta (uutinen) s. 7
Kokoomukselle tulvii Kanerva-palautetta s. 7
- C19 Jäävuoren huippu? (kommentti) s. 7
- C20 Selviytyjä (kolumni) s. 27
- C21 Televisio viihteellisti politiikan (näkökulma) s. 71
- C22 15.–16.3. Tulihan se sieltä, kun viikko ensin odotettiin (pääkirjoitus) s. 2
- C23 Mikä käänsi pään? (uutinen) s. 4–5
Mitä Kanerva on kertonut kokoomukselle? s. 4–5
“En ole turvauhka” s. 5
- C24 Katainen: Huhuissa ei ole perää s. 6–7
Tutkija: Aivan harvinaista! s. 6–7

- C25 Muisti-ihmeen musta aukko s. 6
- C26 Et kai sinäkin, Condie? (kolumni) s. 33
- C27 Naiset kantavat vastuunsa paremmin (mielipide) s. 32
- C28 Erotkoon Kanerva (mielipide) s. 32
- C29 Hämäheikin verkot (mielipide)
-
- C30 17.3. “Tämä on oikeuskanslerin käsissä” (uutinen) s. 4–5
- C31 Taiteilija muutti tarinaansa (uutinen) s. 4
“En todellakaan muista naista”
- C32 Kylmä rinki (näkökulma) s. 5
- C33 Ota yhteyttä! (uutinen) s. 6
- C34 Voi pyhä yksinkertaisuus hyvinkin! (mielipide) s. 18
-
- C35 18.3. “Minua on painostettu” (uutinen) s. 8–9
- C36 Ei enää kertaakaan! s. 9
- C37 Ilkka Kanerva kantaa ristiä Turun Tuomasmessussa (uutinen) s.10
- C38 Oikeuskansleri: Kantelu otetaan nopeaan syyniin s. 10
- C39 “Köyhyydestä lumppuja!” (mielipide) s. 20
- C40 Laskelmoitua töppäilyä? (mielipide) s. 20
-
- C41 19.3. Koska on tarpeeksi ryvettynyt? (mielipide) s. 18
- C42 Kanervan tulisi erota (mielipide) s. 18
-
- C43 20.–21.3. Alle puolet luottaa Kanervaan (uutinen) s. 4–5
Kanervan kujanjuoksu
- C44 Vikkelä mies (kommentti) s. 5
- C45 Marja Tiura: Ei alapää asioita, hän vakuutti meille
- C46 Tuppurainen tappuraisen takuumiehenä (mielipide) s. 22
-
- C47 22.–24.3. Yö- vai työasioita? (uutinen) s.14
- C48 Kykypuolueen väärät kyvyt (mielipide) s. 28
-
- C49 25.3. Kanerva jäi penkkiin (uutinen) s. 7

Kaikki eivät mahtuneet s. 7

Tekstarien kohde puputyttönä s. 7

C50 26.3. Tässä ovat kantelut Kanervasta (uutinen) s. 6–7

C51 Loppuun käsitelty (kommentti) s. 7

C52 ABC: Kanerva olisi eronnut Yhdysvalloissa s. 7

Valituksia valiokuntaan

C53 28.3. “Kanervan kanssa keskusteltiin” (uutinen) s. 4–5

Miksi mieli muuttui? s. 5

Yllättävä valinta s. 5

Tukiainen lupasi maksaa itse 10 000 euron sakon s. 5

C54 Kokoomusmiehet riensivät avuksi (uutinen) s. 6–7

Seuraajaa mietitään jo s. 7

Tekstiviestit voidaan julkistaa s. 7

C55 29.–30.3. Kanerva tekstiviesteistään erotiikkatanssijalle: En pyhäkoulussa
esittelisi (uutinen) s. 4–5

Suhde Kiikkoon “hyvässä kunnossa” s. 4

Käveltiinkö Tiuran yli? s. 5

C56 Tässä on Kanervan tekstiviesti! (uutinen) s. 6–7

Tukiainen: Alapään juttuja s. 6

C57 Lukijat uskovat: Kanerva eroaa (uutinen) s. 8–9

C58 Hymyä varjellaan tarkoin s. 9

C59 Mihin katosi suomalainen rehellisyys? (mielipide) s. 32

C60 “Vapaamielisiä” naisia eduskuntaan (mielipide) s. 32

C61 Vaikea nöyryys (kolumni) s. 33

C62 31.3. Kokoomuksen ratkaistava Kanervan asema pian (pääkirjoitus) s. 2

C63 Passitettiin lepäämään (uutinen) s. 4–5

Avopuoliso: Kohu päässyt käsistä s. 4

C64 Oirehtivaa (kommentti) s. 5

C65 Naiset vs miehet (uutinen) s. 6–7

- Risikko: Todella valitettavaa käytöstä s. 6
- Kokoomus tiivistä rivinsä s. 7
- C66 Kohu levisi maailmalle s. 8–9
- C67 IS:n kysely: Väärä ratkaisu s. 9
- C68 Kanerva 1988: “Olen valloitushaluinen macho”
- C69 1.4. Hymyn viestit julki (uutinen) s. 4–5
- C70 Kanerva-video pyörii Japanissa s. 5
- C71 “Kokoomuksen linja hämmentää” s. 5
- C72 En eroa! (uutinen) s. 6–7
- C73 Kohu vahingoittaa Suomea s. 7
- C74 Kantelijat pettyivät s. 7
- C75 70-luvulla kaikki oli toisin...(uutinen) s. 8–9
- Naiset tuomitsevat hyvä veli järjestelmän s. 8
- C76 2.4. Kataisessa oli miestä Kanervan erottamiseen (pääkirjoitus) s. 2
- C77 Ratkaisu kypsä viikonloppuna (uutinen) s. 6
- C78 Viimeinen vetoamus (uutinen) s. 8–9
- Tutkijat: Eron syynä valehtelu (uutinen) s. 8–9
- Hekin joutuivat eroamaan s. 9
- C79 Tyly loppu (kommentti) s. 8
- C80 Kataisen kyneleet (uutinen) 10–11
- “Katainen päästi tunteet esiin tietoisesti” s. 11
- C81 Helpotus! (uutiset) s. 12–13
- Rauha palasi eduskuntaan s. 13
- C82 Halonen toiveikas s. 13
- C83 Vanhanen murheellinen s. 13
- C84 “Elina tukee” (uutinen) s. 14–15
- C85 Urheiluväki ei jätä Kanervaa s.15
- C86 Oliko Kanervan ero oikea ratkaisu? Gallup s. 14–17
- C87 Iken kotikenttä jakautui (uutinen) s. 16–17
- C88 Kansa vaelsi kioskeille s. 17
- Hymy loppui kesken s. 17

- C89 Nousut ja pudotus (uutinen) s. 18–19
- C90 “Tämä on sokki” s. 20–21
- C91 Hekin erottivat isokenkäisiä s. 21
- C92 Näyttävästi maailmalla (uutinen) s. 22
- C93 Teki väärin, tunnusti – uusi nousu s. 23
-
- C94 3.4. Mediaa on turha syyttää Ilkka Kanervan kaatajaksi. (pääkirjoitus) s. 2
-
- C95 4.4. Käyttäytykää säällisesti! s. 4–5
- C96 Kanervan ero (mielipide) s. 26

LIITE 2 Esko Kiesin kohu 1.9.-6.9.2009

Tutkimuksessa käytetty aineisto (jutun tunnus, julkaisupäivämäärä, otsikko, sivunumero)

Helsingin Sanomat

- D1 1.9. Seitsemän sentin korot tekevät naisen. B7

- D2 2.9. Audi ja Anna joutuivat pyörytykseen. B3

- D3 3.9. Naisen iän ja kenkien säätö tarkkaa puuhaa. B9
Kiesin puheet tuomitaan. (poiminta) B9
- D4 Anna liikkuu herkällä alueella. (uutisanalyysi) B9
- D5 Ovatko miehet Marsista ja naiset Venuksesta? (mielipide) C5

- D6 4.9. Audin Kiesi erosi ja pyysi anteeksi. B5
- D7 Verkossa sanottua: Saako naisesta sanoa mitään? C8

- D8 5.9. Mies ei ole Marsista. (näkökulma) B6
- D9 Kyllä sukupuolista saa esittää mielipiteensä. (mielipide) C8
- D10 Naiset eivät aina ole olleet alistettuja. (mielipide)

- D11 6.9. Tasa-arvo on valinnanvapautta. (mielipide) C6
- D12 Media on täynnä piilotettua syrjintää. (mielipide) C6

Aamulehti

- E1 2.9. Audin myyntijohtajan naispuheet tuomittiin. A06

- E2 4.9. Hyvä maine kuin silmäterä. (pääkirjoitus) A02
- E3 Kiesin tapauksen opetus: seksismiä ei saa enää anteeksi. A05
Vitsiä tai ei, autoja myydään jatkossakin. A05

- Näin kohu syntyi. A05
Iso mies, Audin mies.
- E4 Moralismien aalto vie Kiesiä ja Halla-ahoja. (kolumni) A05
- E5 5.9. Ja niin julkisuus teki tehtävänsä. (pääkirjoitus) A02
- E6 Haukansilmä (toimittajan) A02
- E7 Ihmettelen miesten anteeksipyytelyä. (mielipide) B22
- E8 6.9. Vanhanen Kiesin kyydissä (toimittajalta) A02
- E9 Verkossa. B19

Ilta-Sanomat

- F1 2.9. Audi-skandaali! s. 6-7.
- F2 Naisiasiakkaat katosivat. s. 8-9
Tunteet kuumentuvat netissä. s.8
- F3 Tasa-arvovaltuutettu: Naisia halventavaa! s.9
- F4 Hyvän miehen ominaisuudet. (näkökulma) s.9
- F5 3.9. Aavikon laki (kolumni) s.4
- F6 Mystinen Audi-pomo s. 6-7
Pomo sulki Kiesin suun s. 6
- F7 Ylilyönti! s. 8-9
Viestintäasiantuntija: Kiesi esiin! s. 8
Saksa: Kesko hoitakoon asian. s.9
- F8 Eskon suumerkki (toimittajan) s. 9
- F9 4.9. Sukupuolten sota. s. 6-7.
Reijo Mäki: Naispomo ei olisi joutunut eroamaan. s.6
Rosa Meriläinen: Iahdun julkisesta sovinismista s. 7
Uusi Audi-johtaja ihailee Michele Moutonia. s. 7

- F10 5.-6.9. Millä perusteella valita auto? (mielipide) s.4
 F11 Audi-pommi. (toimittajan) s. 9
 F12 Automiehen alasajo. (kolumni) s. 27
 F13 Missi-Essin vastaisku! (juttu) s. 34-35.
 ”Roolikeskusteluja hyvä käydä” s. 34
 Miehet ovat kuin autonsa. s. 35

Iltalehdi

- G1 2.9. Audi järkyttyi kommentteista. s. 6-7.
 Nämä sanat närkästyttivät. s. 6
 Aiemminkin lauottu s. 6
 ”Suhtautumiseni ei muutu” s. 6
 ”Toivottavasti huumoria” s. 7
 G2 Audi-mies. (kolumni) s. 31
 G3 3.9. Audi-mies painui maan alle. s. 6-7
 Muuttuuko Kiesin toimenkuva? s. 6
 ”Tämä otetaan erittäin vakavasti” s. 6
 Airisto: ”Onneksi minulla on Mersu” s. 7
 ”Loka” puolustaa Audi-pomoa. s. 7
 G4 Ämmämäistä touhua. (näkökulma) s. 7
 G5 Mies kohun takana. s. 8
 Ei ensimmäinen mölätys. s. 8
 Kustantaja: Mielipiteet tiedossa. s.8
 G6 100 vuotta teknistä etumatkaa. (kolumni) s. 19
 G7 4.9. Audi-Kiesin ruutu täyttyi jo. s. 6-7
 ”Se on mun autoni” s. 6
 Kiesin esimies: ”Suoraselkäinen ratkaisu” s. 6-7
 G8 Naisetkin ovat herjanneet. (uutinen) s. 8
 G9 Kuohittujen sankari (näkökulma) s. 8

- G10 Verkossa: Tekikö Esko Kiesi oikean ratkaisun? s. 29
- G11 5.-6.9. Uuno Lenitan sulhona. (toimittajalta) s. 16
- G12 Heteromies vapaata riistaa. (mielipide) s. 26
- G13 Vanhanen ei pärjää Lahnaselle (meilin päässä) s. 27